ความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษา เขื่อนกระเสียว จังหวัด สุพรรณบุรี

โดย

นายเกรียงไกร ภูมิสิงหราช

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ)
สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Ref. code: 25595803010452MNG

ความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษา เขื่อนกระเสียว จังหวัด สุพรรณบุรี

โดย

นายเกรียงไกร ภูมิสิงหราช

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ)
สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Ref. code: 25595803010452MNG

THE SUSTAINABILITY OF PUBLIC PARTICIPATION IN WATER MANAGEMENT, CASE STUDY OF KRASIEW DAM IN SUPHANBURI PROVINCE

BY

MR.KRIANGKRAI POOMISINGHARAT

AN INDEPENDENT STUDY SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF
THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF
MASTER OF POLITICAL SCIENCE
(PUBLIC ADMINISTRATION AND PUBLIC AFFAIRS)
EXECUTIVE PROGRAM IN PUBLIC ADMINISTRATION AND PUBLIC AFFAIRS
FACULTY OF POLITICAL SCIENCE
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2016

COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

Ref. code: 25595803010452MNG

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์

การค้นคว้าอิสระ

ของ

นายเกรียงไกร ภูมิสิงหราช

เรื่อง

ความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ
กรณีศึกษา เขื่อนกระเสียว จังหวัด สุพรรณบุรี

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ)

เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2560

ประธานกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ _____

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนิสา ช่อแก้ว)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ _____

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรทัย ก๊กผล)

คณบดี _____

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์)

หัวข้อการค้นคว้าอิสระ	ความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษา เขื่อนกระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี
ชื่อผู้เขียน	นายเกรียงไกร ภูมิสิงหราช
ชื่อปริญญา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ)
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรทัย ก๊กผล
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

งานวิจัย เรื่องความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษา เขื่อนกระเสียว จังหวัด สุพรรณบุรี นี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือ content analysis เพื่อวิเคราะห์หาผลความยั่งยืน และปัจจัยความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ โดยมี วัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำของเขื่อนกระเสียว

2. เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำของเขื่อนกระเสียว

3. เพื่อศึกษา ปัญหาอุปสรรค ของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการบริหารจัดการน้ำ

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำเพื่อใช้ในภาคการเกษตรให้แก่หน่วยงานอื่นๆ ที่มีลักษณะงานคล้ายกับกรณีศึกษานำไปปฏิบัติ

Ref. code: 25595803010452MNG

ผลการวิจัยพบว่า

ผลของความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษา เขื่อนกระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี

1. ไม่มีความขัดแย้งระหว่างชาวนาและชาวไร่อ้อย ภาคอุตสาหกรรม โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว การประปาภูมิภาค และมีกิจกรรมทำร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

2. ยังมีการร่วมคิดร่วมทำ (Collaboration) มีการประชุมแผนการใช้น้ำ ประชุมขอสนับสนุนการใช้น้ำร่วมกับคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว ร่วมกำจัดวัชพืชในคลองชลประทาน

3. มีการต่อยอดจัดกิจกรรมต่าง ๆ การประชาสัมพันธ์ ถามตอบปัญหาเรื่องน้ำทางรายการวิทยุ และกิจกรรมอื่นๆ

4. การจัดสรรน้ำอย่างเป็นธรรม มีการประชุมแผนการใช้น้ำ ขอสนับสนุนน้ำ และเชิญกลุ่มผู้ใช้น้ำทุกกลุ่มเข้าร่วม ทุกกลุ่มผู้ใช้น้ำสามารถเสนอแผนการใช้น้ำ เสนอการขอสนับสนุนน้ำได้ในที่ประชุม ถ้ามีเหตุผลสมควร ที่ประชุมก็อนุมัติให้ตามที่เสนอ

ปัจจัยความสำเร็จของความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษา เขื่อนกระเสียว จังหวัด สุพรรณบุรี มาจาก 3 ประการสำคัญ

1. บทบาทผู้บริหารกรมชลประทาน การผลักดันนโยบายการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านบริหารจัดการน้ำอย่างต่อเนื่อง โดยมีกองส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาชนเป็นหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติร่วมกับชลประทานในพื้นที่

2. บทบาทชลประทานในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ชลประทานในพื้นที่เป็นผู้ประสานงานเครือข่าย มีการอบรมด้านเครือข่ายมาโดยเฉพาะกับกองส่งเสริมการมีส่วนร่วม กรมชลประทาน มีการพบปะกลุ่มผู้ใช้น้ำและเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

3. บทบาทภาคีเครือข่ายและภาคประชาชน กลุ่มผู้ใช้น้ำคือภาคีเครือข่ายและภาคประชาชน มีการร่วมคิดร่วมทำกับชลประทานในพื้นที่ ภาคีเครือข่ายและภาคประชาชนมีความพอใจในการร่วมคิดร่วมทำ

คำสำคัญ: ความยั่งยืน, การมีส่วนร่วมภาคประชาชน, การบริหารจัดการน้ำ, การร่วมคิดร่วมทำ

Ref. code: 25595803010452MNG

Independent Study Title	THE SUSTAINABILITY OF PUBLIC PARTICIPATION IN WATER MANAGEMENT, CASE STUDY OF KRASIEW DAM IN SUPHANBURI PROVINCE
Author	Mr. Kriangkrai Poomisingharat
Degree	Master of Political Science (Pubic Administration and Public Affairs)
Major Field/Faculty/University	Executive Program in Public Administration and Public Affairs Political Science Thammasat University
Independent Study Advisor	Assistant Professor Dr.Orathai Kokpol
Academic Years	2016

ABSTRACT

The Sustainability of Public Participation in Water Management, Case Study of Krasiew Dam in Suphanburi Province is a qualitative research which participant observation and in - depth interviews, content analysis to the outcomes of the sustainability and identify key success factors of public Participation in water management. The objectives of the research are inclusive of

1. Study the sustainability of public Participation in the water management of Krasiew Dam. Suphanburi Province

2. Identify key success factors of the sustainability of public Participation in the water management of Krasiew Dam, Suphanburi Province

3. Analyze issues and barriers that blocks public Participation in water management

Ref. code: 25595803010452MNG

4. Propose and recommend approaches to promote the sustainability of public Participation in water management in the agricultural sector for public organizations that share similar cases / issues

The research results revealed that :

The outcomes of the Sustainability of Public Participation in Water Management, Case study: Krasiew Dam, Suphanburi Province are inclusive of

1. No conflict between rice farmers against sugar cane farmers and industry and Krasiew Dam's Water Delivery and Maintenance project and Danchang provincial waterworks authority and there have been activities that they jointly participate on regular basis.

2. Continuous meetings and collaboration between the public sector and the Krasiew Project's Irrigation Management Committee in the water management planning, request for support on water usage/ consumption and collaboration in weed eradication in the watercourse/ waterway

3. Build on the public relations activities (PR), questions-and-answers (Q&A) sessions about water via radio channels and many activity coordination

4. Ensure fair allocation and distribution of water via water usage planning and request for supports on water. It is necessary to ensure that all water users participate in meeting and are able to propose water usage plan and request for supports on water. If the plan and request are sensible, the committee will approve the plan

The result of the survey suggests that there are three key success factors comprising of

1. The leadership of the Royal Irrigation Department of Thailand (RID) constantly drive the policy to involve public sector in local water management, with the implementation co-led by the central's Public Participation Promotion Division and local Irrigation offices

2. The well-trained local irrigation officers effectively coordinate with public networks. These officers are trained by RID ' s central Public Participation

Ref. code: 25595803010452MNG

Promotion Division. Contributions from the local Irrigation officers to public comprise of The local irrigation officers regularly meet with farmers to educate about the irrigation and water management.

3. There are good collaborations between network partners and public sector in local irrigation; network partners and public sector satisfied collaboration

Keywords: Sustainability, Public Participation, Water Management, collaboration

Ref. code: 25595803010452MNG

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตานุเคราะห์ของคณะกรรมการ ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ประกอบด้วย ผศ.ดร.สุนิสา ช่อแก้ว ประธานกรรมการ ผศ.ดร. อรทัย ก๊กผล กรรมการ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไข

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร. อรทัย ก๊กผล อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธี และเครื่องมือที่ใช้ ในการดำเนินการวิจัย

อนึ่ง ผู้วิจัยขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบคำถามบทสัมภาษณ์

สุดท้าย ขอบคุณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ขอขอบพระคุณคณาจารย์คณะรัฐศาสตร์ ทุกท่าน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ได้ให้ความรู้ ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการ และประสบการณ์ รวมถึงให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อ ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ และเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยมาตลอด คุณความดี การทำประโยชน์ใด ๆ อันเกิดจากการค้นคว้าอิสระนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณมารดา บิดา ญาติสนิท มิตรสหายและเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่เป็นกำลังใจ และให้การสนับสนุนในทุก ๆ เรื่อง รวมทั้งญาติ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

นายเกรียงไกร ภูมิสิงหราช

Ref. code: 25595803010452MNG

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(6)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(11)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
1.3 คำถามการวิจัย	6
1.4 ขอบเขตการวิจัย	6
1.5 ประโยชน์ของงานวิจัย	7
1.6 วิธีการศึกษาวิจัย	7
1.7 นิยามศัพท์	8
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 ส่วนที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชน	10
2.2 ส่วนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย	41
2.3 ส่วนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	56
2.4 ส่วนที่ 4 กรอบแนวคิด	62

Ref. code: 25595803010452MNG

บทที่ 3 ข้อมูลโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี 64

3.1 ที่มาของโครงการ 64
3.2 ข้อมูลระบบชลประทาน 64
3.3 ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ 66
3.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว 66
3.5 การปรับปรุงการบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม 67
3.6 รูปแบบการบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม 73
3.7 หน้าที่ของคณะกรรมการจัดการชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียวและคณะกรรมการแต่ละภาคส่วน 74
3.8 ผลการดำเนินงานในที่ผ่านมาของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี 77
3.9ผลการดำเนินงานของคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว ตั้งแต่ปี 2546 - 2553 80

บทที่ 4 ผลการวิจัยและอภิปรายผล 89

4.1 ผลของความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ 89
4.1.1 การไม่มีความขัดแย้ง 89
4.1.2 การร่วมคิดร่วมทำ(Collaboration) 94
4.1.3 การกิจกรรมด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง 96
4.1.4 การจัดสรรน้ำอย่างเป็นธรรม 99
4.2 ปัจจัยความสำเร็จของความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ 101
4.2.1 บาทบาทผู้บริหารกรมชลประทาน 101
4.2.2 บทบาทของโครงการชลประทานในพื้นที่ 106
4.2.3 บทบาทของเครือข่ายและภาคประชาชน 107
4.3 ปัญหาและอุปสรรค 111

Ref. code: 25595803010452MNG

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ 113

5.1 สรุปผลวิจัย 113
5.2 ข้อเสนอแนะ 116

รายการอ้างอิง 119

ภาคผนวก 123

ภาคผนวก ก ข้อมูลรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ 124
ภาคผนวก ข อัตรากำลังฝ่ายจัดสรรน้ำและปรับปรุงระบบชลประทาน 125
โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา กระเสียว จังหวัด สุพรรณบุรี
ภาคผนวก ค แบบสอบถามเรื่องความเข้มแข็งด้านต่างๆ 126

ประวัติผู้เขียน 136

Ref. code: 25595803010452MNG

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 เปรียบเทียบความแตกต่างการพูดคุยในลักษณะถกเถียงกับการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	40
3.1 แผนยุทธศาสตร์กรมชลประทาน พ.ศ. 2560- 2564	102

Ref. code: 25595803010452MNG

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แสดงการวิเคราะห์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักและกลยุทธ์การนำเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม	21
2.2 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ระดับ	24
3.1 ขั้นตอนการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการชลประทาน	70
3.2 ลำดับองค์การพัฒนาองค์กรผู้ใช้น้ำ	71
3.3 ขั้นตอนการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (กลุ่มพื้นฐาน)	72
3.4 ขั้นตอนการยกระดับกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน	73
3.5 ขั้นตอนการดำเนินงานอาสาสมัครชลประทาน	74
3.6 แนวคิดในการปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการน้ำโดยคณะกรรมการจัดการชลประทานและองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน	75
3.7 การประชุมคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว	77
3.8 การประชุมของสมาชิกผู้ใช้น้ำชลประทาน	80
3.9 องค์ประกอบของคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว	81
3.10 โครงสร้างคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว	82
3.11 การรวมตัวของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตโครงการฯ	83
3.12 การประสานงานระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำ อบต. และชลประทานเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วม	84
3.13 การแก้ไขปัญหาน้ำเสียที่เกิดจากบริษัทไทย อะไกร เอ็นเนอร์ยี่ จำกัด(มหาชน)	85
3.14 การร่วมประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาของชมรมชาวไร่อ้อย	86
3.15 การร่วมกันติดตั้งท่อกาลักน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำ	86
3.16 การจัดงานรวมพลคนรักษ์น้ำกระเสียว	87
3.17 การประชาสัมพันธ์ของคณะกรรมการชลประทาน	88
3.18 การพร่องน้ำจากอ่างเก็บน้ำกระเสียว	88
3.19 ความสามัคคีระหว่างเกษตรกร เจ้าหน้าที่ชลประทาน และหน่วยงาน	89
4.1 รายงานสรุปผลการดำเนินการขจัดข้อร้องเรียนระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2553 - 30 มิถุนายน 2560	93
4.2 การชี้แจงสถานการณ์น้ำให้แก่กลุ่มผู้ใช้น้ำ	94

Ref. code: 25595803010452MNG

4.3 กิจกรรมรวมพล คนรักษ์น้ำ จะจัดงานดังกล่าวทุก ๆ ปี 94
4.4 การมีส่วนร่วมภาคประชาชนด้านการบริหารจัดการน้ำ (1/2) 95
4.5 การมีส่วนร่วมภาคประชาชนด้านการบริหารจัดการน้ำ (2/2) 96
4.6 การมีส่วนร่วมภาคประชาชนด้านการกำจัดวัชพืช 96
4.7 การไปดูงานคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว 97
4.8 กิจกรรมต่อยอด การมีส่วนร่วมภาคประชาชน (1/2) 98
4.9 กิจกรรมต่อยอด การมีส่วนร่วมภาคประชาชน (2/2) 98
4.10 การตั้งกลุ่มไลน์เพื่อการสื่อสารด้านการบริหารจัดการน้ำ เขื่อนกระเสียว 99
4.11 การจัดรายการวิทยุชุมชน เพื่อประชาสัมพันธ์เรื่องการบริหารจัดการน้ำ เขื่อนกระเสียว 100
4.12 เว็บไซด์ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว 101
4.13 ผู้อำนวยการกองแผนงาน ติดตามโครงการประชารัฐ เกษตรแปลงใหญ่ โครงการกระเสียว 105
4.14 แนวทางการขยายผลโครงการกระเสียว เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2560 106
4.15 การอบรมหลักสูตร การพัฒนาเครือข่ายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน 108
4.16 รายงานการประชุมคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว สมัยวิสามัญ (1/3) 109
4.17 รายงานการประชุมคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว สมัยวิสามัญ (2/3) 110
4.18 รายงานการประชุมคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว สมัยวิสามัญ (3/3) 111

Ref. code: 25595803010452MNG

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ตอนยุคสมัยก่อนนั้น แม่น้ำลำคลองมีความสำคัญต่อประเทศไทยเป็นอย่างมาก รวมทั้งใช้น้ำ เพื่ออุปโภค - บริโภค หรือการใช้แม่น้ำเป็นทางสัญจรคมนาคมด้วย เนื่องจากเมื่อก่อนทางคมนาคม ถนนหนทางไม่สะดวกอย่างเช่นปัจจุบัน มีการใช้เรือเป็นหลักในการเดินทางมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยก็ว่าได้ รวมทั้งยุคสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้เรือพระที่นั่งในการเสด็จประพาสต้น เป็นการเสด็จเพื่อทรงพักผ่อนพระราชอิริยาบถและพระองค์ยังเสด็จทางเรือเพื่อตรวจราชการตามหัวเมืองต่างๆ[1]

งานชลประทานในประเทศไทยมีการพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มต้นอย่างจริงจังในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง กรมคลอง เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2445 โดยมีนายโฮมัน วันเดอร์ ไฮเด เป็นเจ้ากรมคลอง ทำหน้าที่ดูแลปรับปรุง ทะนุบำรุงคลองต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องการจัดการน้ำ เช่น การขุดลอกคลอง การขุดคลองขึ้นมาใหม่ เป็นต้น และต่อมาเปลี่ยนเป็น กรมทดน้ำ โดยมีการก่อสร้างโครงการชลประทานขยายออกไปทั่วทุกภาค ทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แม่น้ำในประเทศไทย ถ้าแบ่งตามลุ่มน้ำหลักๆที่สำคัญ ประกอบด้วย 25 ลุ่มน้ำด้วยกัน อาทิเช่น ปิง วัง ยม น่าน เจ้าพระยา เป็นต้น และลุ่มน้ำหลักก็ยังประกอบด้วยลุ่มน้ำสาขาต่าง ๆ อีกมากมาย โดยลุ่มน้ำหรือแม่น้ำแต่ละสายใช้ในสัญจรคมนาคม ใช้ในการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การอุปโภค - บริโภคเป็นหลัก เพื่อมาหล่อเลี้ยงในทุก ๆ ส่วน เพราะน้ำเป็นสิ่งสำคัญ ดังคำที่ว่า น้ำคือชีวิตนั่นเอง หรือแม้กระทั่งการบริหารน้ำ เพื่อจ่ายน้ำให้หล่อเลี้ยงระบบนิเวศน์ให้คงอยู่ โดยใช้น้ำหล่อเลี้ยงในแม่น้ำไม่ให้ตลิ่ง คันดิน ของแม่น้ำลำคลองพังทลายเสียหาย ให้สัตว์น้ำพืชน้ำดำรงชีวิตอยู่ได้ ไม่ให้เป็นพื้นดินแห้งแล้งจนแตกระแหง ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมางานก่อสร้างโครงการชลประทานได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง เพื่อรองรับการขยายตัวทางการผลิต และความต้องการบริโภคภายในประเทศ ต่อมาในปี 2470 ได้เปลี่ยนเป็น กรมชลประทาน เพื่อทำหน้าที่ให้ครอบคลุมใน

---

[1] พลลาดิศัย สิทธิธัญกิจ, *ภาพเก่าเล่าเรื่อง ชุด ตามรอยเสด็จประพาสต้น*,(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บันทึกสยาม,2533),1.

Ref. code: 25595803010452MNG

ทุกด้านมากขึ้น ทั้งด้านการขุดคลอง การทดน้ำ การส่งน้ำ และการสูบน้ำ เพื่อช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูกอย่างทั่วถึง

ถือได้ว่าพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ จนกระทั่งถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทุกพระองค์มีความผูกพันกับสายน้ำ มีพระราชกรณียกิจที่ทรงเกี่ยวข้องกับสายน้ำเกี่ยวข้องกับแม่น้ำ ทรงสนพระทัยและห่วงใยปัญหาความเดือดร้อนของพสกนิกร ทรงมีแนวทางพระราชดำริเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำในด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำ การป้องกันน้ำท่วม ได้พระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาด้านต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาแหล่งน้ำอันเป็นหัวใจหลักสำคัญของการดำรงชีวิตของประชาชนมาโดยตลอด อาทิ โครงการอ่างเก็บน้ำเขาเต่า อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาแหล่งน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริแห่งแรก ที่กรมชลประทานก่อสร้าง เมื่อปี 2506 และนับจากนั้นเป็นต้นมา กรมชลประทานได้สนองพระราชดำริในการศึกษา พิจารณา และก่อสร้างโครงการพัฒนาแหล่งน้ำสำเร็จกว่า 2,000 โครงการทั่วประเทศ ซึ่งพัฒนางานด้านชลประทานมาอย่างยาวนาน[2]

เมื่อประชากรที่เพิ่มมากขึ้น มีการเพาะปลูกเพิ่มขึ้น ความต้องการน้ำเพื่อการเกษตรกรรม การอุปโภค - บริโภค นับวันยิ่งมีความต้องการเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งในบางปีฝนตกน้อยมีความแห้งแล้ง ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ ทำให้ประสบปัญหาเกิดขึ้น อาทิเช่น ปัญหาการแย่งน้ำระหว่างเกษตรกรกันเอง เนื่องจากเกษตรกรไม่มีความรู้ในเรื่องของการบริหารจัดการน้ำชลประทาน ทำให้เกิดการทะเลาะกัน เป็นต้น จึงทำให้ต้องหาแหล่งน้ำ หรือพัฒนาแหล่งน้ำ หรือการพัฒนาการกักเก็บน้ำให้รองรับกับประชากรและการเกษตรที่มีการเปลี่ยนแปลง แต่ในบางปีมีปริมาณฝนมาก ก็เกิดปัญหาน้ำท่วมที่อยู่อาศัย การเกษตรไม่สามารถเก็บเกี่ยวได้ขายได้ ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้เป็นสิน ไม่สามารถลืมตาอ้าปากได้ บางคนต้องมาหางานทำที่กรุงเทพ ทำให้เกิดปัญหาการจราจรตามมาเพราะคนเพิ่มขึ้น หรือแม้กระทั่งอาจทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมตามมาเพราะตกงาน

กรณีศึกษา เขื่อนกระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี สำนักงานชลประทานที่ 12 กรมชลประทาน เริ่มส่งน้ำให้กับเกษตรกรปี 2525 - 2543 โดยการบริหารน้ำโดยเจ้าหน้าที่ชลประทาน เกิดปัญหาคือมีความขัดแย้ง ทะเลาะกัน เพื่อแย่งชิงน้ำมาใช้ในภาคการเกษตร ต่อมาปี 2544 ถึงปัจจุบัน ได้เปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการน้ำ โดยให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ ตามคำสั่งผู้ว่าฯ ในการแต่งตั้งคณะ กรรมการ JMC รวมระยะเวลาการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม 14 ปี ซึ่งปัญหาความขัดแย้ง ทะเลาะกัน เพื่อแย่งชิงน้ำมาใช้ในภาคการเกษตรก็หายไป เพราะ

Ref. code: 25595803010452MNG

ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมบริหารทรัพยากรของตน และพอใจที่หน่วยงานรับฟังทุกปัญหาเรื่องน้ำของทุกกลุ่ม ได้รับน้ำอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม กรมชลประทาน มีการวางแผนการใช้น้ำร่วมกับกลุ่มผู้ใช้น้ำในทุกกลุ่ม มีการประชุมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบถึงปริมาณการใช้น้ำ และได้แจ้งในแต่ละกลุ่มว่าสามารถจัดสรรน้ำได้ปริมาณเท่าไร ปีไหนแล้งก็จัดสรรในปริมาณจำกัด และให้เกษตรกรเปลี่ยนพฤติกรรมการปลูกพืชให้สอดคล้องกับปริมาณน้ำที่ได้รับการจัดสรรในแต่ละกลุ่มผู้ใช้น้ำ[2]

การมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ตามรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ปี พ.ศ. 2548 รัฐบาลทุกยุคทุกสมัย ต้องตระหนักถึงพึงพอใจและไม่พึงพอใจของประชาชน ถ้าประชาชนไม่เอาด้วย รัฐบาลก็อยู่ไม่ได้ เมื่อรัฐบาลสร้างแนวทางการมีส่วนร่วม จึงมอบให้กระทรวง กรม นำไปปฏิบัติ รวมถึงด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนด้านการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งกรมชลประทานนำนโยบายการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนมาสู่การปฏิบัติเพื่อการสร้างความพึงพอใจ ลดความขัดแย้งเรื่องการใช้น้ำของภาคการเกษตร อุปโภค-บริโภค ภาคอุตสาหกรรม กรมชลประทานได้นำมาเป็นนโยบายในแผนยุทธศาสตร์ในหลาย ๆ ปีที่ผ่านมา เช่นปี พ.ศ. 2560 - 2564 ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาแหล่งน้ำ และเพิ่มพื้นที่ชลประทาน ตามศักยภาพลุ่มน้ำ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์การใช้น้ำ ประเด็นยุทธศาสตร์ ที่ 3 การป้องกันความเสียหายและสนับสนุนการบรรเทาภัยอันเกิดจากน้ำ และประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การเสริมอำนาจประชาชนในระดับพื้นที่ (Empowering) การสร้างเครือข่าย และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในงานการบริหารจัดการน้ำชลประทาน (Networking collaboration Participation) โดยมีเป้าประสงค์ คือ การยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในพื้นที่ ไปสู่ระดับการเสริมอำนาจการบริหารจัดการน้ำจาก Participation เป็น Empowering การเพิ่มเครือข่ายให้ครอบคลุมทุกกลุ่มผู้ใช้น้ำ (เครือข่ายผู้ใช้น้ำเกษตร อุปโภค - บริโภค อุตสาหกรรม อื่น ๆ) การสร้างจิตสำนึกการใช้น้ำของประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยกำหนดเป็นกลยุทธ์ คือ

1. เพิ่มอำนาจและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และชุมชนในพื้นที่

1.1 การให้ความรู้และข้อมูลตั้งแต่เริ่มโครงการจนสิ้นสุดโครงการ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบกับโครงการ รวมทั้งการสร้างการตระหนักถึงทรัพยากรน้ำที่มีอย่างจำกัด

---

[2] กรมชลประทาน, *สถิตในฤทัยราษฎร์ ปราชญ์แห่งน้ำ 115 ปี* ,(กรุงเทพมหานคร : กรมชลประทาน , 2560),34-36.

Ref. code: 25595803010452MNG

1.2 การรับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาส และให้เข้ามามีส่วนร่วมในงานชลประทานและแก้ไขปัญหาน้ำในพื้นที่

1.3 ให้อำนาจกลุ่มผู้ใช้น้ำทั้งในระดับชุมชน ลุ่มน้ำย่อย ลุ่มน้ำใหญ่ ในการจัดสรรการใช้น้ำในระดับพื้นที่

1.4 การพัฒนาเครือข่าย JMC ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ชลประทาน และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ JMC ที่จัดตั้งแล้ว

2. การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือในการทำงานกับภาคประชาชน และ NGO

2.1 การให้ความรู้และข้อมูลตั้งแต่เริ่มโครงการจนสิ้นสุดโครงการ รวมทั้งการสร้างการ ตระหนักถึงทรัพยากรน้ำที่มีอย่างจำกัด

2.2 การรับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาส และให้เข้ามามีส่วนร่วมในงานชลประทานและแก้ไขปัญหาน้ำในพื้นที่

2.3 การส่งเสริมสนับสนุน (จัดงบประมาณให้) ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาผลกระทบในการดำเนินโครงการ

3. การบูรณาการและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคราชการ (ส่วนราชการ จังหวัด กลุ่มจังหวัด ท้องถิ่น)

3.1 พัฒนาหน่วยงานชลประทานในระดับพื้นที่เพื่อสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานในระดับจังหวัด/กลุ่มจังหวัด

3.2 การบูรณาการแผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด/งบประมาณจังหวัดและกลุ่มจังหวัด รวมทั้งแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านน้ำให้มีความเชื่อมโยงกับแผนงานกรมชลประทาน

3.3 เสริมสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการให้คำปรึกษาและความรู้ ดูแลรักษาโครงการชลประทานขนาดเล็ก (โครงการถ่ายโอน) และการก่อสร้างแหล่งน้ำที่เชื่อมโยงกับโครงการของกรมชลประทาน[3]

เมื่อกรมชลประทาน นำหลักการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนมาใช้ในการปฏิบัติงานที่เขื่อนกระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีการประชุมกลุ่มผู้ใช้น้ำร่วมกัน มีการวางแผนร่วมกัน ร่วมคิด

---

[3] “แผนยุทธศาสตร์ พ.ศ.2560-2564 กรมชลประทาน”, kromchol.rid.go.th/person/train/web_train%2059/p.nit/thailand%204.0/ppt.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2560)

Ref. code: 25595803010452MNG

ร่วมทำอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ทำให้ปัญหาต่าง ๆ หายไป คือ ทุกส่วน ทุกฝ่าย ทุกกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความพึงพอใจกันในทุกกลุ่ม การได้รับการจัดสรรน้ำอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม และถ้ามองในปัจจุบันเพื่อหาความยั่งยืน เพื่อต่อยอดโครงการดังกล่าว และถอดบทเรียนความยั่งยืนไปปรับใช้ยังโครงการชลประทานอื่น ๆ ของกรมชลประทานซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ประเทศไทยปี พ.ศ. 2558 – 2563 ที่ว่า “ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ตามที่รัฐบาลได้กำหนดวิสัยทัศน์เพื่อให้ทุกส่วนนำไปใช้ขับเคลื่อนเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายที่ผลักดันให้ผลออกมาเป็นรูปธรรม และเพื่อวางแนวทางการพัฒนาและปฏิรูปให้เกิดความต่อเนื่อง วางรากฐานอนาคตที่ดีให้กับลูกหลานในอนาคตได้โดยมั่นคง คือ การที่ประเทศมีความสงบสุข ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่ใช้ความรุนแรงหรือวิถีนอกกฎหมาย มั่งคั่ง คือ การที่ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามสมควรแก่ฐานะ เชื่อมโยงเศรษฐกิจกับตลาดโลกโดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านให้มากขึ้น มีการบริหารจัดการภายในประเทศอย่างบูรณาการ และยั่งยืน คือ การคำนึงถึงความเหมาะสม คุ้มค่า ในการปฏิบัติงาน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีภูมิคุ้มกัน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง[4]

การมีส่วนร่วมดังกล่าว ได้รับรางวัลดีเด่นรางวัลคุณภาพการให้บริการประชาชนประเภทนวัตกรรมการให้บริการ จากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ปี พ.ศ. 2553 และรางวัลรองชนะเลิศรางวัลคุณภาพการให้บริการประชาชน จากองค์การสหประชาชาติ ประเภทการสร้างนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจเชิงนโยบายในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก เมื่อปี พ.ศ. 2554 จึงต้องการศึกษาปัจจัยความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำของโครงการดังกล่าว_เพื่อเสนอเป็นแนวทางด้านปัจจัยความยั่งยืนกับหน่วยงานของกรมชลประทานที่เกี่ยวข้องกับงานประเภทดังกล่าว

การศึกษามุ่งเน้นวิจัยด้านความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษา เขื่อนกระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี โดยโครงการดังกล่าวได้รางวัลด้านนวัตกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งในไทยและต่างประเทศเมื่อหลายปีที่ผ่านมา ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจความยั่งยืนของความสำเร็จดังกล่าว ว่าปัจจุบันยังประสบความสำเร็จอยู่หรือไม่ เพื่อนำการศึกษาวิจัยไปเป็นแนวทางการมีส่วนร่วมภาคประชาชนของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาอื่นๆ ของกรมชลประทาน และมองว่าสามารถนำ ไปใช้กับการมีส่วนร่วมขบวนการอื่น ๆ ได้

---

[4] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(สศช.), “วิสัยทัศน์ประเทศไทยปี พ.ศ. 2558 – 2563”, www.stabundamrong.go.th (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2560)

Ref. code: 25595803010452MNG

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำของเขื่อนกระเสียว

2. เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำของเขื่อนกระเสียว

3. เพื่อศึกษา ปัญหาอุปสรรค ของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการบริหารจัดการน้ำ

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำเพื่อใช้ในภาคการเกษตรให้แก่หน่วยงานอื่น ๆ ที่มีลักษณะงานคล้ายกับกรณีศึกษานำไปปฏิบัติ

1.3 คำถามวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำของเขื่อนกระเสียว

2. ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำของเขื่อนกระเสียว

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ ความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษา เขื่อนกระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี ” มีขอบเขตในการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษา เขื่อนกระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี มิติด้านการบริหารจัดการน้ำ ว่าหลังจากที่ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเขื่อนกระเสียว หลังจากที่ได้รางวัล จากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ และองค์การสหประชาชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2553 และปี พ.ศ. 2554 ตามลำดับนั้น ปัจจุบัน ยังมีความยั่งยืนในแต่ละด้านที่กล่าวมาข้างต้นอยู่อีกหรือไม่ ปัจจัยความยั่งยืนมีอะไรบ้าง และมีความยั่งยืนไปในทิศทางใด มากน้อยเพียงไร

Ref. code: 25595803010452MNG

2. ขอบเขตประชากร โดยใช้ประชากรในพื้นที่ความดูแลของเขื่อนกระเสียว โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่าง ประชากรออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ภาคอุตสาหกรรม จำนวน 2 กลุ่ม
2. กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่ออุปโภค - บริโภค จำนวน 1 กลุ่ม
3. คณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว 1 ท่าน
4. เจ้าหน้าที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว 2 ท่าน

1.5 ประโยชน์ของงานการวิจัย

1. ได้ทราบถึงปัจจัยความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ

2. การนำแนวทางความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารน้ำเพื่อการใช้น้ำในภาคการเกษตรอย่างยั่งยืน มาเป็น Model ให้แก่หน่วยงานอื่น ๆ ในกรมชลประทานไปปฏิบัติ

1.6 วิธีการศึกษา

ความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษา เขื่อนกระเสียวจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการมุ่งวิจัยเพื่อศึกษาความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในความยั่งยืนด้านสังคม สิ่งแวดล้อม ในการบริหารจัดการน้ำของพื้นที่ในการดูแลของเขื่อนกระเสียว โดยมีระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1.6.1 กระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีการศึกษา

วิธีวิจัยเชิงคุณภาพใช้รูปแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) โดยใช้ชุดคำถามที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยไว้อย่างคร่าว ๆ เพื่อให้การสัมภาษณ์เป็นไปอย่างยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนอย่างเหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลที่มีความแตกต่างกันทั้งความรู้ อายุ และประสบการณ์ อาชีพ อาทิเช่น ทัศนคติ ความคิดเห็นที่มีต่อความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ ในมิติของความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมด้านการบริหารน้ำของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเขื่อนกระเสียว ทั้งฤดูฝน ฤดูแล้ง แผนการใช้น้ำในอนาคต การประชุมเสวนาคณะกรรมการชลประทาน (JMC) การร่วมแรงร่วมมือความสามัคคีของคนในชุมชน บทบาท

Ref. code: 25595803010452MNG

ขององค์กรปกครองท้องถิ่น การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่กรมชลประทานต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พฤติกรรมการใช้น้ำของเกษตรกร ประปา และโรงงาน การใช้น้ำอย่างประหยัดและพอเพียง ด้านการดูแลบำรุงรักษาคลองชลประทาน ระบบนิเวศน์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่รับผิดชอบของเขื่อนกระเสียว ความอุดมสมบูรณ์ของต้นไม้ สัตว์น้ำ มลพิษทางน้ำ ทางอากาศ ประโยชน์ด้านอื่นๆ ของเขื่อน เช่น การท่องเที่ยว การช่วยรักษาระบบนิเวศน์ เป็นต้น ร่วมกับการใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยลงพื้นที่ไปเก็บข้อมูลการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ดูแลของเขื่อนกระเสียว

งานวิจัยนี้อาจเป็นแนวทางในการหารูปแบบความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับบริหารจัดการน้ำ และสามารถนำรูปแบบหรือ model ความยั่งยืนดังกล่าวนี้ไปใช้กับโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาอื่น ๆ ของกรมชลประทาน และผู้วิจัยคิดว่า รูปแบบดังกล่าวสามารถประยุกต์ใช้การด้านการมีส่วนร่วมภาคประชาชนด้านขบวนการอื่น ๆ ได้ด้วย

1.6.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายการเก็บข้อมูล

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาการวิจัยความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำทำการศึกษาจากกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

1. กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ภาคอุตสาหกรรม จำนวน 2 กลุ่ม
2. กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่ออุปโภค - บริโภค ซึ่งมี จำนวน 1 กลุ่ม
3. คณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว 1 ท่าน
4. เจ้าหน้าที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว 2 ท่าน

1.6.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยลงภาคสนามที่โครงการเขื่อนกระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 2 ครั้ง ด้วยวิธีวิจัยแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น จะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แบบวิเคราะห์เนื้อหา (content Analysis) การวิเคราะห์แบบอุปนัย

1.7 นิยามศัพท์

“ความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมการบริหารน้ำ” หมายถึง การบริหารจัดการน้ำสมัยใหม่ การนำภาคประชาสังคม มาร่วมคิดร่วมทำในการบริหารจัดการน้ำ เพื่อความคงอยู่ของน้ำที่เหมาะสมและเพียงพอ มีให้ลูกหลานได้ใช้ในอนาคต

Ref. code: 25595803010452MNG

“ภาคประชาสังคม” หมายถึง สังคมที่ประชาชนในระดับต่าง ๆ มีการรวมตัวกันอย่างแข็งแกร่ง เพื่อที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินทางเลือกสาธารณะ ที่มีผลกระทบต่อพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่น

“ คณะกรรมการจัดการชลประทาน ” หมายถึง องค์กรและเครือข่ายสูงสุดในการบริหารจัดการโครงการชลประทาน ประกอบด้วยตัวแทนจากส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ชลประทานโครงการกระเสียว อาทิเช่น องค์กรผู้ใช้น้ำ เจ้าหน้าที่โครงการชลประทาน องค์การบริหารส่วนตำบลที่อยู่ในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยเครือข่ายดังกล่าวเป็นศูนย์กลางในการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างส่วนต่าง ๆ มีหน้าที่แบ่งปันน้ำ กำหนดมาตรการควบคุมการใช้น้ำและการบำรุงรักษาร่วมกันคิด ร่วมกันดำเนินการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการในแต่ละกิจกรรมร่วมกัน

Ref. code: 25595803010452MNG

บทที่ 2
วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษา เขื่อนกระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นหัวข้อ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย
3. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 การมีส่วนร่วมของประชาชน

2.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน ได้มีผู้ให้ความหมายที่มีความหลากหลาย และมีความแตกต่างกัน ซึ่งแนวคิดของแต่ละท่านที่มีความหลายหลายและแตกต่างนั้น เป็นไปตามความเข้าใจ และประสบการณ์ของแต่ละคน ดังนี้

คนึงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ[1] ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน

---

[1] คะนึงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ, *แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 : ปัญหา อุปสรรค และทางออก*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ สถาบันพระปกเกล้า, 2545) , 1-16.

Ref. code: 25595803010452MNG

นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา[2] ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมี อิสรภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์[3] ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยว ข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน[4] ได้สรุปว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจ และหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนเข้าร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้น จักได้รับการตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มากขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์ เสมอหน้ากัน

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแนวทาง ร่วมการแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา

---

[2] นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, *การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณี ตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ 598Print , 2546), 30-35.

[3] นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา,* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527), 56-78.

[4] วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, *การพัฒนาชนบทไทย*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), 65.

Ref. code: 25595803010452MNG

การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ หมายถึง กิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามาร่วมในขั้นตอนการบริหารราชการต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล

2.1.2 ความสำคัญและประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน และการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

1. เพื่อต้องการให้ประชาชนเกิดความผูกพัน และมีจิตสำนึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของตนเอง

2. เพื่อให้หน่วยงานของรัฐต่างๆ บริหารงานด้วยความโปร่งใส ตรงกับความต้องการของประชาชน และรับผิดชอบต่อประชาชนมากที่สุด

3. เพื่อให้มีการตรวจสอบการบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐทุกขั้นตอน

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

1. เพิ่มคุณภาพในการตัดสินใจ ช่วยให้เกิดการพิจารณาทางเลือกใหม่ทำให้การตัดสินใจรอบคอบขึ้น

2. การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เมื่อการตัดสินใจได้รับการยอมรับจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ

3. การสร้างความฉันทามติ ลดความขัดแย้งทางการเมืองและเกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

4. การเพิ่มความง่ายในการนำไปปฏิบัติ สร้างให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

5. การมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้าและลดความขัดแย้งที่รุนแรงได้

6. ช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเกิดความใกล้ชิดกับประชาชน และไวต่อความรู้สึกห่วงกังวลของประชาชน และเกิดความตระหนักในการตอบสนองต่อความกังวลของประชาชน

7. การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของคนสาธารณชนถือว่าเป็นการให้การ ศึกษาชุมชน เพื่อเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจ และเป็นเวทีฝึกผู้นำชุมชน

8. ช่วยให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น เป็นการเพิ่มทุนทางสังคมและช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้นสอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

Ref. code: 25595803010452MNG

9. เกิดความรู้สึกร่วมและรู้สึกและแสดงความเป็นเจ้าของท้องถิ่นของตนเอง

10. มีประสบการณ์และคุ้นเคยในการใช้สิทธิและหน้าที่ของพลเมือง

11. เห็นความสำคัญของตนเองและส่วนรับรู้ถึงปัญหาอุปสรรคและสามารถแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นตามเจตนารมย์ของตนเองได้

12. สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ตรงเป้าหมาย มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่และการบริการที่ดีขึ้น

13. สามารถป้องกันการบริหารจัดการของหน่วยงานของรัฐที่ไม่โปร่งใส ไม่ถูกต้อง และไม่เกิดประโยชน์ในท้องถิ่นได้

การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders Analysis)

1) ความหมายและความสำคัญ

การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นเครื่องมือประเภทหนึ่ง ที่ช่วยระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก ช่วยประเมินผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และประเมินว่าผลประโยชน์นั้นมีผลต่อโครงการที่จะจัดทำอย่างไร การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงช่วยให้เราได้ข้อมูลที่สำคัญมากเกี่ยวกับว่าใครบ้างที่ถูกกระทบจากโครงการทั้งทางบวกและทางลบ ใครบ้างที่อาจมีอิทธิพลสูง และมีศักยภาพต่อความอยู่รอดของโครงการ ฉะนั้น โครงการจึงต้องนำบุคคลเหล่านี้เข้ามาร่วม เพื่อสร้างความเข้าใจและสนับสนุนโครงการ หรือบุคคลบางกลุ่มอาจไม่มีอำนาจอิทธิพล แต่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการ เช่น เป็นชาวบ้านที่จะได้รับประโยชน์จากการมีโครงการ การสนับสนุนของบุคคลกลุ่มนี้จึงสำคัญต่อความอยู่รอดของโครงการ ฉะนั้นจึงต้องทำความเข้าใจตั้งแต่ต้น เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้จึงเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการมีส่วนร่วมสำหรับโครงการที่จะจัดทำขึ้นตั้งแต่ขั้นตอนริเริ่มการวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติ และติดตามผลในเวลาต่อมา

2) ใครคือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคล องค์กร สถาบัน หรือ ชุมชนที่เกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและลบจากการตัดสินใจหรือจากการมีโครงการ/นโยบายนั้น นอกจากนี้ยังมีความหมายครอบคลุมถึงผู้ไม่เกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจด้วย เช่น องค์กรระดับชาติและสถาบันการศึกษา องค์กรเอกชน รัฐบาลท้องถิ่น คู่สัญญา (Contractor) เป็นต้น

อาจจำแนกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

ก. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง (Primary Stakeholders) คือ บุคคล หรือ กลุ่มผู้ได้รับผลจากโครงการโดยตรง ตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของโครงการ ไม่ว่า

Ref. code: 25595803010452MNG

จะเป็นผลทางบวกหรือลบ อาทิเช่น ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลโดยตรงจากโครงการ มักมีการแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงตามเพศ ชั้นทางสังคม รายได้ อาชีพ หรือกลุ่มผู้ใช้บริการ

ข. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรอง (Secondary Stakeholders) คือ บุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในโครงการ ซึ่งอาจแบ่งเป็นเกี่ยวข้องโดยเงินทุน (เป็นผู้ออกทุน เช่น บริษัทคู่สัญญาที่ได้รับสัมปทาน) หรือเกี่ยวข้องโดยเป็นหน่วยงานผู้ดำเนินโครงการ (เช่น กระทรวง ทบวง กรมผู้มีอำนาจ หน้าที่) หรือเกี่ยวข้องโดยเป็นหน่วยงานอื่น ๆ ที่มิใช่เจ้าของโครงการโดยตรง แต่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องรวมตลอดถึงจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นที่ตั้งของโครงการ หรือเกี่ยวข้องโดยเป็นผู้ติดตามเรื่องนั้นๆ มาโดยตลอด (เช่นบุคคล หรือ NGOS) หรือสถาบัน เช่น นักการเมืองในท้องที่ ผู้นำชาวบ้าน ผู้อาวุโส ผู้นำทางศาสนา ฯลฯ อันเป็นบุคคลที่อาจมีบทบาทอำนาจในการเป็นผู้นำทางความคิด เป็นต้น

ค. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (Key Stakeholders) ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความสำคัญ (Importance) หรือ มีบทบาทอำนาจ (Influence) ที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการ

3) ทำไมต้องทำการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

- เพื่อช่วยในการระบุกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้องและแยกกลุ่มสนับสนุนกับกลุ่มคัดค้าน และตระหนักถึงกลุ่มที่ควรให้ความใส่ใจ เช่น กลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มเด็ก กลุ่มชาวเขา เป็นต้น ซึ่งอาจกระทบจากการจัดทำโครงการของภาครัฐ
- ช่วยวิเคราะห์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านบทบาท อำนาจและอิทธิพลที่อาจส่งผลต่อโครงการที่จะจัดทำ
- ช่วยเป็นข้อมูลในการพิจารณาระดับการมีส่วนร่วมและเทคนิคที่เหมาะสมในกิจกรรมการมีส่วนร่วมแต่ละกิจกรรม แต่ละขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจ ในโครงการที่จะจัดทำ
- ช่วยประเมินกิจกรรมของโครงการดังกล่าวในอนาคต ซึ่งมุ่งเป้ามาที่กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อลดผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้นจากการจัดทำโครงการ และปรับความสัมพันธ์ระหว่างโครงการกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทางที่สร้างสรรค์มากขึ้น
- เพื่อระบุประเด็นทางสังคมอื่น ๆ เช่น ความอ่อนไหวทางวัฒนธรรม ทางด้านภาษาซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการ
- เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐทั้งระดับชาติ ภูมิภาคและท้องถิ่นได้ทำงานร่วมกันและได้ร่วมประสานกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกลุ่มหลัก ๆ ในพื้นที่โดยวิธีพบหน้ากันอย่างไม่เป็นทางการ

Ref. code: 25595803010452MNG

- การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ถ้าใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลแบบมีส่วนร่วม จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้รวบรวมข้อมูลที่เป็นมุมมอง และทัศนคติของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับสาเหตุ ปัญหาการแก้ไขเป็นต้น ซึ่งเป็นประโยชน์ในการจัดทำโครงการในอนาคต โดยได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่

4) การดำเนินการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การดำเนินการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการดำเนินการในลักษณะดังต่อไปนี้

- มีการระบุและให้คำนิยามคุณลักษณะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- แสดงผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ
- ระบุความขัดแย้งในผลประโยชน์หรือ การมีผลประโยชน์ขัดกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อช่วยให้ผู้จัดสามารถวางแผนการจัดการด้านความขัดแย้งดังกล่าวระหว่างดำเนินโครงการ
- ระบุความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความร่วมมือและการสนับสนุนที่โครงการจะได้รับ
- ประเมินศักยภาพของบุคคลและกลุ่มต่างๆ ในการเข้าร่วม
- ประเมินระดับการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับวงจรของโครงการ เช่น อาจเป็นระดับให้ข้อมูลระดับปรึกษาหารือ หรือระดับร่วมคิดร่วมทำ แล้วแต่เป้าหมายในแต่ละช่วงของวงจร

5) ขั้นตอนการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สามารถแบ่งออกมาได้ 4 ขั้นตอนด้วยกัน กล่าวคือ

5.1 ระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก

5.2 ประเมินประโยชน์และผลกระทบของโครงการที่อาจมีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก

5.3 ประเมินบทบาท อำนาจ และความสำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

5.4 วางยุทธศาสตร์เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วม

5.1) ระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก เพื่อประเมินว่า

- ใครเป็นผู้มีแนวโน้มที่จะได้รับประโยชน์จากโครงการ
- ใครบ้างที่อาจถูกกระทบในทางลบ

Ref. code: 25595803010452MNG

- มีกลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะ (เช่น ชนกลุ่มน้อย ชาวเขา เป็นต้น) อยู่ในบรรดาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือได้รับผลกระทบบ้างหรือไม่

- ใครบ้างที่สนับสนุน ใครบ้างที่คัดค้าน

- กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

5.2) ประเมินประโยชน์และผลกระทบของโครงการ ที่อาจมีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

- ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมุ่งหวังอะไรจากโครงการ

- ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีทรัพยากรหรือกำลังด้านใดบ้าง และทรัพยากรและกำลังที่มีอยู่สามารถนำมาใช้ในการรณรงค์ได้หรือไม่

- เป้าหมายของโครงการขัดแย้งกับผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างไรบ้าง

- ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะได้ประโยชน์อะไรบ้างจากโครงการ

5..3) ประเมินบทบาท อำนาจ และความสำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

มีศัพท์บางคำจำเป็นต้องเข้าใจและแยกแยะให้ชัดเจน ได้แก่ บทบาทอำนาจ (Influence) และความสำคัญ (Importance)

5.3.1) บทบาทอำนาจ หมายถึง อำนาจที่กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีต่อโครงการ ในรูปของการควบคุมกระบวนการตัดสินใจของโครงการ เช่น อาจเป็นหน่วยงานเจ้าของผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย หรือมีลักษณะความเป็นผู้นำ หรือควบคุมทรัพยากรสำคัญต่อโครงการ เช่น วัตถุดิบ หรือมีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น หรือมีการจัดกลุ่มเป็นองค์กรที่เข้มแข็งที่พร้อมจะระดมพลขับเคลื่อนไหว คัดค้าน หรือมีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับนักการเมืองพรรครัฐบาล เป็นต้น

5.3.2) ความสำคัญ หมายถึง การที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียประเภทนี้เข้ามาร่วมมือ (หรือไม่ร่วมมือ)ย่อมมีผลต่อความอยู่รอดของโครงการ เช่น ชาวบ้านในพื้นที่ที่โครงการตั้งอยู่ แม้มีบทบาทอำนาจต่ำ แต่มีความสำคัญต่อการจัดทำโครงการ เช่น เป็นกลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของโครงการ แสดงว่าหน่วยงานผู้จัดต้องใช้ความพยายามเอาพวกนี้มาร่วม

ในการวิเคราะห์บทบาทอำนาจหน้าที่ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อาจดูจากด้านอำนาจ และสถานภาพทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ ในประเด็น ๆ ดังนี้

- กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีการจัดองค์กรได้ดีมากน้อยแค่ไหน

Ref. code: 25595803010452MNG

- กลุ่มมีความสามารถในการคุมทรัพยากรหลัก ๆ อย่างไรบ้าง

- ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีอิทธิพล อำนาจที่ไม่เป็นทางการอย่างไร (เช่น ความสัมพันธ์ส่วนตัวกับนักการเมืองท้องถิ่น หรือ นักการเมืองระดับชาติ เป็นต้น)

- ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ได้อย่างไร

- ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียประเภทกลุ่มเป้าหมายของโครงการ เห็นด้วยกับโครงการหรือไม่ และมีบทบาทต่อความสำเร็จ/ล้มเหลวของโครงการอย่างไรบ้าง

5.4) วางยุทธศาสตร์ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วม

โดยพิจารณาจากประเด็นต่อไปนี้

- ผลประโยชน์/ความสำคัญ/อิทธิพลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่ม

- ความพยายามให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักๆ ที่อาจไม่มีอิทธิพล และทรัพยากร แต่เป็นผู้มีความสำคัญต่อโครงการเข้ามาร่วม

- สร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมตลอดโครงการ

หลังจากได้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียข้างต้นแล้ว อาจวางหลักการในการวางแผนว่าใครควรเข้ามาร่วมในกระบวนการ ดังนี้

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทอำนาจสูงและความสำคัญสูง ต้องให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทอำนาจสูง แต่ความสำคัญต่ำ เช่น ผู้มีอิทธิพลด้านความคิดในท้องถิ่นอาจไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายโดยตรง แต่อาจขัดขวางโครงการได้ จึงต้องสื่อสารให้ข้อมูลที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทอำนาจน้อย แต่มีความสำคัญสูง เช่น เป็นชาวบ้านในพื้นที่ ต้องให้ความสำคัญสูง และพยายามให้เข้ามามีส่วนร่วม

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทอำนาจต่ำ และความสำคัญต่ำ เช่น NGOs ที่อยู่ในพื้นที่ แต่ไม่ได้มีบทบาทในเรื่องโดยตรง อาจไม่ต้องให้ความสนใจมากนัก

Ref. code: 25595803010452MNG

6) วิธีการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เริ่มจากขั้นตอนดังต่อไปนี้

6.1) ขั้นตอนการจัดทำตารางการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยดำเนินตามขั้นตอนการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4 ขั้นตอนที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ได้แก่

- ระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- ประเมินผลประโยชน์และผลกระทบของโครงการที่อาจมีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- ประเมินบทบาทอำนาจ และความสำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- วางแผนยุทธศาสตร์เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ มีส่วนร่วมในกระบวนการ

6.2) ให้คะแนนความสำคัญของความสำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังนี้

- คะแนน 0 สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ยังไม่มีข้อมูล
- คะแนน 1 สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความสำคัญน้อยหรือไม่มีความสำคัญ เช่น ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของโครงการ
- คะแนน 2 สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความสำคัญบ้าง
- คะแนน 3 สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความสำคัญปานกลาง
- คะแนน 4 สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความสำคัญมาก
- คะแนน 5 สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นเป้าหมายหลักตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

6.3) วิเคราะห์บทบาทอำนาจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และให้น้ำหนักในลักษณะเดียวกัน ดังนี้

- คะแนน 0 สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ยังไม่มีข้อมูล
- คะแนน 1 สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความสำคัญน้อยและผลกระทบที่มีต่อความสำเร็จของโครงการต่ำ
- คะแนน 2 สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทอำนาจบ้าง

Ref. code: 25595803010452MNG

- คะแนน 3 สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทอำนาจปานกลาง

- คะแนน 4 สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทอำนาจมากและอาจส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการค่อนข้างสูง

- คะแนน 5 สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทอำนาจสูงและสามารถส่งผลกระทบ ต่อความสำเร็จของโครงการได้

6.4) ทำตารางแผนที่สรุปการวิเคราะห์บทบาทอำนาจและความสำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อดูผลการวิเคราะห์ว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละคนหรือกลุ่มมีบทบาทต่อความสำเร็จของโครงการมากน้อยเพียงใด

6.5) สร้างยุทธวิธีเพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักไปใช้ในการวางแผนการมีส่วนร่วม โดยจัดระดับการมีส่วนร่วมและเทคนิคการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อไป

การวิเคราะห์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นำไปสู่ประโยชน์ที่จะได้รับสำหรับขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วม 7 ประการ กล่าวคือ

(1) ช่วยในการระบุกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักที่เกี่ยวข้อง และแยกกลุ่มสนับสนุนและกลุ่มคัดค้าน และตระหนักถึงกลุ่มที่ควรให้ความใส่ใจ อาทิเช่น กลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มเด็ก กลุ่มชาวเขา เป็นต้น ซึ่งอาจถูกกระทบจากประเด็นการมีส่วนร่วม

(2) ช่วยวิเคราะห์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านบทบาท อำนาจและอิทธิพล ที่อาจส่งผลต่อประเด็นการมีส่วนร่วมและระดับการมีส่วนร่วมที่ตัดสินใจดำเนินการ

(3) ช่วยเป็นข้อมูลในการพิจารณา สอบทานความเหมาะสมของการจัดลำดับ (sequence) ระดับการมีส่วนร่วม และเทคนิคที่เหมาะสมในกิจกรรมการมีส่วนร่วมแต่ละกิจกรรม

(4) ช่วยประเมินผลการตัดสินใจในการผลักดันประเด็นการมีส่วนร่วม ซึ่งอาจได้ข้อสรุปของโครงการในอนาคต ซึ่งมุ่งเน้นที่กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อลดผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้นจากการจัดทำโครงการเป็นการล่วงหน้า และเกื้อหนุนให้เกิดการปรับความสัมพันธ์ระหว่างส่วนราชการที่รับผิดชอบโครงการกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทางสร้างสรรค์มากขึ้น

Ref. code: 25595803010452MNG

(5) เพื่อระบุประเด็นทางสังคมอื่น ๆ เช่น ความอ่อนไหวทางวัฒนธรรมทางด้านภาษา เป็นต้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของการขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมตามหลักการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

(6) เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐทั้งระดับชาติ ภูมิภาคและท้องถิ่นได้ทำงานร่วมกัน และประสานงานกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกลุ่มหลัก ๆ ในพื้นที่ โดยวิธีพบหน้ากันอย่างไม่เป็นทางการ

(7) การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หากใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลแบบมีส่วนร่วม จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้รวบรวมข้อมูลที่เป็นมุมมองและทัศนคติของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับสาเหตุ ปัญหา การแก้ไข ซึ่งเป็นประโยชน์ในการจัดทำประเด็นการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในอนาคต โดยมีพื้นฐานความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ และเป็นการเตรียมพร้อมสำหรับการรองรับการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ขั้นตอนการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แบ่งออกได้ 4 ขั้นตอน คือ

(1) ระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก

(2) ประเมินปฏิกิริยาตอบสนองจากด้านที่เป็นประโยชน์และที่เป็นผลกระทบทางลบของประเด็นการมีส่วนร่วมที่อาจมีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก

(3) ประเมินบทบาท อำนาจ และความสำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การประเมินด้านบทบาทอำนาจและความสำคัญ เป็นการประเมินในขั้นต้น ตามความรู้เท่าที่พอหาได้ในขณะนั้น แต่ถ้าต้องการประเมินให้ครอบคลุมและลึกกว่านี้ อาจต้องใช้วิธีการปรึกษาหารือกับผู้ที่อยู่ในพื้นที่

(4) วางยุทธวิธีเพื่อนำผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม

การประยุกต์ใช้ 4 ขั้นตอน ของการวิเคราะห์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สามารถใช้ภาพที่ 2.1 โดยใช้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักเป็นหน่วยวิเคราะห์

Ref. code: 25595803010452MNG

ภาพที่ 2.1 แสดงการวิเคราะห์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักและกลยุทธ์การนำเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม, ที่มา : สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การใช้ระดับบทบาทอำนาจ ความสำคัญและระดับปฏิกิริยาตอบสนองทำให้ภาพที่ 2.1 สะท้อนให้เห็นถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก โดยมีข้อค้นพบที่น่าสนใจ ดังนี้

(1) จำเป็นต้องระมัดระวังมิให้กลุ่มคลื่นใต้น้ำรวมตัวกับกลุ่มแรงต้านด้วยการจัดเวทีการมีส่วนร่วมแยกต่างหากจากกัน โดยนำกลุ่มคลื่นใต้น้ำมาร่วมเวทีกับกลุ่มพลังเงียบให้มาก มิฉะนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมมีโอกาสสูงที่จะดำเนินไปท่ามกลางการผูกขาดทัศนะด้านลบ

(2) ค้นหาผู้แทนกลุ่มพลังเงียบ และให้ความรู้และทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับประเด็นการมีส่วนร่วม ตลอดจนท่าทีและทัศนะที่เหมาะสมในกระบวนการมีส่วนร่วมแก่กลุ่มคลื่นใต้น้ำ ซึ่งกลุ่มพลังเงียบจะทำหน้าที่ได้ดีกว่ากลุ่มภาคีหุ้นส่วน ที่แสดงจุดยืนสนับสนุนอย่างโจ่งแจ้งชัดเจนอาจทำให้กลุ่มคลื่นใต้น้ำอึดอัดใจ

(3) หาโอกาสใช้การมีส่วนร่วมในระดับความร่วมมือ เพื่อขยายแนวร่วมระหว่างกลุ่มพลังเงียบกับกลุ่มภาคีหุ้นส่วน ในการร่วมกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานออกแบบและเอื้ออำนวยให้กระบวนการมีส่วนร่วมดำเนินไปอย่างราบรื่น

Ref. code: 25595803010452MNG

2.1.3 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน (Level of Participation)

สิ่งที่จำเป็นต้องหาความชัดเจนก่อนการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคือ การเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม ควรเป็นระดับใด การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นคำที่มีความหมายกว้าง และมีหลายระดับจากการมีส่วนร่วมน้อยไปสู่การมีส่วนร่วมมาก นักวิชาการได้จัดระดับการมีส่วนร่วมไว้หลากหลาย แต่ในที่นี้ขอใช้แนวคิดระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เสนอโดย International Association for Public Participation (IAP2) ซึ่งเป็นสถาบันฝึกอบรมการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่มีชื่อเสียงของสหรัฐอเมริกา ซึ่ง IAP2 ได้จัดระดับการมีส่วนร่วมไว้ 5 ระดับ ดังต่อไปนี้

- การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform)
- การมีส่วนร่วมในระดับที่ปรึกษาหารือ (Consult)
- การมีส่วนร่วมในระดับเข้ามามีบทบาท (Involve)
- การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (Collaboration)
- การมีส่วนร่วมในระดับให้อำนาจแก่ประชาชน (Empower)

จากการที่มีความพยายามในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในภาครัฐมากขึ้น หน่วยงานภาครัฐจึงจำเป็นต้องปรับระบบการบริหารราชการให้เป็นประชาธิปไตย ซึ่งเรียกว่า การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) การบริหารราชการแบบมีสวนร่วม ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในภาครัฐอาจจะดำเนินการได้ในหลายมิติ ตามความเหมาะสมและความต้องการพื้นฐานของประชาชน ในแต่ละสังคม และเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานภาครัฐเลือกตัดสินใจออกแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมแบบใดให้ตรงกับหน่วยงาน เพื่อให้ได้ประสิทธิผลต่อหน่วยงานให้มากที่สุด ได้มีการกล่าวถึงในแต่ละระดับ ดังนี้

<u>ระดับที่ 1</u> การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ เป็นระดับที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนน้อยที่สุด ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงานของภาครัฐ โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริง ถูกต้อง ทันสมัย และประชาชนสามารถเข้าถึงได้

<u>ระดับที่ 2</u> การมีส่วนร่วมในระดับเข้ามามีบทบาท (Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการ การปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐอย่างอิสระและเป็นระบบ โดยหน่วยงานภาครัฐจะจัดให้มีกระบวนการในการรับฟังความคิดเห็น การปรึกษา

Ref. code: 25595803010452MNG

หารือ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และนำข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น ประเด็นที่ประชาชนเป็นห่วงไปเป็นแนวทางการปรับปรุงนโยบาย การตัดสินใจ และพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานในหน่วยงาน

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (Collaboration) เป็นระดับที่หน่วยงานภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม หรือเกี่ยวข้องในกระบวนการกำหนดนโยบาย การวางแผนงานโครงการ และวิธีการทำงานต่าง ๆ โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่จัดระบบอำนวยความสะดวก ยอมรับการเสนอแนะและการตัดสินใจร่วมกับภาคประชาชน การมีส่วนร่วมระดับนี้มักจะดำเนินการในรูปแบบกรรมการ ที่มีตัวแทนภาคประชาชนเข้าร่วม

ระดับที่ 4 เป็นระดับสร้างความร่วมมือ (Collaboration) เป็นระดับที่หน่วยงานภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมีบทบาทเป็นหุ้นส่วนหรือภาคีในการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐ

ระดับที่ 5 การมีส่วนร่วมในระดับให้อำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นระดับการเสริมอำนาจประชาชน เป็นระดับที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทเต็มในการตัดสินใจ ในการบริหารงาน และในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ เพื่อเข้ามาทดแทนการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐดำเนินการหรือปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูงสุดนี้เน้นให้ประชาชนเป็นเจ้าของดำเนินภารกิจและภาครัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น

การมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามความเข้มข้นของบทบาทของประชาชนในการเข้ามามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในงานบริหารราชการแผ่นดินของกระทรวง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation Spectrum) [5] แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังภาพที่ 2.2

[5] “ดัดแปลงมาจากระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation Spectrum), ที่พัฒนาโดย International Association for Participation”, https://www.iap2.org/ (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2560).

Ref. code: 25595803010452MNG

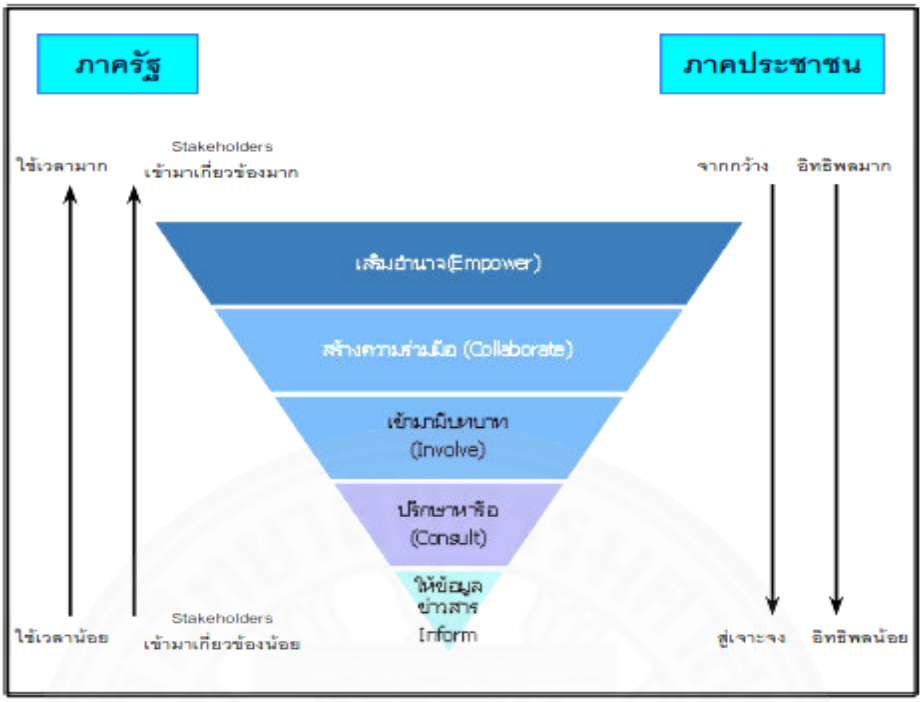

ภาพที่ 2.2 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ระดับ,

ที่มา: สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาพที่ 2.2 แสดงให้เห็นระดับความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมในรูปของสามเหลี่ยมปิรามิดกลับหัว เพื่อชี้ให้เห็นว่าระดับการมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นให้ข้อมูลข่าวสาร (inform) ไปจนถึงระดับเสริมอำนาจ (empower) มีผลต่อการเปิดโอกาสให้ประชาชนและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีโอกาสแสดงบทบาทได้อย่างกว้างขวางแต่จะเจาะจงคับแคบลงเรื่อย ๆ เมื่อลดระดับจากฐานของปิรามิด ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่การมีส่วนร่วมที่กว้างลงสู่ยอด ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่การมีส่วนร่วมที่แคบ ด้วยเหตุดังนั้นจากระดับเสริมอำนาจไปสู่ระดับให้ข้อมูลข่าวสาร ประชาชนและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจต่องานบริหารราชการแผ่นดินลดน้อยลงเรื่อย ๆ

ทว่าในอีกด้านหนึ่งนั้น ยิ่งระดับการมีส่วนร่วมมุ่งขึ้นสู่ฐานของปิรามิดมากขึ้นเท่าใดย่อมมีผลต่อระยะเวลา (time consuming) ที่กระทรวงจำเป็นต้องใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมในแต่ละระดับมากขึ้นเท่านั้น เช่นเดียวกันกับบทบาทของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการมีส่วนร่วมเพิ่มตามมากขึ้นไปด้วย

การตัดสินใจว่าจะเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับใดคงเป็นเรื่องของนโยบายของหน่วยงาน หรือผู้นำหน่วยงานต้องกำหนดให้ชัดเจนตั้งแต่ต้น และต้องแจ้งให้ประชาชนทราบก่อนการมี

Ref. code: 25595803010452MNG

ส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วม ประสบการณ์ที่ผ่านมาหลายครั้งในการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วม ภาครัฐอาจต้องการกำหนดระดับการมีส่วนร่วมไว้แค่การให้ข้อเท็จจริง/ข้อมูล (Inform) และการปรึกษาหารือ (Consult) ในขณะที่ประชาชน หรือองค์กรพัฒนาเอกชน คาดหวังว่าการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมหมายถึงมีอำนาจในการตัดสินใจ (Empower) ซึ่งถ้าไม่มีการสื่อสารสร้างความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการจัด และระดับการมีส่วนร่วมให้ชัดเจนตั้งแต่ต้น จะนำไปสู่ความขัดแย้งได้ การวางแผนการมีส่วนร่วมกับประชาชนโดยกำหนดระดับการมีส่วนร่วมที่ชัดเจนจึงมีความจำเป็น

2.1.4 เทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation Techniques)

เนื่องจากเทคนิคการมีส่วนร่วมมีหลากหลาย เพื่อให้ผู้ใช้ได้เห็นถึงความแตกต่างในลักษณะของเทคนิค จึงแบ่งกลุ่มเทคนิคการมีส่วนร่วม ออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มเทคนิคการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลแก่ประชาชน เป็นกลุ่มเทคนิคที่มีการสื่อสารทางเดียว เพื่อต้องการให้ประชาชนรับทราบข้อมูล ซึ่งอาจเป็นการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ ได้แก่ สื่อเอกสาร ยกตัวอย่าง เช่น การจัดทำเอกสารข้อเท็จจริง จดหมายข่าว การจัดทำสื่อวีดีทัศน์ หรือศูนย์ข้อมูล นอกจากนี้ กลุ่มเทคนิคนี้ ยังรวมรูปแบบของการสื่อสารกับประชาชนประเภทต่าง ๆ เช่น วิทยุ การแถลงข่าว การสัมมนาทาง

วิชาการให้กับสื่อมวลชน การชี้แจงข้อมูลในการประชุมของทางราชการ เป็นต้น ตัวอย่างเทคนิคเหล่านี้ ได้แก่

- เอกสารข้อเท็จจริง
- จดหมายข่าว
- แผ่นพับ
- โฆษณาทางสื่อ
- รายงานการศึกษา
- การจัดทำวีดีทัศน์
- การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสาร
- การแถลงข่าว
- เวทีนำเสนอข้อมูล
- การสื่อผ่านวิทยุกระจายเสียง
- ทัศนะศึกษา/การเยี่ยมชมโครงการ
- การนำเสนอ

Ref. code: 25595803010452MNG

- การชี้แจงให้ประชาชนในการประชุมของทางราชการ

2) กลุ่มเทคนิคการมีส่วนร่วมที่เน้นการรับฟังความคิดเห็น หลายเทคนิคในกลุ่มนี้เป็นสื่อสารแบบสองทาง มีการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นได้ แต่จุดเน้นหรือวัตถุประสงค์หลักของเทคนิคอยู่ที่การได้ข้อมูลและความคิดเห็นของประชาชน การสัมภาษณ์รายบุคคล ที่ผู้สัมภาษณ์ควรพูดคุยให้ข้อมูลหรือการจัดทำประชาพิจารณ์ เป็นต้น ตัวอย่างของเทคนิคกลุ่มนี้ ได้แก่

- การสัมภาษณ์รายบุคคล
- การสนทนากลุ่มย่อย
- การสำรวจความคิดเห็น
- สายด่วน สายตรง
- ประชาพิจารณ์

3) กลุ่มเทคนิคการมีส่วนร่วมแบบปรึกษาหารือ เป็นรูปแบบที่เป็นการสื่อสารสองทางมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและแสดงความคิดเห็นในเนื้อหาของเทคนิคอย่างชัดเจน จึงเป็นกลุ่มเทคนิคที่มีการมีส่วนร่วมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับค่อนข้างสูง ตัวอย่างเทคนิค ได้แก่

- เวทีสาธารณะ
- เวทีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- การประชุมระดมสมอง
- การพบปะแบบไม่เป็นทางการ
- การประชุมกลุ่มแบบย่อยในการวางแผน
- การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

2.1.5 การวางแผนการมีส่วนร่วมของประชาชน

การวางแผนอย่างเป็นระบบก่อนการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จะทำให้ทราบว่าผู้ต้องการเข้ามามีส่วนร่วม หรือผู้ที่ควรเข้ามามีส่วนร่วมคือใคร ทราบว่าระดับการมีส่วนร่วมและเทคนิคการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมนั้นควรเป็นอย่างไร ดังนั้น การวางแผนการมีส่วนร่วม จำเป็นต้องหาคำตอบใน 3 เรื่องคือ

- ใครควรเข้ามามีส่วนร่วม ?
- การมีส่วนร่วมของประชาชน ควรเป็นไปในระดับใด ?
- กิจกรรม หรือเทคนิคการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร ?

Ref. code: 25595803010452MNG

การจัดทำแผนงานการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย 2 แผน คือ

- แผนงานหลักการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
- แผนงานการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนประจำปี

การวางแผนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือ

ก) ขั้นเตรียมการ
ข) ขั้นการจัดทำแผนการมีส่วนร่วม
ค) ขั้นการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ
ง) ขั้นการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ

ก) ขั้นเตรียมการ

1) เตรียมทีมงาน : ในขั้นตอนแรกของการวางแผน หน่วยงานของโครงการ (สำนัก/กอง หรือโครงการ) จำเป็นต้องเตรียมทีมงาน ลักษณะและขนาดของทีมงาน โดยขึ้นอยู่กับโครงการที่ต้องการสร้างการมีส่วนร่วม ซึ่งทีมงานนี้ควรประกอบด้วย

- เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการดังกล่าวโดยตรง
- เจ้าหน้าที่ที่ทราบขั้นตอนการตัดสินใจ
- ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญทางด้านเทคนิคการมีส่วนร่วมและการสื่อสาร โดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่ควรเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนเฉพาะ ไม่ใช่เป็นเพียงนักประชาสัมพันธ์ (ทีมงานอาจมาจากความร่วมมือของวิทยากรกระบวนการในพื้นที่ในเขตสำนักชลประทานหรือ บุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรม จากกองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือเครือข่ายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน - คสช)

2) ตรวจสอบสถานการณ์ภายในหน่วยงาน : หลังจากได้ทีมงานแล้ว แผนการมีส่วนร่วมที่ดีต้องปฏิบัติได้จริง ดังนั้น ต้องมีการตรวจสอบสถานการณ์ภายในของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการดำเนินงานโครงการ

- ตรวจสอบว่าโครงการที่ต้องตัดสินใจ เกี่ยวกับกฎหมายหรือระเบียบที่กำหนดมีวิธีการเฉพาะหรือไม่ เช่น เป็นประเภทโครงการที่ต้องทำการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (EIA)
- ตรวจสอบข้อมูลว่าขั้นตอนการตัดสินใจในเรื่องนั้นเป็นอย่างไร มีกำหนดการหรือยัง

Ref. code: 25595803010452MNG

- ตรวจสอบรายชื่อของผู้รับผิดชอบในการใช้ข้อมูลจากสาธารณะเหล่านั้น และผู้สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการแก่ประชาชน รวมทั้งผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจ

- ระยะเวลาในการจัดทำกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด อาทิเช่น โครงการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ ใช้เวลา 5 -10 ปี โครงการขนาดกลาง 2 - 4 ปี โครงการขนาดเล็ก 1 - 2 ปี

- ตรวจสอบงบประมาณที่มีเพื่อการดำเนินงาน

ซึ่งทุกข้อมูลเป็นเรื่องที่ทีมงานต้องนำมาพิจารณาในการเลือกรูปแบบการมีส่วนร่วม

3) ประเมินสถานการณ์ : นอกจากการประเมินสถานการณ์ภายในของหน่วยงานเจ้าของโครงการแล้ว สิ่งที่จำเป็นมากในขั้นตอนการเตรียมการ คือ การประเมินสถานการณ์ภายนอก ซึ่งหมายถึง สาธารณชน หรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการที่จะดำเนินการ การประเมินสถานการณ์นี้ช่วยทำให้การออกแบบหรือกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมเหมาะสมกับชุมชน เพราะชุมชนแต่ละชุมชนแตกต่างกัน และอาจมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง การเก็บข้อมูลในขั้นนี้อาจเป็นการพูดกับหน่วยงานในพื้นที่ ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ซึ่งการประเมินสถานการณ์นี้เกี่ยวข้องกับ

- กำหนดระดับความสนใจของประชาชนหรือชุมชนในประเด็นที่ต้องตัดสินใจข้อมูลเหล่านี้ช่วยในการเตรียมรองรับ โดยพิจารณาจาก

1) ประเด็นหรือโครงการนั้นมีแนวโน้มที่จะมีความเห็นไม่ลงรอยกันหรือไม่

2) ชุมชนนั้นเคยมีประวัติหรือประสบการณ์การมีส่วนร่วมหรือแสดงความสนใจต่อประเด็นหรือโครงการอื่นๆ หรือไม่อย่างไร

3) ปริมาณและขนาดพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจ

4) มีการสอบถามจากประชาชนมากหรือไม่ และเป็นความห่วงกังวลในเรื่องใดบ้าง

5) มีการรวมตัวเป็นกลุ่มในพื้นที่หรือไม่ โดยเฉพาะกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการตัดสินใจ

ข) ขั้นการจัดทำแผนการมีส่วนร่วม

จากข้อมูลต่าง ๆ ในขั้นเตรียมการ ทีมงานต้องนำมาวิเคราะห์ เพื่อจัดทำแผนการมีส่วนร่วมของประชาชน

Ref. code: 25595803010452MNG

1) ระบุและวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย : แต่ละประเด็นการตัดสินใจย่อมมีผู้สนใจหรือได้รับผลกระทบไม่เท่ากัน บางประเด็นมี 20 คน บางประเด็นอาจมีจำนวนพันและนอกจากนั้น คำว่าสาธารณะหรือประชาชนก็แตกต่างกันไปตามประเด็นการตัดสินใจ ในขั้นนี้ทีมงานต้องดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ

- ระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งหมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและลบจากการตัดสินใจนั้น

- วิเคราะห์ความสำคัญและอิทธิพลผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ไม่ใช่ทุกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะมีรูปแบบการมีส่วนร่วมเดียวกัน และแต่ละกลุ่มมีประเด็นกังวลใจที่แตกต่างกัน บางกลุ่มอาจมองประเด็นการตัดสินใจเป็นเรื่องสำคัญมาก บางกลุ่มอาจต้องการเพียงแสดงความคิดเห็น ฉะนั้น ทีมงานต้องวิเคราะห์ประเภทของกลุ่มตามระดับความสนใจ ซึ่งช่วยกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมได้สอดคล้องต้องกัน

2) คาดการณ์ระดับการโต้เถียง : ขั้นตอนนี้ทีมงานต้องประเมินหรือคาดการณ์จากข้อมูลขั้นเตรียมการว่าระดับของการถกเถียง หรือการโต้แย้งจะเป็นอย่างไร ซึ่งการประเมินเป็นเรื่องยาก แต่อาจพิจารณาจากตัวชี้วัด เช่น

- เคยมีการถกเถียงหรือโต้แย้งในประเด็นนี้มาก่อนหรือไม่
- มีประเด็นทางการเมืองเกี่ยวข้องหรือไม่
- เป็นเหตุผลของการรวมกลุ่มใดบ้างหรือไม่

ถ้ามีทั้ง 3 ตัวชี้วัดอาจคาดการณ์ว่าประเด็นนั้น มีระดับของถกเถียงโต้แย้งกันสูง ซึ่งทีมงานต้องวางแผนมีส่วนร่วมอย่างระมัดระวังและรอบคอบมากขึ้น

3) ระบุเป้าหมายของการมีส่วนร่วม : ขั้นตอนนี้เป็นการระบุว่าอะไรคือวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของการตัดสินใจ การตัดสินใจในแต่ละประเด็นอาจมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป โดยทั่วไปมีอยู่ 4 ขั้นตอน คือ

3.1) ขั้นการระบุปัญหา/ความต้องการ
3.2) ขั้นการศึกษาทางเลือก
3.3) ขั้นการประเมินทางเลือก
3.4) ขั้นการเลือกทางเลือก

สำหรับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการมีส่วนร่วมนั้นคือ สิ่งที่ต้องการจากการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น เพื่อให้สาธารณชนทราบข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและทางเลือก เพื่อฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับทางเลือกต่างๆ หรือ เพื่อพูดคุยกันถึงเกณฑ์ประเมิน ในขั้นนี้ยังรวมถึงการระบุถึงการ

Ref. code: 25595803010452MNG

แลกเปลี่ยนข้อมูล เพื่อที่จะทำให้แต่ละขั้นตอนของการตัดสินใจมีความสมบูรณ์ ซึ่งเป็นเรื่องของการพิจารณาว่ามีข้อมูลอะไรที่หน่วยงานต้องให้กับสาธารณะ และข้อมูลอะไรที่หน่วยงานต้องการจากสาธารณะ เพื่อทำให้วัตถุประสงค์ในแต่ละขั้นบรรลุผล

4) ระบุเงื่อนไขพิเศษของชุมชน : ในขั้นนี้พิจารณาว่าชุมชนหรือพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือประเด็นการตัดสินใจ มีลักษณะหรือเงื่อนไขพิเศษที่อาจจะกระทบต่อรูปแบบการมีส่วนร่วม ตัวอย่างเช่น ชุมชนที่มีลักษณะพิเศษทางวัฒนธรรม ประเด็นเกี่ยวกับความขัดแย้งทางการเมือง กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลากหลายอยู่กระจัดกระจาย หรือประเด็นเป็นที่สนใจขององค์กรพัฒนาระดับชาติ

5) การเลือกเทคนิคและกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน : เป้าหมายของการวิเคราะห์ที่ผ่านมาเพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับเทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม ดังนั้น เมื่อมาถึงขั้นนี้ ทีมงานมีข้อมูลเกี่ยวกับ

- วัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของการตัดสินใจ
- ผู้ที่ได้รับผลกระทบที่มีความสำคัญและระดับความสนใจ
- ข้อมูลของโครงการที่ต้องให้สาธารณะ และข้อมูลที่ต้องได้รับจากประชาชน
- ลักษณะหรือเงื่อนไขพิเศษ

ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ช่วยในการเลือกเทคนิคการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม และบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่นิยมใช้ทั้งในระดับสากลและสังคมไทย

เมื่อตัดสินใจเกี่ยวกับเทคนิคการมีส่วนร่วมแล้ว ขั้นต่อไปควรนำกิจกรรมการมีส่วนร่วมทั้งหมดมาจัดเรียงให้เห็นลำดับก่อนหลัง รวมทั้งระบุผู้รับผิดชอบและเวลาที่คาดว่าจะเสร็จสิ้น

6) การเขียนแผนการมีส่วนร่วม : การเขียนแผนการมีส่วนร่วม จะช่วยทำให้ความคิดชัดเจนและก่อให้เกิดความร่วมมือช่วยในการประสานงาน และสามารถสื่อสารกับประชาชนได้ง่ายขึ้น ข้อมูลที่อยู่ในแผน ควรประกอบด้วย

- วัตถุประสงค์
- ภูมิหลังและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชน
- ประเด็นสำคัญที่ต้องมีการปรึกษาหารือ
- ระดับความสนใจ
- กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- กระบวนการตัดสินใจ

Ref. code: 25595803010452MNG

- กิจกรรมการมีส่วนร่วม

ค) ขั้นตอนการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ

หลังจากมีการวางแผนการมีส่วนร่วมในระดับต่อไป คือ การดำเนินการตามแผน ซึ่งต้องมีการจัดทำแผนปฏิบัติการของแต่ละกิจกรรมการมีส่วนร่วม เช่น การจัดเวทีสาธารณะต้องมีการตัดสินใจว่าจะจัดที่ใด เมื่อไร ใครเป็นวิทยากร สิ่งสำคัญควรตระหนักคือ ความยืดหยุ่นในการนำไปสู่การปฏิบัติ และการตรวจสอบและปรับปรุงแผนการมีส่วนร่วมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ หากมีการเปลี่ยนแปลง จำเป็นต้องแจ้งผู้เกี่ยวข้อง อาจรวมถึงประชาชนด้วย

ง) ขั้นการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (After Action Review ; AAR)

การวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (After Action Review ; AAR) เป็นขั้นตอนหนึ่งในวงจรการทำงานเป็นการทบทวนวิธีการทำงาน ทั้งด้านความสำเร็จและปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ไม่ใช่เพื่อค้นหาคนที่ทำผิดพลาด ไม่ใช่การกล่าวโทษใครทั้งสิ้น แต่เป็นการทบทวนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำงาน เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ให้เกิดปัญหานี้ขึ้นอีก ในขณะเดียวกันก็คงไว้ซึ่งวิธีการที่ดีอยู่แล้ว

AAR มีใช้ครั้งแรกในกองทัพของสหรัฐอเมริกา เมื่อประมาณปี 1970 โดยมีวัตถุประสงค์ในขณะนั้นเพื่อพัฒนาศักยภาพของกองทัพ แก้ไขช่องโหว่ที่อาจทำให้เป็นรองฝ่ายตรงข้าม หรือทำให้สูญเสียทหารฝีมือดีในการทำศึกสงครามและสิ่งสำคัญคือ ได้ฝึกการทำงานเป็นทีมไปพร้อมกันด้วย จนกระทั่งปี 1990 ภาคธุรกิจซึ่งเป็นภาคส่วนที่มีภาวการณ์แข่งขันสูงและแข่งขันตลอดเวลาเพื่อความอยู่รอดขององค์กร ได้เริ่มนำเทคนิคนี้มาใช้ในการทำงานเพื่อพัฒนาองค์กร เพื่อส่วนครองตลาดที่สูงขึ้น ซึ่งจุดนี้ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากมายและต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

จุดเด่นของ AAR มีอะไรบ้าง

1. ทำให้เรียนรู้ว่า ในการทำงานต่างๆ ไม่ควรชื่นชมความสำเร็จแต่เพียงด้านเดียว ต้องยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้นด้วย และควรให้ความสนใจมากกว่าความสำเร็จด้วยซ้ำ เพราะปัญหาคือโอกาสในการพัฒนาคนเพื่อพัฒนางานนั่นเอง

2. ฝึกการรับฟังความคิดเห็นหรือคำแนะนำของเพื่อนร่วมงานที่อาจทำให้คุณรู้ได้ว่า”ทุกปัญหามีทางออก” นั้นเป็นอย่างไร

3. ฝึกการทำงานเป็นทีม

4. สามารถใช้เทคนิคนี้กับงานทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นงานประจำที่ดูเหมือนว่าไม่สำคัญ เช่น การรับโทรศัพท์ การจัดประชุม ไปจนถึงโครงการระยะยาวที่ได้รับเงินสนับสนุนหลายพันล้านบาท

Ref. code: 25595803010452MNG

5. ผู้เข้าร่วมคือเพื่อนร่วมงาน เพื่อนร่วมแผนก หรือทีมงาน ซึ่งเป็นจุดที่แตกต่างจาก Peer Assist ที่เป็นการขอคำแนะนำจากผู้รู้ภายนอกกลุ่ม

ขั้นตอนกับการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (AAR)

1. ควรทำการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติทันที

2. ในการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติจะไม่มีการกล่าวโทษ ซ้ำเติม ตอกย้ำซึ่งกันและกัน ไม่มีความเป็นเจ้านายหรือลูกน้อง มีแต่บรรยากาศที่เป็นกันเอง

3. มีผู้นำในการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ โดยกระตุ้นตั้งคำถามให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของตน โดยคำถามที่มักถามบ่อยๆ ได้แก่ สิ่งที่คาดว่าจะได้รับจากการทำงานคืออะไร? สิ่งที่เกิด ขึ้นคืออะไร? ทำไมจึงแตกต่างกัน? และสิ่งที่ได้เรียนรู้และวิธีการลด/แก้ความแตกต่างคืออะไร? เป็นต้น

4. ถามตัวคุณเองว่าสิ่งที่คุณได้รับคืออะไร

5. หันกลับมาดูว่าสิ่งที่เกิดขึ้นจริงคืออะไร

6. ความแตกต่างคืออะไร ทำไมจึงต่างกัน

7. จดบันทึก เพื่อเตือนความจำว่าวิธีการใดบ้างที่คุณได้เคยนำมาแก้ปัญหาแล้ว อย่างไรก็ตามคุณต้องเข้าใจว่า คำตอบหรือวิธีแก้ปัญหาที่ได้รับจากการทำ AAR คงไม่ใช่คำตอบสุดท้ายสำหรับงานนั้น เพราะเมื่อเวลาเปลี่ยนไป บริบทเปลี่ยนไป ย่อมทำให้เกิดปัญหาใหม่ได้ตลอดเวลา ซึ่งวิธีการแก้ปัญหาย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย

2.1.6 กระบวนงานการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

เพื่อให้การพัฒนาและบริหารจัดการน้ำของกรมชลประทาน ประสบความสำเร็จตามแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนด ประชาชน ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของกรมชลประทาน โดยในแต่ละระยะของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน มีการดำเนินงานและหน่วยงาน รับผิดขอบ ดังนี้

- ระยะกำหนดโครงการ ดำเนินงานพิจารณาวางโครงการ งานศึกษาความเหมาะสม งานศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม งานกำหนดพื้นที่พัฒนาระบบชลประทานในไร่นา ดำเนินการโดย สำนักบริหารโครงการ สำนักงานชลประทาน และสำนักงานจัดรูปที่ดินกลาง

- ระยะก่อนการก่อสร้าง ดำเนินงานสำรวจภูมิประเทศ งานสำรวจปฐพีและธรณีวิทยา งานออกแบบ และงานจัดหาที่ดิน ดำเนินการโดย สำนักสำรวจวิศวกรรมและธรณีวิทยา สำนักออกแบบวิศวกรรมและสถาปัตยกรรม กองกฎหมายและที่ดิน สำนักงานชลประทาน และสำนักงานจัดรูปที่ดินกลาง

Ref. code: 25595803010452MNG

- ระยะระหว่างการก่อสร้าง ดำเนินงานเตรียมการก่อสร้าง และงานก่อสร้าง ดำเนินการโดย สำนักโครงการขนาดใหญ่ สำนักงานชลประทาน และสำนักจัดรูปที่ดินกลาง

- ระยะหลังการก่อสร้าง ดำเนินงานส่งน้ำและบำรุงรักษา โดยให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมผ่านกระบวนการจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน จัดตั้งอาสาสมัครชลประทาน จัดตั้งคณะกรรมการภาคประชาชนหรือคณะกรรมการจัดการชลประทาน ดำเนินการโดย สำนักงานชลประทาน

จากกิจกรรมงานต่าง ๆ ที่ดำเนินงานในระยะการมีส่วนร่วม จำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อสร้างความร่วมมือ ลดความขัดแย้ง ตลอดจนการดำเนินงานตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 จึงกำหนดกระบวนงานการมีส่วนร่วม เป็น 6 กระบวนงาน ดังนี้[6]

1) กระบวนงานการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (กระบวนงานหลัก)

2) กระบวนงานการพัฒนาบุคลากรและเครือข่าย

3) กระบวนงานวางแผนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

4) กระบวนงานการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

5) กระบวนงานการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน งานพัฒนาระบบชลประทานในไร่นา

6) กระบวนงานการดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548

7) กระบวนงานการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานส่งน้ำและบำรุงรักษา

8) กระบวนงานการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามระดับการมีส่วนร่วม[6]

แนวทางการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งที่สนับสนุนและคัดค้าน เพื่อให้ได้มุมมองอย่างรอบคอบและรอบด้าน กลยุทธ์ที่กล่าวมา

---

[6] มนัส กำเนิดมณี และคนอื่นๆ, *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน* ,พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : บูมคัลเลอร์ไลน์ , 2552), 13-42.

Ref. code: 25595803010452MNG

ข้างต้นจึงมิได้มีเป้าประสงค์อยู่ที่การกีดกันผู้คัดค้านออกจากกระบวนการมีส่วนร่วม ในทางตรงกันข้ามคือความพยายามหาทางนำผู้คัดค้านเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อช่วยลดความเสี่ยงจากความขัดแย้งที่ไม่สร้างสรรค์

ขั้นตอนของส่วนราชการผู้รับผิดชอบควรดำเนินการดังนี้

(1) คัดเลือกเทคนิคการมีส่วนร่วมให้เหมาะสมกับระดับการมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตามการคัดเลือกรูปแบบการมีส่วนร่วม ควรคำนึงถึงหลักเกณฑ์ซึ่งเรียกว่า 4S ดังนี้

Strating early ผลักดันให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากประเด็นการมีส่วนร่วมเข้าข่ายประเภทที่ 3 (type 3) จะต้องพยายามสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้เร็วที่สุด เพื่อให้ภาคประชาชนเข้ามาร่วมกำหนดประเด็นปัญหาและหาทางออกร่วมกัน เนื่องจากความละเอียดอ่อนของประเด็นปัญหา ย่อมหมายถึงระยะเวลาที่ต้องใช้ในการทำความเข้าใจกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่ยาวนานกว่าประเด็นการมีส่วนร่วมประเภทอื่น

Stakeholders สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้ครอบคลุมกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละประเภท โดยรวมกลุ่มบุคคลทั้งที่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยเข้ามาร่วมในกระบวนการ

Suitability เลือกใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่ม

Sincerity พึงระลึกไว้ว่า หากปราศจากความจริงใจ กลยุทธ์และรูปแบบการมีส่วนร่วมย่อมเบี่ยงเบนจากหลักการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่ถือว่า “ประชาชน” คือ “หุ้นส่วน” หัวใจของการแสดงออกถึงความจริงใจในที่นี้คือ การให้ข้อมูลป้อนกลับ (feed back) แก่ประชาชนหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียว่าทัศนะความคิดเห็นที่ได้รับจากรูปแบบการมีส่วนร่วมนั้น มีผลต่อการตัดสินใจของหน่วยงานที่รับผิดชอบเพียงใด

(2) ผสมผสานรูปแบบการมีส่วนร่วมที่คัดเลือกตามข้อที่ (1) ให้ครอบคลุมหลัก ADD กล่าวคือ

Assess การประเมินสถานการณ์ปัญหาร่วมกัน

Design การออกแบบทางเลือกดำเนินการร่วมกัน

Decide การตัดสินใจดำเนินการร่วมกัน

Ref. code: 25595803010452MNG

เนื่องจากการผสมผสานรูปแบบการมีส่วนร่วมเช่นนี้ จะช่วยสร้างหลักประกันว่าการกำหนดและนำนโยบายสู่การปฏิบัติที่ให้ความสำคัญกับประชาชนและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริง อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงการยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยพยายามตั้งต้นที่ระดับปรึกษาหารือไปสู่ระดับการเสริมอำนาจ

(3) การนำผลที่ได้รับหลังจากการมีส่วนร่วมของประชาชนไปกำหนดนโยบายสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ ดังนี้

- จัดประชุมคณะกรรมการตามองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังที่ได้นำเสนอไว้ในขั้นตอนการเตรียมความพร้อม

- การให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ประชาชนหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วยการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่แน่ใจได้ว่า ประชาชนและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถเข้าถึงและรับรู้ได้อย่างแท้จริง เช่น สถานีวิทยุชุมชนหรือหอกระจายข่าว เป็นต้น

ทั้ง 3 หลักของ ADD จากข้อที่ (2) การขับเคลื่อนตามรูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมทั้ง 5 รูปแบบ เปรียบดัง “ขั้นตอนพื้นฐาน” อย่างไรก็ตามต่างมีข้อควรคำนึงถึงเฉพาะแตกต่างกันไป

2.1.7 แนวทางการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นสาธารณะ (Participatory Governance in Public Issue Formulation)

1. ความหมายของประเด็นสาธารณะ

ประเด็นสาธารณะ (Public issue) หมายถึง ประเด็นปัญหา ประเด็นการพัฒนา ตลอดจนประเด็นความท้าทายที่มีความสำคัญระดับชาติ ภูมิภาคหรือท้องถิ่น เนื่องจากเป็นที่ยอมรับของรัฐบาลหรือสังคมโดยรวมว่า จำเป็นต้องหาทางดำเนินการ มิฉะนั้นจะเกิดผลกระทบเสียหายต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสาธารณะนั้น อีกทั้งยังส่งผลเสียหายต่อความน่าเชื่อถือของรัฐบาลในการบริหารราชการแผ่นดิน

ประเด็นสาธารณะ มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ กล่าวคือ

ประการที่ 1 เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับปัญหาหรือเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่

Ref. code: 25595803010452MNG

ประการที่ 2 มีระดับความรุนแรงของปัญหาหรือเหตุการณ์ หรือเป็นเรื่องที่กระทบต่อศีลธรรม ความเชื่อพื้นฐานของสังคม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยส่วนรวม

ประการที่ 3 เป็นเรื่องที่สนใจของรัฐบาล สังคม ซึ่งแสดงออกผ่านการวิจารณ์เกี่ยวกับขอบข่ายประเด็น(scope of issues) หรือแนวทางดำเนินการ (measures) ตลอดจนผลกระทบ (impacts) อย่างกว้างขวางหลังจากที่มีการหยิบยกขึ้นมาโดยผู้นำหรือบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลหรือสังคม

ตัวอย่างรูปธรรมที่ถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นสาธารณะ ไม่ว่าจะโดยรัฐบาลหรือผู้นำทางสังคมก็ดี หากไม่อยู่ในรูปของขอบข่ายประเด็นก็มักจะอยู่ในรูปของการแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นสาธารณะนั้นด้วย และบ่อยครั้งที่ประเด็นสาธารณะอยู่ในรูปของปัญหา เช่น ปัญหาราคาข้าว ปัญหาอัตราเงินเฟ้อ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

ในหลายกรณี การหยิบยกประเด็นสาธารณะมักอยู่ในรูปการแสดงความคิดเห็นของผู้หยิบยกประเด็นนั้น เช่น การใช้กำลังสลายการชุมนุมเรียกร้องของพันธมิตรภาคประชาชนเพื่อประชาธิปไตย การขจัดผู้ค้ายาเสพติดให้สิ้นซาก และการตั้งรัฐบาลแห่งชาติเพื่อยุติความขัดแย้งทางการเมือง เป็นต้น

ประเด็นสาธารณะตามคำนิยามข้างต้น จึงแบ่งออกได้เป็น

ประเด็นสาธารณะเร่งด่วนมาก (hot issues) ได้แก่ ประเด็นปัญหาที่รัฐบาลและสังคม ยอมรับร่วมกันว่าต้องเร่งดำเนินการแก้ไขทันที

ประเด็นสาธารณะเร่งด่วนปานกลาง (warm issues) ได้แก่ ประเด็นการพัฒนาซึ่งเป็นที่ยอมรับของรัฐบาลและสังคม ว่าไม่จำเป็นต้องลงมือดำเนินการทันที แต่จำเป็นต้องมีนโยบาย แผนงานตลอดจนทรัพยากรรองรับภายใต้กรอบเวลาที่ชัดเจน

ประเด็นสาธารณะที่ไม่เร่งด่วน (cold issues) ได้แก่ ประเด็นท้าทายซึ่งเป็นที่ยอมรับของรัฐบาลและสังคม เห็นร่วมกันว่าเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ต้องใช้เวลาในการแก้ไขนาน ซึ่งยากต่อการแก้ไขในระยะสั้นและระยะปานกลาง แต่รัฐสามารถเริ่มดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไปได้ หากมีความพร้อมในการดำเนินการด้วยทรัพยากรที่จำเป็นเพียงพอ

โดยทั่วไปประเด็นสาธารณะจะกลายเป็นหัวข้อถกเถียง ส่งผลกระทบในวงกว้าง เมื่อรัฐบาลหรือผู้นำทางสังคมหยิบยกขึ้นมาเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อเร่งรัดดำเนินการอย่างรวดเร็ว เช่น

Ref. code: 25595803010452MNG

การแก้ไขปัญหาราคาน้ำมันด้วยพลังงานทดแทน เป็นต้น ประเด็นสาธารณะดังกล่าว จะกลายเป็นประเด็นสาธารณะเร่งด่วนมากและหากประเด็นสาธารณะนั้นได้รับการแปลงเป็นนโยบาย แผนยุทธศาสตร์แผนปฏิบัติการหรือโครงการ ที่สามารถดำเนินการบรรลุผลสำเร็จได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด จนเป็นที่ยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง ประเด็นสาธารณะดังกล่าวก็จะกลายเป็นประเด็นสาธารณะเร่งด่วนปานกลาง เช่น ปัญหาค่าเงินบาทแข็งค่า เป็นต้น

เมื่อใดก็ตาม ในระหว่างการแก้ไขประเด็นสาธารณะเร่งด่วนมาก หากรัฐบาลและสังคมเห็นว่า จำเป็นต้องใช้เวลามากกว่าที่คาดคิดไว้เนื่องจากเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง อีกทั้งยังเกี่ยวข้องกับปัจจัยแวดล้อมภายนอกประเทศที่ผันแปรยากแก่การควบคุม เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาผลกระทบจากภาวะโลกร้อน เป็นต้น ประเด็นสาธารณะเร่งด่วนมากจะกลายเป็นประเด็นสาธารณะที่ไม่เร่งด่วน อย่างไรก็ตามหากรัฐบาลหรือสังคมตัดสินใจหยิบยกประเด็นสาธารณะนั้นๆ กลับมาแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง จะทำให้ประเด็นนั้นเป็นประเด็นสาธารณะเร่งด่วนมากได้ เช่น ประเด็นปัญหาความยากจนที่กระทรวงการคลังมีแนวคิดริเริ่มในการลดค่าครองชีพจากราคาสินค้าอุปโภคบริโภคที่เพิ่มขึ้นด้วยการแจกคูปองคนจน เป็นต้น เสนอให้มีการรับรองสถานภาพขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนต่อกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจนส่งผลให้ผู้แทนภาคประชาชนในสภานิติบัญญัติแห่งชาติผลักดันพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 จนประสบผลสำเร็จ เจตนารมณ์สำคัญของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ฉบับนี้ คือ การรับรองสถานภาพทางกฎหมายขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนด้วยการจดแจ้งเป็นองค์กรชุมชนท้องถิ่น ตามหลักเกณฑ์ที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนกำหนดไว้ เป็นต้น

เมื่อประเด็นสาธารณะมีทั้งลักษณะที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและการบริหารราชการแผ่นดินอย่างกว้างขวางเช่นนี้ การประยุกต์ใช้หลักการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นนโยบายสาธารณะ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ด้วยเหตุผลสำคัญกล่าวคือ เพื่อลดทอนปัญหาในอดีตและเพื่อเป็นการประกันว่าจะมีการขับเคลื่อนประเด็นสาธารณะไปสู่การปฏิบัติจริง

2. ข้อควรคำนึงในการกำหนดแนวทางการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในการกำหนดประเด็นสาธารณะ

Ref. code: 25595803010452MNG

เนื่องจากประเด็นสาธารณะเปรียบดังปัจจัยนำเข้า(input) ของกระบวนการบริหารงานภาครัฐ จนกระทั่งได้ผลผลิตในรูปของนโยบายสาธารณะ แผนยุทธศาสตร์ โครงการบริการสาธารณะหรือกฎหมายรูปแบบต่างๆ การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงควรอยู่ในระดับปรึกษาหารือ เพื่อที่หน่วยงานผู้รับผิดชอบจะได้นำข้อคิดเห็นจากการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมนั้น ไปใช้ในขั้นตอนของการตัดสินใจ และการดำเนินการในรูปของนโยบาย แผนงาน หรือโครงการต่อไป การจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดประเด็นสาธารณะ ส่วนราชการที่รับผิดชอบควรคำนึงถึงประเด็น ต่อไปนี้

(1) การกำหนดขอบข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสาธารณะอย่างครอบคลุม เจาะจงและชัดเจน ในบริบทของการกำหนดประเด็นสาธารณะกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ <u>กลุ่มที่ 1</u> ได้แก่ กลุ่มองค์กรภาคประชาสังคมหรือองค์กรชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งส่วนราชการที่มีบทบาทเคลื่อนไหวดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสาธารณะนั้นอยู่แล้ว <u>กลุ่มที่ 2</u> ได้แก่ กลุ่มประชาชนที่อาจได้รับผลกระทบทางบวกและผลกระทบทางลบจากการดำเนินงานตามประเด็นสาธารณะ

(2) กำหนดวัตถุประสงค์หรือผลที่ต้องการได้รับจากการปรึกษาหารือซึ่งส่วนราชการสามารถกำหนดได้ถึง 3 ระดับ โดยอาจเลือกกำหนดเพียงแค่ระดับใดระดับหนึ่ง หรือเลือกทั้ง 3 ระดับร่วมกันก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความซับซ้อนของประเด็นสาธารณะและระดับความเข้าใจของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อประเด็นสาธารณะนั้น ๆ

วัตถุประสงค์หรือผลที่ต้องการได้รับจากการปรึกษาหารือ ทั้ง 3 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 เพื่อให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันกำหนดขอบข่ายประเด็นสาธารณะที่ส่วนราชการได้มีการกำหนดไว้แล้ว ดังกรณีประเด็นสาธารณะว่าด้วยการแก้ไขปัญหาความยากจน ควรครอบคลุมหัวข้อใดบ้าง เช่น การลดหนี้สินครัวเรือน การเพิ่มรายได้และการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรหรือสิ่งมีค่าทางสังคม ได้แก่ โอกาสทางการศึกษา เป็นต้น

ระดับที่ 2 เพื่อให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันระบุประเด็นสาธารณะตามลำดับความสำคัญ โดยอาจกำหนดเจาะจงลงรายพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

Ref. code: 25595803010452MNG

ระดับที่ 3 เพื่อให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันกำหนดทางเลือกของการนำประเด็นสาธารณะไปสู่การปฏิบัติ เช่น กำหนดเป็นวาระแห่งชาติหรือกำหนดเป็นโครงการเร่งด่วนหรือกำหนดเป็นกฎหมาย เป็นต้น

(3) การกำหนดกลไกในการนำความคิดเห็นที่ได้จากการปรึกษาหารือเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจและกระบวนการให้ข้อมูลป้อนกลับแก่กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เข้าร่วมกระบวนการปรึกษาหารือในรูปของคณะกรรมการหรือคณะทำงาน ยิ่งหากองค์ประกอบของกลไกดังกล่าว มีตัวแทนกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอยู่ด้วย จะช่วยให้การประยุกต์ใช้หลักการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมบรรลุเจตนารมณ์มากขึ้น

(4) ในกรณีที่ประเด็นสาธารณะนั้นเป็นประเด็นสาธารณะเร่งด่วนมาก ควรเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาร่วมในกระบวนการตัดสินใจแบบปรึกษาหารือ อันเป็นกระบวนการสนทนาเพื่อสร้างความเข้าใจ จุดยืน และผลประโยชน์ของแต่ละฝ่าย อันจะนำไปสู่การพยายามในการหาทางออกร่วมกันที่ทุกฝ่ายยอมรับได้

3. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการนำแนวทางการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในการกำหนดประเด็นสาธารณะเร่งด่วน

การให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นสาธารณะโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นสาธารณะเร่งด่วนมาก มีปัจจัยความสำเร็จที่ผู้ดำเนินการและผู้ร่วมกระบวนการตัดสินใจแบบปรึกษาหารือต้องพิจารณาถึงดังต่อไปนี้

(1) ยึดหลักการพูดคุยในลักษณะการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ การสนทนาแบบนี้มีความแตกต่างกับการพูดคุยในลักษณะถกเถียง ซึ่งความแตกต่างของการพูดคุยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์กับการถกเถียง ดังแสดงในตารางที่ 2.1

Ref. code: 25595803010452MNG

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบความแตกต่างการพูดคุยในลักษณะถกเถียงกับการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

การถกเถียง (Debate)	การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Dialogue)
1. เชื่อว่ามีคำตอบที่ถูกต้องอย่างเดียว (และฉันมีคำตอบนั้น)	1. เชื่อว่าคนอื่นก็มีบางส่วนของคำตอบ
2. พร้อมรบ : พยายามพิสูจน์ว่าคนอื่นผิด	2. พร้อมร่วมมือ : พยายามหาความเข้าใจร่วมกัน
3. เกี่ยวกับการเอาชนะกัน	3. เกี่ยวกับการพิจารณาหาสิ่งที่ร่วมกัน
4. ฟังเพื่อหาช่องโหว่หรือข้อบกพร่อง	4. ฟังเพื่อที่จะทำความเข้าใจ
5. ปกป้องสมมติฐานของเรา	5. หยิบยกสมมติฐานของเราขึ้นเพื่อรับการตรวจสอบและอภิปราย
6. จับผิดมุมมองของฝ่ายอื่น	6. ตรวจสอบมุมมองของทุก ๆ ฝ่าย
7. ปกป้องมุมมองเดียวจากมุมมองอื่น	7. ยอมรับความคิดเห็นของคนอื่นเพื่อนำมาปรับปรุงความคิดของตน
8. แสวงหาจุดอ่อนและข้อบกพร่องในจุดยืนของฝ่ายอื่น	8. แสวงหาจุดแข็งและคุณค่าในจุดยืนของฝ่ายอื่น
9. แสวงหาทางออกที่ตอบสนองจุดยืนของเรา	9. ค้นพบโอกาสและความเป็นไปได้ใหม่ ๆ ที่หลากหลาย

ที่มา : สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในการจัดกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดประเด็นสาธารณะด้วยการสานเสวนา หน่วยงานผู้จัดต้องพยายามทำความเข้าใจและยึดหลักการสนทนาตลอดกระบวนการและหลีกเลี่ยงบรรยากาศของการถกเถียง อันจะนำไปสู่การเผชิญหน้า และความขัดแย้ง

(2) การยึดหลักรวมทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง (inclusiveness) กล่าวคือ การรวมผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามาในกระบวนการสานเสวนา ทั้งผู้สนับสนุนและคัดค้านประเด็นสาธารณะด้วยเหตุนี้ การคัดเลือกผู้แทนของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ควรคัดเลือกให้ครอบคลุมตามประเด็นสาธารณะนั้น ๆ ว่ามีผลกระทบต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มใดบ้าง

Ref. code: 25595803010452MNG

(3) ส่วนราชการต้องสร้างความมั่นใจให้กับผู้แทนของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากภาคประชาชนว่า ความคิดเห็นและข้อแนะนำจากการจัดกระบวนการสานเสวนามีความหมาย กล่าวคือ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะดังกล่าวจะถูกนำมาใช้กำหนดทางเลือกของการกำหนดนโยบายสาธารณะ แผนยุทธศาสตร์การปรับปรุงบริการสาธารณะ หรืออาจนำไปสู่การกำหนดเป็นกฎหมายประเภทต่าง ๆ

หากประเด็นสาธารณะนั้นเกี่ยวพันกับค่านิยมทางสังคมหรือความขัดแย้งที่มีมานาน ส่วนราชการจะต้องเผยแพร่ข้อมูล ความเคลื่อนไหว ความเป็นมาและความก้าวหน้าของประเด็นดังกล่าวโดยเร็ว ก่อนที่ประเด็นสาธารณะนั้นจะถูกตีความหลากหลายทิศทางจากสื่อมวลชนหรือจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งจะทำให้การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมอาจเป็นช่องทางนำไปสู่ความขัดแย้งแตกหักได้[7]

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย

2.2.1 ความหมายของเครือข่าย

คำว่า "เครือข่าย" มีความสำคัญมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ ผู้คนพูดถึงเครือข่ายของหน่วยงานการพัฒนา วิจัย ธุรกิจ และในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ คนบางกลุ่มมอง "เครือข่าย" ว่าเป็นเพียงคำที่รู้กันเฉพาะในวงการหนึ่ง ปัจจุบันมีองค์กรจำนวนมากตระหนักว่า "เครือข่าย" เป็นเครื่องมือที่มีคุณค่าในการพัฒนา แต่เครือข่ายคืออะไร เครือข่ายทำงานอย่างไร ทำไมบางเครือข่ายประสบความสำเร็จ บางเครือข่ายไม่ประสบความสำเร็จ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ คนในชุมชน และองค์กรชุมชน จะร่วมกันสร้างและพัฒนาเครือข่ายได้อย่างไร การจัดการภายในของเครือข่ายองค์กรชุมชนควรเป็นอย่างไร เครือข่ายเมื่อสร้างขึ้นมาแล้วจะทำหน้าที่อย่างไร ชุมชนจะได้ประโยชน์อะไรบ้าง ล้วนแต่เป็นคำถามที่ยังต้องการกระบวนการศึกษาวิจัยอีกมากนัก

---

[7] พัชรี สิโรรส และคนอื่นๆ, *คู่มือหรือแนวทางการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในระดับกระทรวงที่เป็นระดับนโยบาย*. สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : ปิ่นเกล้าการพิมพ์ , 2551), 47-62.

Ref. code: 25595803010452MNG

เครือข่าย คือ การเชื่อมโยงร้อยรัดเอาความพยายามและการดำเนินงานของฝ่ายต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบและอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อปฏิบัติภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน โดยที่แต่ละฝ่ายยังคงปฏิบัติภารกิจหลักของตนต่อไปอย่างไม่สูญเสียเอกลักษณ์และปรัชญาของตนเอง การเชื่อมโยงนี้อาจเป็นรูปของการรวมตัวกันแบบหลวมๆ เฉพาะกิจตามความจำเป็น หรืออาจอยู่ในรูปของการจัดองค์กรที่เป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน

"เครือข่าย" ในปัจจุบันมีความหมายประการหนึ่ง คือ ขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบาง อย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่าง โดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน อีกประการหนึ่ง หมายถึงวัฒนธรรมองค์กร เป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่ทำให้มีการจัดความสัมพันธ์ภายในองค์กรหนึ่ง ระหว่างคนในองค์กร และระหว่างองค์กรนั้นกับองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการเปลี่ยนจากการจัดการแบบลำดับชั้น (hierarchical) มาเป็นการสร้างเครือข่าย (networking)

กิจกรรมสำคัญที่สุดที่เครือข่ายทุกเครือข่ายทำร่วมกัน คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสารประสบการณ์ แล้วพัฒนาไปสู่การวางแผนร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมบางอย่างรวมกัน ทำให้ด้านหนึ่งหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน อีกด้านหนึ่งทำให้กิจกรรมนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะเป็นการประสานพลัง (synergy) เป็นการใช้ทรัพยากร ใช้พลังงานอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการรณรงค์เรื่องต่าง ๆ ถ้าทำเป็นเครือข่ายจะได้ผลมากกว่า

เงื่อนไขสำคัญของเครือข่าย คือ ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์สื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างสมาชิก อาจมีผู้ประสานซึ่งเป็นบุคคลหรือกลุ่มประสาน ซึ่งดำเนินกิจกรรมการประสาน แต่ไม่ใช่เป็นผู้ดำเนินการแทนสมาชิกเครือข่ายในทุกเรื่อง

เครือข่ายอาจเป็นเครือข่ายแบบผสมผสานระหว่างสมาชิกที่แตกต่างกันในสถานภาพ เช่น เป็นผู้นำชุมชน ข้าราชการ นักธุรกิจ นักวิชาการ แต่เมื่อทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันก็สามารถเป็นเครือข่ายได้ อีกแบบหนึ่ง คือ เครือข่ายขององค์กรหรือคนที่มีสถานภาพเดียวกัน อาชีพเดียวกัน ระดับเดียวกัน เช่น เกษตรกรนักวิจัย องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันวิจัย เป็นต้น

ในทางสังคมวิทยา เครือข่ายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างหนึ่งที่แตกต่างไปจากกลุ่ม โดยที่กลุ่มจะมีขอบเขตที่ชัดเจน รู้ว่าใครเป็นสมาชิก ใครไม่ใช่สมาชิก มีความเป็นรูปธรรม มองเห็นได้ มีโครงสร้างทางสังคมในระดับหนึ่ง แต่เครือข่ายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่มีขอบเขต การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่ายอาจจะมองเห็นและมองไม่เห็นเป็นรูปธรรมก็ได้ สาระของการเชื่อมโยงระหว่างกันที่จะช่วยให้มองเห็นรูปธรรมของเครือข่ายมี 3

Ref. code: 25595803010452MNG

ลักษณะ คือ เครือข่ายการแลกเปลี่ยน เครือข่ายการติดต่อสื่อสาร และเครือข่ายความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน เครือข่ายไม่มีโครงสร้างที่แน่นอนตายตัว อาจมีการออกแบบโครงสร้างขึ้นมาทำหน้าที่สานความสัมพันธ์ระหว่างคน/กลุ่มองค์กรให้ต่อเนื่อง แต่ในเครือข่ายไม่มีใครบังคับให้ใครกระทำอะไรได้ แต่ละคน/กลุ่มองค์กรต่างก็เป็นศูนย์กลางของเครือข่ายได้พอ ๆ กัน ดังนั้นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของเครือข่ายจึงมีความซับซ้อนกว่ากลุ่ม/องค์กรมากนัก

Paul Starkey ให้ความหมายของ "เครือข่าย" ว่า คือ กลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน ในลักษณะที่บุคคลหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตน การสร้างเครือข่ายเป็นการทำให้บุคคลและองค์กรที่กระจัดกระจายได้ติดต่อและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ อีกทั้งให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อนที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบพึ่งพิง

องค์กรเครือข่าย หมายถึง องค์กรบริหารเครือข่าย องค์กรสมาชิกของเครือข่าย หรือภาพรวมขององค์กรที่มีความสัมพันธ์กันในแวดวงอะไรสักอย่างหนึ่ง แต่เครือข่ายองค์กรไม่ได้เน้นที่รูปลักษณ์ขององค์กร แต่เน้นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร

จากการสังเคราะห์เครือข่ายในหลายประเทศ Starkey พบว่า เครือข่ายอาจจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการจากหน่วยราชการหรือหน่วยงานพัฒนาเอกชน หรืออาจเกิดขึ้นแบบไม่เป็นทางการ ด้วยการวางแผนและการทำกิจกรรมร่วมกันของบุคคลหรือองค์กรที่สมัครใจ โครงสร้างของเครือข่ายมีได้หลายรูปแบบ แต่ก็มีความสำคัญน้อยกว่ากระบวนการติดต่อกันหลายทิศทางของสมาชิกภายในเครือข่าย เครือข่ายไม่ใช่การส่งจดหมายข่าวไปให้สมาชิกตามรายชื่อเท่านั้น แต่ต้องมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน ช่องทางการแลกเปลี่ยนและร่วมมือภายในเครือข่ายสามารถจัดขึ้นในลักษณะการประชุม การประชุมเชิงปฏิบัติการหรือการทดลอง การสัมมนา การเผยแพร่เอกสาร และการทำกิจกรรมร่วมกัน

Adam Burke กล่าวว่า การที่เครือข่ายดำรงอยู่ได้ก็ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเพื่อเป็นศูนย์รวมของการสนับสนุนเพื่อให้เกิดประโยชน์จากการมีประสบการณ์แตกต่างกัน เพื่อเป็นช่องทางสำหรับแหล่งทุน เครือข่ายเป็นเวทีในการเจรจาต่อรองกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ หน่วยงานส่งเสริมสนับสนุนการสร้างเครือข่ายด้วยเป้าหมาย 2 ประการ คือ

1. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและสนับสนุนการเสริมสร้างอำนาจแก่ประชาชน
2. เพื่อเป็นช่องทางสำหรับการให้บริการแก่ประชาชน

Ref. code: 25595803010452MNG

Burke อธิบายว่า เครือข่ายกับการติดต่อสื่อสารมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ ที่ระดับชุมชน การติดต่อสื่อสารทำได้อย่างรวดเร็วแบบปากต่อปากในกลุ่มคนรู้จักมักคุ้น โครงการพัฒนามีส่วนควบคุมกระบวนการดังกล่าวผ่านการจัดตั้งกลุ่ม / องค์กรชุมชน หรือประชาชนกลุ่มเป้าหมายของโครงการ วิธีการแบบปากต่อปากในกลุ่มคนรู้จักมักคุ้นถูกนำมาใช้และค่อนข้างประสบความสำเร็จ รูปแบบนี้เป็นลักษณะที่สำคัญของวิธีการติดต่อสื่อสารแบบมีส่วนร่วม บางทีปัจจัยหลักที่เกี่ยวข้องคือความสมดุลระหว่างเครือข่ายหลวม ๆ ที่มีอยู่ของชุมชนกับโครงสร้างแบบทางการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสารไหลเวียนได้ดีขึ้นที่นักพัฒนานำเข้ามา เช่น เครือข่ายระดับหมู่บ้านใน Bangladesh, and "Naam" เครือข่ายใน Burkina Faso. การศึกษาของ UNICEF ใน West Africa ชี้ให้เห็นว่า โครงการที่ดำเนินการในพื้นที่ดังกล่าวต้องมุ่งวางเงื่อนไขพื้นฐานเพื่อสร้างสภาพ แวดล้อมให้เอื้อกับการทำกิจกรรมขั้นต่อไป ซึ่งรวมถึงการสร้างศักยภาพของประชาชน และกลุ่มองค์กร เพื่อให้โครงสร้างหรือองค์กรในท้องถิ่นสามารถดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ในการสร้างเครือข่ายตั้งแต่การจูงใจเพื่อมา ร่วมเครือข่ายจนถึงการเกลี้ยกล่อมระดับนโยบายให้สนับสนุนกิจกรรม ของเครือข่าย การทำให้เกิดเครือข่ายระดับชุมชน กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพนั้นจะแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่การศึกษาของ UNICEF สรุปว่า เครือข่ายองค์กรเป็นช่องทางที่มีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพภาคประชาชน

เครือข่าย (Network) หรือเครือข่ายทางสังคม (Social Network)

หมายถึง

1. ตาข่าย (Net) ที่โยงใยถึงกันและพร้อมที่จะ “Work” เมื่อต้องการใช้งาน

2. รูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรหลายองค์กรที่ต่างก็มีทรัพยากรของตัวเอง มีเป้าหมาย มีวิธีการทำงาน และมีกลุ่มเป้าหมายของตัวเอง บุคคล กลุ่มหรือองค์กรเหล่านี้ได้เข้ามาประสานงานกันอย่างมีระยะเวลานานพอสมควร แม้อาจจะไม่ได้มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอก็ตาม แต่ก็จะมีการวางรากฐานเอาไว้เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือ หรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาก็สามารถติดต่อไปได้

3. การเชื่อมโยงร้อยรัดเอาความพยายามและการดำเนินงานของฝ่ายต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบและอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อปฏิบัติภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน โดยที่แต่ละฝ่ายยังคงปฏิบัติภารกิจหลักของตนต่อไปอย่างไม่สูญเสียเอกลักษณ์และปรัชญาของตนเอง การเชื่อมโยงนี้อาจเป็นรูปของการรวมตัวกันแบบหลวม ๆ เฉพาะกิจตามความจำเป็น หรืออาจอยู่ในรูปของการจัดองค์กรที่เป็นโครงสร้างของความ สัมพันธ์กันอย่างชัดเจน

Ref. code: 25595803010452MNG

4. สายใยของความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่น ๆ อีกหลาย ๆ คน

5. ระบบความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

6. ความสัมพันธ์ที่อิงอาศัยที่เป็นไปตามกฎของการไหลเลื่อนไปมาระหว่างความไร้ระเบียบกับการจัดระเบียบ และระหว่างการแตกดับกับการเกิดขึ้นใหม่ที่พร้อมจะสานต่อกับสิ่งต่างๆ โดยมุ่งเน้นการสานต่อกับปัจเจกบุคคล กลุ่มและองค์กรเครือข่าย เพื่อเข้ามาสร้างสรรค์คุณค่าใหม่ ความรู้ใหม่ หรือสังคมใหม่อย่างเหมาะสม โดยยึดหลักของความไว้วางใจที่มีต่อกัน ในฐานะที่ทุกกระบวนการเป็นระบบเปิดที่มีการเชื่อมโยงต่อกัน และเพื่อให้เกิดการกระทำตามภารกิจนั้น ๆ จนบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. สายใย (Web) ของความสัมพันธ์ทางสังคม มีความเป็นเอกภาพ มีพลังความยึดโยง (cohesive) และการสนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

8. การที่คนมาพบปะกันมาประชุมกัน และทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน เพราะมีสิ่งที่ยึดโยงใจระหว่างสมาชิกเข้าด้วยกัน คือ สัมพันธภาพของสมาชิกในเครือข่าย โดยบุคคลจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างกันบนพื้นฐานของความเท่าเทียมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านโอกาสในการสื่อสาร การเข้าถึงแหล่ง ข้อมูลข่าวสาร และการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ร่วมกัน

9. การเชื่อมต่อระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ แล้วขยายผลออกไปเป็นวงกว้าง เพื่อให้สังคมเกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น และในการเชื่อมต่อระหว่างมนุษย์นั้นจะเป็นความสัมพันธ์กลับในเชิงบวก ที่จะส่งผลให้เกิดพลังทวีคูณ (reinforcing) เกิดการขยายผลแบบก้าวกระโดด (quantum leap) เป็นพลังสร้างสรรค์ที่เปลี่ยนคุณภาพอย่างฉับพลัน (emergence) โดยเป้าหมายที่ปรารถนาในการสร้างเครือข่าย คือ การนำเอาจิตวิญญาณที่สร้างสรรค์ของมนุษย์มาถักทอเชื่อมโยงกัน ซึ่งการสร้างเครือข่ายนั้นสามารถพิจารณาได้จากระบบสิ่งมีชีวิต ที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ดังนั้นจะต้องสร้างโอกาสในการเชื่อมโยงเครือข่ายและมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา (ลองผิด-ลองถูก) โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการสื่อสารจะต้องเข้ามามีบทบาทที่สำคัญในการสร้างเครือข่าย

10. ความร่วมมือที่เป็นไปได้ทั้งในระบบบุคคล องค์กรและสถาบันอาจมีขอบข่ายและขนาดตั้งแต่เล็กๆ ภายในชุมชนไปจนถึงระดับจังหวัด ภูมิภาค ประเทศและระหว่างประเทศ เป็นสายใยของความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่นๆ และอีกหลายๆ คน ซึ่งเป็นการมองในมิติของการจัดโครงสร้างทางสังคมที่เอื้อต่อการเสริมสร้างและความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่มคนในสังคมที่มีต่อกัน

Ref. code: 25595803010452MNG

11. ชุมชนแห่งสำนึก (conscious community) ที่สมาชิกต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบโดยรวมที่มีความ สัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น อาจจะด้วยพื้นฐานของระบบคุณค่าเก่าหรือเป้าประสงค์ใหม่ของการเข้ามาทำงานร่วมกัน ซึ่งมีลักษณะเป็นพลวัตรที่บุคคลและกลุ่มคนต่างมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่สนใจร่วมกัน มีความ สัมพันธ์และการตัดสินใจร่วมกัน โดยมีพันธะเชื่อมโยงระบบใหญ่บนพื้นฐานแห่งความเป็นอยู่ที่ดีร่วมกัน และมีการติดต่อสื่อสารด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้กลุ่มหรือเครือข่ายมีความยั่งยืน (communication and network)

12. เครื่องมือทางสังคมในรูปแบบของประชาสังคม ที่ผู้คนในสังคมเห็นวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาในสังคมที่สลับซับซ้อนที่ยากแก่การแก้ไข มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มารวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กร (civic group/organization) ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนหรือภาคสังคม (ประชาชน) ในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน (partnership) เพื่อร่วมกันแก้ปัญหา หรือกระทำการบางอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ด้วยความรัก ความสมานฉันท์ ความเอื้ออาทรต่อกันภายใต้ระบบการจัดการ โดยมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายและประชาคมที่รวมกลุ่มขององค์กรอิสระสาธารณประโยชน์ ปัจเจกชนและสาธารณชนเข้าด้วยกัน โดยในเครือข่ายประชาสังคมนั้นกระบวนการเชื่อมประสาน การถ่ายเทความคิดเห็น ทัศนคติ และประสบการณ์ทางการเมืองจะยกระดับจิตสำนึกของปัจเจกบุคคล จากการเป็นฝ่ายถูกกระทำมาเป็นฝ่ายกระทำต่อสังคม

13. การที่ปัจเจกบุคคล องค์กร หน่วยงานหรือสถาบันใด ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากันภายใต้วัตถุประสงค์ หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบโดยมีจุดหมายเพื่อกิจกรรมต่างๆ เช่น การปฏิรูปการศึกษา โดยกลุ่มเครือข่ายนี้ต้องมีการแสดงออกเป็นการลงมือกระทำกิจกรรมร่วมกัน

14. รูปแบบการประสานงานกลุ่มของคนหรือองค์กร ที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน หรือกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือกัน โดยการติดต่อสื่อสารอาจทำได้ทั้งการผ่านศูนย์กลางหรือแม่ข่าย และการติดต่อโดยตรงระหว่างกลุ่ม ซึ่งมีการจัดรูปแบบหรือจัดระเบียบที่ยังคงความอิสระ โดยมีรูปแบบการรวมตัวแบบหลวมๆ ตามความจำเป็น หรือเป็นโครงสร้างที่มีความชัดเจน

15. ความร่วมมือและการเปิดรับของฝ่ายต่างๆ ที่จะมีข้อตกลงร่วมกันในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งข้อกำหนดที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความพยายามที่จะระดมทรัพยากร กระบวนการ ความรู้และวิธีการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จจากการร่วมมือและการเปิดรับในสิ่งที่ใหม่นั้นเสมอ

16. การสร้างสัมพันธภาพทางสังคมในการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อยกระดับแนวคิดและกิจกรรมที่ทำร่วมกันให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ โดยเป็นการเชื่อมโยง

Ref. code: 25595803010452MNG

สายสัมพันธ์อย่างหลวมๆ ของปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กรและสถาบัน ซึ่งสมาชิกในเครือข่ายเข้าร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสม ภายใต้กฎเกณฑ์หรือเป้าหมายร่วมและมีการปฏิบัติอย่างไม่สูญเสียเอกลักษณ์และปรัชญาของตน รวมทั้งมีการทำงานร่วมกันทั้งในงานเฉพาะหน้า และการประสานผลประโยชน์ที่ขยายวงกว้างออกไป

17. สังคมแห่งกัลยาณมิตร หรือเครือข่ายสังคมแห่งการเรียนรู้ (leaning social networks) โดยเครือ ข่ายสังคมจะต้องมีความสามารถในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง หรือมีการขยายแนวคิดกระบวนการออกไปจึงจะสามารถปรับตัวให้อยู่ในดุลยภาพได้

18. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชนที่กว้างขวาง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่ยุติธรรม และการสร้างเครือข่ายที่กว้างขวางมากกว่าในอดีต เพื่อสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่าย หรือเพื่อรู้เท่าทันการเชื่อมโยงเครือข่ายของเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ไร้พรมแดน

ดังนั้น เครือข่าย คือ กลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดรูปหรือจัดระเบียบโครงสร้างที่คนหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระ ในความหมายนี้ สาระสำคัญคือ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นไปโดยสมัครใจ กิจกรรมที่ทำในเครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และการเป็นสมาชิกเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือความเป็นตัวของตัวเองของคนหรือองค์กรนั้น ๆ

2.2.2 การสร้างเครือข่ายและความจำเป็นที่ต้องมีเครือข่าย

การสร้างเครือข่าย หมายถึง การทำให้มีการติดต่อและการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ ในทัศนะของ Starkey การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนที่ต่างก็มีความเป็นอิสระ มากกว่าทำให้เกิดการคบค้าสมาคมแบบพึ่งพิง นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายต้องไม่ใช่การสร้างระบบการติดต่อเผยแพร่ข่าวสารแบบทางเดียว เช่น การถ่ายทอดข่าวสารทางสื่อสารมวลชน การส่งนิตยสารจดหมายข่าวให้กับสมาชิก เหล่านี้ไม่ใช่เครือข่าย เครื่องมือของการสื่อสารมวลชนอาจนำมาใช้ในเครือข่ายได้ แต่การใช้เครื่องมือเหล่านี้เพียงอย่างเดียวไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นการสร้างเครือข่าย ดังนั้น เครือข่ายจึงไม่ใช่การส่งจดหมายข่าวไปให้สมาชิกตามรายชื่อเท่านั้น แต่ต้องมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน

บทบาทหน้าที่ของผู้ประสานงานเครือข่ายองค์กรชุมชน ดังนี้

1. เป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนา (facilitator)
2. เป็นผู้เชื่อมให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (catalyst)

Ref. code: 25595803010452MNG

3. เป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดเครือข่าย (networker)

Starkey เสนอแนวทางในการสร้างเครือข่ายว่าควรดำเนินการ ดังนี้

1. เชิญองค์กรและผู้มีส่วนได้เสียมาร่วมประชุม โดยมีหัวข้อการประชุมที่น่าสนใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม หรือเป้าประสงค์ที่เกี่ยวข้องกัน มอบหน้าที่ในการบริหารจัดการการประชุมให้กับบรรดาผู้มีส่วนได้เสียร่วมกันรับผิดชอบ การหาข้อตกลงร่วมในกิจกรรมที่เป็นผลประโยชน์ร่วมดังกล่าว

2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่าย ทิศทาง กิจกรรมหลัก และคุณสมบัติของสมาชิกให้ชัดเจน โดยให้สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดด้วย เพื่อป้องกันการครอบงำจากกลุ่มคนบางกลุ่ม ทั้งนี้ควรมีการทบทวนเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคม และความต้องการของสมาชิก

3. จัดตั้งกลุ่มแกนของเครือข่ายที่ปวารณาตัวเข้ามาทำหน้าที่ประสานงาน จัดการและส่งกำลังบำรุงให้กับสมาชิก ซึ่งต้องไม่ติดอยู่กับกิจกรรมประจำวันขององค์กรตัวเอง และกลุ่มแกนต้องดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายให้บังเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ต้องมีการหมุนเวียนเปลี่ยนกลุ่มผู้นำเครือข่าย เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของสมาชิก และป้องกันการผูกขาดอำนาจ

4. ความรู้สึกมีส่วนเป็นเจ้าของและความผูกพันที่เหนียวแน่น มีส่วนอย่างสำคัญต่อความสำเร็จของเครือข่าย ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การเลือกกิจกรรมและวิธีการทำงานของเครือข่ายในลักษณะประชาธิปไตย

5. เครือข่ายต้องมีวิธีการจัดหาและจัดการทรัพยากร เพื่อความมีประสิทธิภาพในการขับ เคลื่อนกิจการของเครือข่าย และความสามารถในการพึ่งตนเอง ทรัพยากรนี้ไม่ได้หมายถึงเงินทุนเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมไปถึงคุณภาพของสมาชิก วิธีการจัดการแบบมีส่วนร่วม เทคโนโลยีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ

6. ทำให้เครือข่ายมีสถานภาพถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้เครือข่ายและผู้นำเครือข่ายได้รับการสนับสนุน และความไว้เนื้อเชื่อใจจากสมาชิกเครือข่าย อีกทั้งยังได้สามารถดำเนินงานได้กว้างขวาง อาจมีชื่อและสัญลักษณ์ของเครือข่ายเพื่อให้เป็นที่จดจำได้ง่าย และอาจส่งข่าวสารไปให้กับบุคคลเป้าหมายที่สามารถให้การรับรองเครือข่ายได้

7. ควรสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย เพื่อเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งมากขึ้น ซึ่งมีได้ทั้งทางแนวราบ แนวตั้ง หรือในภูมิภาคต่างระดับกัน การเชื่อมเครือข่ายทำได้ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ด้วยการมีกิจกรรมร่วมกัน หรือเป็นตัวแทนร่วมกันในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง และการร่วมกันประสานงานการประชุม

Ref. code: 25595803010452MNG

8. ควรมีการติดตามผลและประเมินผลเป็นประจำสม่ำเสมอและถี่ถ้วน โดยดูความสอดคล้องของแผนการทำงานกับวัตถุประสงค์ ความก้าวหน้าและความสำเร็จของเครือข่ายในแต่ละระยะ ทั้งนี้ควรให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดวิธีและเครื่องชี้วัดประสิทธิภาพของกิจกรรมเครือข่ายและร่วมเรียนรู้ตลอดกระบวนการติดตามและประเมินผล

9. ควรมีการจัดหลักสูตรฝึกอบรมด้านการจัดการเครือข่ายให้กับองค์กรแกนและผู้นำเครือข่าย สม่ำเสมอ

10. ถ้าวัตถุประสงค์ของเครือข่ายดี การเชื่อมโยงภายในเครือข่ายเหมาะสม

11. เอื้อให้เกิดความเคลื่อนไหวของกิจกรรมและความแข็งขันของสมาชิก โครงการหรือกิจกรรมมีลักษณะกระจายอำนาจไปให้กับมวลสมาชิกที่ได้รับประโยชน์ การดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

Burke ชี้ว่าการรักษาความสมดุลระหว่างหน่วยงานสนับสนุนกับเครือข่ายเป็นเรื่องเปราะบาง การสนับสนุนของหน่วยงานภายนอกอาจช่วยให้เครือข่ายเข้มแข็งได้ด้วยการช่วยก่อตั้งและตกแต่ง โดยไม่ทำให้วัตถุประสงค์ของการสร้างเครือข่ายเสียหาย ความช่วยเหลืออาจประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการจัดประชุม การพัฒนาศักยภาพหรือฝึกอบรมเพิ่มทักษะที่จำเป็น เช่น การเจรจาหว่านล้อม การติดต่อสื่อสาร การสร้างความสัมพันธ์กับสื่อมวลชน การใช้เทคโนโลยี การทำบัญชี เป็นต้น

2. การจัดหาผู้เชี่ยวชาญตามความต้องการของเครือข่าย

3. ค่าใช้จ่ายในการจัดหาเทคโนโลยีและเงินทุนเพื่อการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย

4. รับรองสถานภาพเพื่อให้เครือข่ายได้รับความสนใจจากรัฐบาลอย่างจริงจัง

5. การเข้าร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นกับองค์กรระดับนโยบาย องค์กรระหว่างประเทศหรืออื่น ๆ

6. เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายกับองค์กรอื่น ๆ

Burke เสนอแนวทางการสร้างและพัฒนาเครือข่ายที่มุ่งรักษาความสมดุลระหว่างความต้องการของหน่วยงานสนับสนุนและเครือข่าย ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้าจากภายนอก : ประเด็นสำคัญที่สุด คือ อันตรายอันเกิดจากทรัพยากรจากภายนอกที่ให้ผลเสียมากกว่าผลดี การเปิดกว้าง และกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมสามารถช่วยได้ การรวมศูนย์จะมีมาก ผ่านการจัดหาเงินอุดหนุน และเป็นการทำลายเครือข่าย

Ref. code: 25595803010452MNG

จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องให้ตัวแทนกลุ่มมีความรับผิดชอบในการระดมทรัพยากรแทนที่หน่วยงานสนับสนุนจะเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในเรื่องนี้

2. ความเป็นเอกภาพ : รูปแบบที่ถูกออกแบบไว้ยากที่จะเติบโตได้ แต่ละเครือข่ายอาจไม่เหมือนกัน ต้องเปิดโอกาสให้เครือข่ายออกแบบของตัวเอง

3. คำนิยาม : เครือข่ายต้องนิยาม/กำหนดวัตถุประสงค์ และขอบเขตประเด็นหรือขอบเขต พื้นที่ของตัวเอง เครือข่ายจำเป็นต้องแน่ใจว่าไม่ซ้ำซ้อนหรือแข่งขันกับเครือข่ายที่มีอยู่แล้ว แต่จะพัฒนาความ สัมพันธ์ไปเชื่อมโยงกับสถาบันที่เกี่ยวข้อง

4. ความเกี่ยวข้องในวงกว้าง : ถ้าจะให้เครือข่ายอยู่รอด เครือข่ายต้องมีสมาชิกที่มีความมุ่งมั่นอยู่เป็นหลักในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายมากกว่า 1 คน ต้องมีกลุ่มแกนของเครือข่ายที่คอยผลักดัน คนกลุ่มนี้ควรเป็นคนที่คอยกระตุ้นให้ความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายมีอยู่อย่างต่อเนื่อง และควรติดต่อสื่อสารกับสมาชิกที่ห่างหายไปให้บ่อยครั้ง สม่ำเสมอ มีการแบ่งงานให้กับสมาชิกร่วมรับผิดชอบ

5. การมีส่วนร่วม : ปกติเครือข่ายประกอบด้วย สมาชิกขององค์กรพัฒนาเอกชน นักวิจัย องค์กรชุมชน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริมการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใกล้ชิด เพื่อให้แน่ใจว่าคนเหล่านี้ยังคงติดต่อและเอื้อประโยชน์ให้กันอยู่

6. ความขัดแย้งภายใน : สมาชิกเครือข่ายมักจะสงสัยระแวงกัน หรือมีวาระแฝงแปลก ๆ ออกไป การเปิดเผย และการติดต่อสื่อสารที่ดีภายในเครือข่าย จะช่วยลดความตึงเครียดได้ ความเป็นประชาธิปไตย และกระบวนการตัดสินใจแบบใสสะอาด มีความสำคัญสำหรับการจัดการกับเรื่องนี้

7. รางวัล : การรับรู้ถึงความพยายามที่สมาชิกทุ่มเทให้กับเครือข่าย มีความสำคัญต่อการรักษาไว้ซึ่งความกระตือรือร้นของสมาชิก แต่ก็เป็นที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่เครือข่ายอาจมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อเวลาผ่านไป กลุ่มแยกตัวออกไปตั้งใหม่ วาระที่สนใจเปลี่ยนไป สมาชิกลาออกหรือเข้ามาใหม่ คุณค่าของเครือข่ายอาจมาจากสายสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการที่เกิดขึ้นบริเวณรอบ ๆ เครือข่าย

8. ความยืดหยุ่น : เครือข่ายต้องการกฎและความรับผิดชอบ แต่ต้องไม่ตายตัวมากเกินไป ความสามารถในการปรับมีความสำคัญต่อความยั่งยืนของเครือข่าย ขณะที่วัตถุประสงค์ของเครือข่ายควรจะชัดเจน แต่ก็ต้องมีขอบเขตที่เครือข่ายสามารถเปลี่ยนแปลงได้

Ref. code: 25595803010452MNG

9. ทำประสบการณ์ให้เป็นเรื่องเป็นราว : ถ้าเครือข่ายเป็นการใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ การเรียนรู้ก็จำเป็นต้องถูกทำให้เป็นเรื่องเป็นราว เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

10. การให้เงินอุดหนุน : เครือข่ายไม่อาจดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเอง จำเป็นต้องใช้เงินและทรัพยากรอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงินในการทำงานของเครือข่าย แหล่งอุดหนุนเงินที่หลากหลายเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างความยั่งยืนให้กับเครือข่าย

11. ความถูกต้องตามกฎหมาย : เครือข่ายต้องมีชื่อและมีการติดต่อเพื่อจัดตั้งชื่อเสียงเรียงนามของเครือข่าย การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานระดับสูง และการประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่าง ๆ จะช่วยสร้างความยั่งยืนและพลังอำนาจของเครือข่าย

ความจำเป็นที่ต้องมีเครือข่าย

เครือข่ายในการพัฒนาจะไม่จำเป็นถ้าคนหรือองค์กรมีการติดต่อสัมพันธ์กันกับคนหรือองค์กรในสาขาเดียวกันทั้งแนวตั้งและแนวราบอยู่แล้วเป็นอย่างดี (เช่น มีการติดต่อกันระหว่างหน่วยงานวิจัย หน่วยงานพัฒนา หน่วยงานฝึกอบรม หน่วยงานส่งเสริมและหน่วยงานสนับสนุนโครงการพัฒนาชนบท) หรือองค์กรต่าง ๆ ทราบถึงสิ่งที่เป็นจริงเกี่ยวกับนโยบาย ผลการวิจัยและการดำเนินงานในที่ต่าง ๆ ทราบถึงแหล่งวิชาการ แนวทางการพัฒนาทางการบริหาร สังคมเศรษฐกิจต่าง ๆ ของประเทศ รวมทั้งข้อดีข้อเสียของแต่ละแหล่งและแต่ละแนวทางการพัฒนา มีทรัพยากรที่จะดำเนินงานของตนเอง สามารถร่วมมือกับเพื่อนในวงการเดียวกันในหนทางที่องค์กรของตนจะได้รับประโยชน์ หรือทำให้รัฐบาล องค์กรและชุมชนรับฟังข้อเสนอแนะขององค์กรของตนได้อยู่แล้ว แต่ในความเป็นจริงไม่ใช่เช่นนั้น หน่วยงานพัฒนาไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานพัฒนาเอกชนหรือหน่วยงานพัฒนาของรัฐ ต่างหน่วยต่างทำงานกันไปไม่เคยเกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่ทำงานคล้ายคลึงกัน ยุ่งอยู่กับการแก้ปัญหาวันต่อวันเพื่อให้หน่วยงานของตนอยู่รอด มีการทำงานซ้ำซ้อนกันในพื้นที่เดียวกัน แต่ละหน่วยงานก็มีการส่งข่าวสารข้อมูลไหลเวียนกันอยู่ภายในหน่วยงานของตน และข้อมูลข่าวสารมีค่อนข้างจำกัด การทำงานใช้กรอบความคิดหรือหลักการเฉพาะที่เคยใช้อย่างใดอย่างหนึ่ง พัฒนาในสาขาแคบ ๆ และเป็นไปตามนโยบายขององค์กร หรือแม้แต่องค์กรชุมชนในหมู่บ้านเดียวกันก็ต่างกลุ่มต่างทำงานของตนไปไม่เคยติดต่อช่วยเหลือกิจการของกันและกัน ไม่เคยให้คำปรึกษาหารือซึ่งกันและกันก็มีอยู่มากมาย เมื่อเป็นเช่นนี้ ในยามที่ต้องการเครื่องมือในการพัฒนา ซึ่งอาจเป็นปัจจัยนำเข้า เทคโนโลยี การฝึกอบรม แนวความคิดในการวิจัย ข้อเสนอโครงการ หรืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมการพัฒนา บุคคลหรือองค์กรก็จะใช้สิ่งต่าง ๆ ที่พอจะหาได้ใกล้มือ และอาจมีการออกแบบใหม่หรือสร้างขึ้นใหม่ถ้าจำเป็น ซึ่งต้องเสียเวลาค้นหายาวนานเครือข่ายสามารถช่วยแก้ปัญหาข้างต้นได้ ด้วย

Ref. code: 25595803010452MNG

การเปิดโอกาสให้บุคคลและองค์กรได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารรวมทั้งบทเรียนและประสบการณ์กับบุคคลหรือองค์กรที่อยู่นอกหน่วยงานหรือองค์กรของตน และให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน

2.2.3 ประเภทและรูปแบบของเครือข่าย

1. เครือข่ายเชิงพื้นที่ (area)
2. เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (issue)
3. เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่

1. เครือข่ายเชิงพื้นที่ (area network) หมายถึง การรวมตัวของกลุ่ม องค์กร เครือข่าย ที่อาศัยพื้นที่ดำเนินการเป็นปัจจัยหลักในการทำงานร่วมกัน เป็นกระบวนการพัฒนาที่อาศัยกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นเป้าหมายนำทาง และเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการที่ไม่แยกส่วนต่าง ๆ ออกจากกัน โดยยึดเอาพื้นที่เป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย ลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายเชิงพื้นที่ สามารถจัดได้หลายระดับตามพื้นที่และกิจกรรมที่เกิดขึ้น อาทิ

1) การแบ่งเครือข่ายตามระบบการปกครองของภาครัฐ เช่น
   - เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบลและอำเภอ เช่น เครือข่ายประชาคม อ.แม่สอด จ.ตาก
   - เครือข่ายระดับจังหวัด เช่น เครือข่ายประชาคม จ.น่าน
   - เครือข่ายระดับภูมิภาค เช่น เครือข่ายป่าชุมชนภาคเหนือ
   - เครือข่ายระดับประเทศ เช่น เครือข่ายสมาพันธ์เกษตรกรแห่งประเทศไทย
   - เครือข่ายองค์กรระหว่างประเทศ เช่น เครือข่ายการพัฒนาของ UNDP เป็นต้น
2) การแบ่งพื้นที่ตามความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น
   - เครือข่ายลุ่มน้ำปิง
   - เครือข่ายอ่าวปัตตานี ฯลฯ

2. เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (issue network) หมายถึง เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้น ๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม สามารถแบ่งได้อย่างมากมายตามประเด็นกิจกรรม และความสนใจที่เกิดขึ้นของฝ่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน โดยไม่ยึดติดกับพื้นที่ดำเนินการ แต่ใช้หลักของกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นตัวกำหนดความเป็นเครือข่าย เช่น

Ref. code: 25595803010452MNG

- เครือข่ายป่าชุมชน
- เครือข่ายภูมิปัญญาชาวบ้าน
- เครือข่ายธนาคารหมู่บ้าน
- เครือข่ายผู้สูงอายุ
- เครือข่ายด้านคุ้มครองผู้บริโภค
- เครือข่ายสิ่งแวดล้อม
- เครือข่ายปฏิรูปการศึกษา
- เครือข่ายสิทธิมนุษยชน
- เครือข่ายสุขภาพ ฯลฯ

3. เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ หมายถึง เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจ/กิจกรรม และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจแบ่งเป็นเครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาคองค์กรพัฒนาเอกชน โดยเครือข่ายต่างๆ ดังกล่าวมุ่งเน้นการดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของหน่วยงาน หรือโครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์ นั้นๆ ลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายประเภทนี้ สำหรับสังคมไทยอาจแบ่งกลุ่มผลประโยชน์ได้ 4 ภาคส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่

1) เครือข่ายภาครัฐ เช่น เครือข่ายสถาบันการศึกษา เครือข่ายกรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย เครือข่ายองค์กรอิสระของภาครัฐ เช่น สถาบันพระปกเกล้า สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นต้น

2) เครือข่ายภาคธุรกิจเอกชน เช่น สภาหอการค้า สภาอุตสาหกรรม สมาคมผู้ส่งออกเครือข่าย SME ฯลฯ

3) เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น เครือข่ายเพื่อนตะวันออก เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนภาคเหนือ เครือข่ายด้านแรงงานสวัสดิการสังคม เครือข่ายมูลนิธิ YMCA ฯลฯ

4) เครือข่ายภาคประชาชน เช่น เครือข่ายปราชญ์อีสาน เครือข่ายประมงพื้นบ้านเครือข่ายสมัชชาคนจน เป็นต้น

2.2.4 องค์ประกอบของเครือข่าย

องค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นเครือข่าย ได้แก่

1. หน่วยชีวิตหรือสมาชิก เป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของความเป็นเครือข่ายที่สร้างระบบปฏิสัมพันธ์โดยแต่ละหน่วยชีวิตและแต่ละปัจเจกบุคคล จะดำเนินการสานต่อเพื่อหาแนวร่วมในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการดำรงอยู่ร่วมกันตามหลักธรรมชาติที่ทุกสรรพสิ่งจะต้อง

Ref. code: 25595803010452MNG

พึ่งพาอาศัยและสร้างกระบวน การที่สืบเนื่องเพื่อรักษาความเป็นไปของชีวิต ดังนั้นหน่วยชีวิตหรือสมาชิกในองค์กรนั้นจะเป็นองค์ประกอบหลักที่ก่อให้เกิดความเป็นเครือข่าย

2. จุดมุ่งหมาย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เพราะหากว่าบุคคล กลุ่ม องค์กร มารวมกันเพียงเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไร้ความมุ่งมั่น หรือจุดมุ่งหมายร่วมกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวมิอาจกล่าวได้ว่าเป็นเครือข่าย เพราะความเป็นเครือข่าย จะต้องมีความหมายถึง “การร่วมกันอย่างมีจุดหมาย” เพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์และกระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

3. การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก การที่แต่ละหน่วยชีวิตหรือการที่แต่ละบุคคลจะมารวมกันนั้น สิ่งที่จะยึดโยงสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกัน คือ การทำหน้าที่ต่อกัน และกระทำอย่างมีจิตสำนึก เพราะหากขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวมแล้ว กระบวนการนั้นจะเป็นเพียงการจัดตั้งและเรียกร้องหาผลประโยชน์ตอบแทนเท่านั้น และการที่คนจะมารวมกลุ่มเป็นองค์กรเครือข่ายได้นั้น นอกจากจะมีความสนใจหรืออุปนิสัยใจคอที่คล้ายคลึงกันแล้ว บุคคลยังต้องมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม กล่าวคือ เมื่อพวกเขาเห็นปัญหาหรือต้องการที่จะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จิตใจที่มุ่งมั่นซึ่งเป็นปัจจัยภายในของแต่ละบุคคล ย่อมเป็นแรงขับเคลื่อนที่นำไปสู่การคิดวิเคราะห์และการค้นหาวิธี เพื่อแก้ไขปัญหานั้นๆ รวมทั้งแสวงหาแนวร่วมจากเพื่อนร่วมอุดมการณ์ เพื่อสร้างพลังอำนาจในการต่อรองหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน จนกลายเป็นองค์กรเครือข่ายที่ทุกฝ่ายต่างก็มีความไว้วางใจต่อกัน ทั้งนี้ เพราะความเป็นเครือข่ายนั้นสามารถที่จะตอบสนองกระบวนการแก้ไขปัญหา ได้มากกว่า

4. การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน ในองค์ประกอบของความเป็นเครือข่าย สิ่งหนึ่งที่จะขาดมิได้ก็คือ การมีส่วนร่วม การพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกจะเป็นปัจจัยที่หนุนเสริมให้เครือข่ายนั้นมีพลังมากขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมจะทำให้สมาชิกมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ซึ่งจะช่วยให้ทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากันและพึ่งพากันมากขึ้น นอกจากนี้ ในระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะนำไปสู่การให้และการรับ รวมถึงการระดมทรัพยากรเพื่อให้ภารกิจที่เครือข่ายดำเนินการร่วมกันนั้นบรรลุถึงเป้าหมาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงเป็นทั้งแนวคิด กระบวนการ และวิธีการของการจัดการเครือข่าย เป็นกระบวนการสร้างข้อมูลที่ต่อเนื่อง เพราะถ้าไม่มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันที่มาจากการมีส่วนร่วมแล้ว พัฒนาการของเครือข่ายจะเป็นไปอย่างช้าๆ และอาจถดถอยลง ดังนั้น การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนจึงเสมือนกลไกที่เป็นแรงผลักให้ความเป็นเครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

Ref. code: 25595803010452MNG

5. ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร ถ้ากล่าวถึงเครือข่ายว่าเป็นความสัมพันธ์ที่โยงใย แล้ว สิ่งที่มีความสำคัญต่อเครือข่าย คือ ข้อมูลและการสื่อสารระหว่างกัน นับตั้งแต่การสื่อสารระหว่างปัจเจกบุคคลกับปัจเจกบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม และระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย รวมทั้งระบบความสัมพันธ์ในการแลก เปลี่ยนเรียนรู้โดยกระบวนการสื่อสารนั้น จะช่วยให้สมาชิกในเครือข่ายเกิดการรับรู้ เกิดการยอมรับในกระบวน การทำงานและช่วยรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ความสัมพันธ์ที่เกิดจากการติดต่อสื่อสารที่ต่อเนื่องเช่นนี้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่าย ถ้าระบบความสัมพันธ์มิได้รับการตอบสนองหรือขาดการติดต่อแล้ว ความเป็นเครือข่ายก็อยู่ในภาวะที่เสื่อมถอย ดังนั้น การพัฒนาระบบเครือข่ายจะต้องยึดหลักการของความสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกัน โดยมีกิจกรรมและข้อมูลเพื่อให้เกิดความเลื่อนไหลของเครือข่ายนั้นๆ[8]

ตามที่กล่าวเรื่องเครือข่ายมานั้น กรมชลประทานได้นำการการบริหารจัดการชลประทานโดยให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วม เป็นเครือข่ายภาคประชาชน โดยมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ อาสาสมัครชลประทาน คณะกรรมการจัดการชลประทาน โดยคณะกรรมการจัดการชลประทานจะประกอบด้วยตัวแทนจาก 4 ภาคส่วน ดังนี้ ตัวแทนจากองค์กรผู้ใช้น้ำ ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ตัวแทนจากโครงการชลประทาน และตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมตัวกันเป็นเครือข่าย และเป็นศูนย์กลางของการตัดสินใจ กำกับ ดูแลเรื่องต่าง ๆ เช่น กำหนดมาตรการควบคุมการใช้น้ำและการบำรุงรักษา ร่วมกันคิด ร่วมกันดำเนินการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการในแต่ละกิจกรรมร่วมกัน และได้รับประโยชน์ร่วมกันในการบริหารจัดการน้ำ โดยเครือข่ายภาครัฐเป็นพลังขับเคลื่อนให้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบด้วยนโยบายของภาครัฐ ปัจจุบันภาครัฐได้มีการปรับตัวและปฏิรูปกระบวนการทำงาน โดยการสนับสนุนกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น การส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย และมีการปรึกษาหารือกันมากขึ้น โดยผ่านช่องทางด้านกฎหมายและกระบวนการทำงาน โดยกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการพัฒนาภาครัฐนั้น จะมีการดำเนินการในลักษณะของงานด้านการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

---

[8] เสรี พงศ์พิศ, *เครือข่ายยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็งชุมชนเข้มแข็ง โครงการมหาลัยชีวิต,* พิมพ์ครั้งที่1, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2548): 197-219.

Ref. code: 25595803010452MNG

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขนิษฐา ปาลโมกข์ และคณะวิทยาการจัดการ[9] มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ได้ทำการศึกษา เรื่อง "การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันมหาอุทกภัย กรณีศึกษาเทศบาลนครนนทบุรีและเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี" การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันมหาอุทกภัย กรณีศึกษาเทศบาลนครนนทบุรีและเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันมหาอุทกภัยฯ และ 3) ศึกษาวิธีการบริหารจัดการป้องกันมหาอุทกภัยขององค์กรภาครัฐและเอกชนในเทศบาลนครนนทบุรีและเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชาชนในเขตเทศบาลนครนนทบุรีและเทศบาลนครปากเกร็ด สำหรับเทศบาลนครนนทบุรี ครอบคลุมพื้นที่ 5 ตำบล คือ ตำบลสวนใหญ่ ตำบลตลาดขวัญ ตำบลบางเขน ตำบลบางกระสอ และตำบลท่าทราย จำนวน 115,894 ครัวเรือน และเทศบาลนครปากเกร็ดครอบคลุมพื้นที่ 5 ตำบล คือ ตำบลปากเกร็ด ตำบลบางพูด ตำบลบางตลาด ตำบลคลองเกลือและตำบลบ้านใหม่ จำนวน 80,000 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 195,894 ครัวเรือน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 400 ครัวเรือน และสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของครัวเรือนในแต่ละตำบล การวิจัยเชิงคุณภาพกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องและเชี่ยวชาญในวิธีการบริหารจัดการป้องกันมหาอุทกภัยในเขตพื้นที่เทศบาลนครนนทบุรีและเทศบาลนครปากเกร็ด ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับนโยบายภาครัฐและเอกชน ข้าราชการ/นักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำ/หัวหน้า/ประธานชุมชน และผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารจัดการน้ำภาครัฐและเอกชนในพื้นที่และนอกพื้นที่ รวมทั้งสิ้น 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ความถี่และร้อยละ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันมหาอุทกภัยฯ สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

---

[9] ขนิษฐา ปาลโมกข์ และคณะวิทยาการจัดการ. "การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันมหาอุทกภัย : กรณีศึกษาเทศบาลนครนนทบุรีและเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี", (รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ สาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2554), บทคัดย่อ.

Ref. code: 25595803010452MNG

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันมหาอุทกภัยฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน อันดับแรก คือ การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา รองลงมาคือ ด้านการวางแผนดำเนินกิจกรรมด้านการติดตามและประเมินผลตามลำดับ และอันดับสุดท้ายคือด้านการลงทุน ร่วมกิจกรรมและการปฏิบัติ

2. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันมหาอุทกภัย ฯ พบว่า ประชาชนในครัวเรือนในชุมชนที่อาศัยในเทศบาล และตำบลต่างกัน มีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันมหาอุทกภัยฯ ไม่แตกต่างกัน และประชาชนในครัวเรือนในชุมชนที่มีสถานภาพและลักษณะพื้นที่ต่างกัน มีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันมหาอุทกภัย ฯ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .001 ตามลำดับ

3. วิธีการบริหารจัดการป้องกันมหาอุทกภัยขององค์กรภาครัฐและเอกชนในเทศบาลนครนนทบุรีและเทศบาล นครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า กรอบวิธีการบริหารจัดการป้องกันมหาอุทกภัยฯ มี 5 กรอบ คือ

1) การเตรียมการป้องกันมหาอุทกภัย ได้แก่ การเตรียมความพร้อมด้านการวางแผน การเตรียมวัสดุอุปกรณ์เครื่องมืองบประมาณและบุคลากรเป็นประจำทุกปี การติดตามสถานการณ์น้ำจากแหล่งข้อมูลข่าวสารที่มีความน่าเชื่อถือ การประชุมเพื่อหาแนวทางข้อสรุปร่วมกันและชี้แจงแก่ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การวางแผนป้องกันที่ดี การสำรวจพื้นที่เพื่อศึกษาและค้นหาพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วม การประสานความร่วมมือและของรับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน และการสื่อสารขอความร่วมมือและสนับสนุนผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ

2) การจัดการขณะมหาอุทกภัยเข้าพื้นที่ ได้แก่ การบริหารแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน การวางระบบสาธารณูปโภคและโครงสร้างผังเมืองที่เป็นระบบเกื้อหนุนการป้องกันมหาอุทกภัยการมีผู้นำที่เข้มแข็ง การจัดตั้งศูนย์ประสานงานขอความช่วยเหลือและขอความร่วมมือ การระดมการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนและทั่วถึง การประสานความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การมีส่วนร่วมและเสียสละของชุมชน การจัดการเครือข่าย การจัดตั้งศูนย์พักพิงหรือศูนย์อพยพและศูนย์อำนวยการการประเมินสถานการณ์และตรวจสอบข้อมูลอย่างต่อเนื่อง

3) การบริหารจัดการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การบริหารจัดการการมีส่วนร่วม การใช้ช่องทางการสื่อสารเผยแพร่ข้อมูลเชิญชวนการมีส่วนร่วม การใช้แรงจูงใจเชิงบวก การตื่นตัวต่อเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นของประชาชน การบริหารจัดการชุมชนโดย

Ref. code: 25595803010452MNG

การสร้างการมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการสื่อสารรูปแบบการจัดกิจกรรม การใช้ผู้นำชุมชนระดับท้องถิ่น และการบริหารการมีส่วนร่วมผ่านเครือข่าย

4) การฟื้นฟูเยียวยาผู้ประสบภัยหลังเกิดมหาอุทกภัย ได้แก่ การเร่งระบายน้ำออกจากพื้นที่ให้เร็วที่สุดการชี้แจงข้อเท็จจริงและทำความเข้าใจกับชุมชน การกำจัดขยะสิ่งปฏิกูลและการทำความสะอาด การสำรวจพื้นที่ในชุมชนที่มีน้ำท่วมขังเพื่อเร่งติดตามเงินช่วยเหลือเยียวยา การสำรวจพื้นที่และเร่งชี้แจงเรื่องงบประมาณช่วยเหลือเยียวยาเพิ่มเติม การจัดสรรงบประมาณลงพื้นที่ การสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ประสบมหาอุทกภัย การสนับสนุนจากองค์กรภายนอกพื้นที่ด้านงบประมาณและด้านอื่น ๆ การจัดสรรงบประมาณท้องถิ่นและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

5) แนวทางในการบริหารจัดการป้องกันมหาอุทกภัยในอนาคต ได้แก่ การสำรวจพื้นที่น้ำท่วมเพื่อหาสาเหตุของการไม่สามารถป้องกันมหาอุทกภัยที่ผ่านมาได้ การจัดการขุดลอกคูคลอง การจัดการซ่อมแซมประตูระบายน้ำและจัดทำประตูระบายน้ำถาวร การติดตั้งเครื่องสูบน้ำเครื่องผลักดันน้ำและจัดทำสถานีสูบน้ำ การจัดทำแนวคันกั้นน้ำหรือเสริมถนน การจัดทำเขื่อนกั้นน้ำชั่วคราว การจัดทำเขื่อนกั้นน้ำถาวร การประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อแจ้งข่าวสารและแจ้งเตือนเฝ้าระวัง การประสานงานในระดับท้องถิ่น การจัดทำหรือขยายท่อระบายน้ำ การบริหารการมีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการป้องกันมหาอุทกภัยในอนาคต เช่น การสนับสนุนและเอาใจใส่อย่างจริงจังต่อเนื่องของรัฐบาลต่อสถานการณ์อุทกภัยในอนาคต เป็นต้น

สาริณี กุลสุนทรรัตน์และธวัชชัย ศุภดิษฐ์[10] สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านในการจัดการทรัพยากรน้ำ บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยสายบาตร” การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านในการจัดการทรัพยากรน้ำบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยสายบาตร 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ใหญ่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร น้ำบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยสายบาตร และ 3) นำไปเป็นข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุง แกไข้ การดำเนินงาน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านในการจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ใหญ่บ้านที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ศึกษา จำนวน 126 ตัวอย่าง รวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าร้อยละ

---

[10] สาริณี กุลสุนทรรัตน์และธวัชชัย ศุภดิษฐ์, .“การมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านในการจัดการทรัพยากรน้ำ บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยสายบาตร”, (รายงานการวิจัย สาขารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2556), บทคัดย่อ.

Ref. code: 25595803010452MNG

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติในการ ทดสอบสมมติฐาน คือ ค่า t – test , F – test และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ผลการศึกษา พบว่า ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48ผลการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำของผู้ใหญ่บ้าน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ ส่วนข้อเสนอแนะจากการศึกษาในครั้งนี้ คือ จะต้องเพิ่มศักยภาพการกระตุ้นในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านให้มากขึ้น โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ และการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการอย่างเพียงพอ รวมถึงควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำในพื้นที่ โดยให้ผู้ใหญ่บ้านและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น ส่งเสริมให้ผู้ใหญ่บ้านมีทัศนคติที่ดี และมีความรับผิดชอบ เสียสละเวลาเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมในการจัดการทรัพยากรน้ำ รวมถึงควรเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานด้วยตนเองในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วม และเป็นตัวแทนในชุมชนในการประสานงาน

สุวัฒน์ อินทรประไพ[11] วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (ACADEMIC JOURNAL PHRANAKHON RAJABHAT UNIVERSITY) ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำป่าสัก” พบว่า

1) สภาพทั่วไปของระดับผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำป่าสัก ส่วนใหญ่เป็น เพศหญิงจำนวน 215 คน ร้อยละ 53.75 เป็นเพศชาย จำนวน 185 คน ร้อยละ 46.25 มีอายุ18-30 ปีมีจำนวน 158 คน ร้อยละ 39.50 การศึกษาประถมศึกษา 123 คน ร้อยละ 30.75 มีรายได้ตั้งแต่ 3,000-5,000 บาท มีจำนวน 127 คนและอาชีพอื่น ๆ ยังไม่มีอาชีพเป็น นักเรียนและนิสิตมีจำนวน 107 คน ร้อยละ 26.75

2) แนวคิด ทฤษฎี และหลักธรรมอปริหานิยธรรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พบ ว่า พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าชาววัชชีผู้ปกครองรัฐ โดยระบบสามัคคีธรรมสังคมจะไม่แตกแยกสามารถ ใช้เกลี้ยกล่อมมิให้เกิดความแตกแยกขัดแย้งยุติความรุนแรง เมื่อนำมา

---

[11] สุวัฒน์ อินทรประไพ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำป่าสัก,” *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (ACADEMIC JOURNAL PHRANAKHON RAJABHAT UNIVERSITY),* ฉ.4 (2558): 68-81.

Ref. code: 25595803010452MNG

ปรับใช้กับการบริหารทรัพยากรน้ำ ป้องกันปัญหาการทุจริตคอรัปชั่นรัฐบาลควรส่งเสริม บรรจุไว้ในนโยบายการบริหารจัดประเทศควบคู่กับหลัก ธรรมาภิบาลซึ่งจะทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขต่อไป

3) ปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล พบว่า โดยภาพรวม ทั้งหมด 10 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง (X = 3.20) สรุปได้คือ 1. ด้านคุณลักษณะคุณธรรมของผู้นำ 2. ด้านการให้คุณค่าทางสังคมของสมาชิก 3. ด้านความตระหนักของสมาชิก 4. ด้านความใส่ใจในกิจกรรม ของชุมชน 5. ด้านความเข้มแข็งของชุมชน 6. ด้านการ ได้รับการสนับสนุนและการยอมรับ 7. ด้านกระบวนการ ตัดสินใจ 8. ด้านการรับรู้ข่าวสาร 9. ด้านการกำหนด แผนงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และ 10. ด้านการบริหารจัดทรัพยากรลุ่มน้ำที่ประชาชนมีส่วนได้ส่วนเสียควรมีส่วนร่วม

4) ผลองค์ความรู้นำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ลุ่มน้ำป่าสัก พบว่าได้ 4 รูปแบบ คือ

4.1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำป่าสัก

4.2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนควรดำเนินการ

4.3) องค์กรภายนอกชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลองค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคสถาบันการศึกษา องค์กรเอกชน ควรดำเนินการและให้การสนับสนุน

4.4) บูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

นางจำเนียร โกมลวานิช[12] สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานผลการวิจัยพบว่า

---

[12] จำเนียร โกมลวานิช, “ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตจัดรูปที่ดิน ด้านการบริหารจัดการการใช้น้ำ : ศึกษากรณีโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพนมทวน อำเภอท่าม่วง จังหวดกาญจนบุรี”, (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 2553), บทคัดย่อ.

Ref. code: 25595803010452MNG

1. ระดับการมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการการใช้น้ำชลประทานของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมด้านการส่งน้ำและการบำรุงรักษามากที่สุดรองลงมาคือด้านการจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา และด้านการจัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มในการมีส่วนร่วมด้านการจัดการน้ำชลประทาน ส่วนด้านการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการน้ำชลประทาน และด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

2. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจและปัจจัยเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าอายุมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ด้านการจัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มในการมีส่วนร่วมด้านการจัดการน้ำชลประทาน และดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานอาชีพทางการเกษตร มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในภาพรวมด้านการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการน้ำชลประทาน และด้านการจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาระยะเวลาการเป็นสมาชิกมีความสมพันธ์ กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในภาพรวมด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษาและด้านการจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา สถานภาพภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความสัมพันธ์ กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในภาพรวมด้านการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการน้ำชลประทาน สถานภาพภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 เพศมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานด้านการจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา อายุมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานด้านการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการน้ำชลประทาน อาชีพทางการเกษตรมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในภาพรวมด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษาด้านการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการน้ำชลประทาน สถานภาพภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานมีความสัมพันธ์ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

3. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทาน คือ ไม่มีการประชุมกลุ่มเจ้าหน้าที่ชลประทานมากำกับดูแล ขาดการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่กลุ่มผู้ใช้น้ำ และกลุ่มผู้ใช้น้ำไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม เกษตรกรไม่ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ ไม่ให้ความร่วมมือร่วมใจแนวทางแก้ไข คือเจ้าหน้าที่ชลประทานควรจัดประชุมให้ความรู้แก่กลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างสม่ำเสมอ สร้างความเข้าใจให้ กลุ่มผู้ใช้น้ำ จัดประชุมเพื่อสร้างข้อตกลงร่วมกัน กลุ่มผู้ใช้น้ำต้องเสียสละเวลาให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมของกลุ่มผู้ใช้น้ำด้วยการเข้าร่วมประชุม ร่วมแสดงความ

Ref. code: 25595803010452MNG

คิดเห็น และเสียสละแรงงานในการบำรุงรักษาคูคลองส่งน้ำ ข้อสรุปจากการอภิปรายกลุ่มย่อยคือ หน่วยงานของชลประทาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการน้ำชลประทานให้กับกลุ่มผู้ใช้น้ำและสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำต้องเสียสละเวลาให้ความร่วมมือต่อกลุ่มในการสร้างข้อตกลงร่วมกัน

2.4 กรอบแนวคิด

การศึกษาเรื่อง ความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ ปัจจัยความสำเร็จ

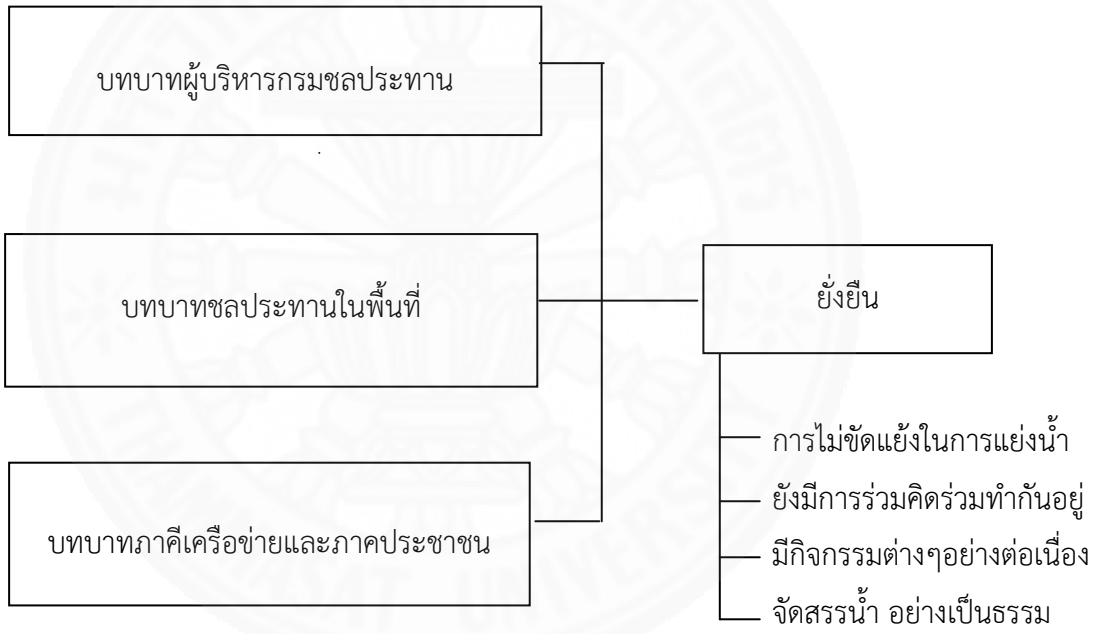

1. ตัวแปรอิสระ

1) บทบาทผู้บริหารกรมชลประทาน ให้นโยบายและผลักดันการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง มีการจัดตั้งกองส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาชนที่ส่วนกลาง เพื่อให้เป็นหน่วยงานพี่เลี้ยง แก่หน่วยงานในภูมิภาค

2) บทบาทชลประทานในพื้นที่ เจ้าหน้าที่กรมชลประทาน มีความใส่ใจทุ่มเทการมีส่วนร่วมในพื้นที่ เป็นผู้ประสานงานการมีส่วนร่วม ทำให้เกิดกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง เช่น การประชุม จัดทำแผนการใช้น้ำ การบำรุงรักษาคลองชลประทาน การจัดรายการวิทยุ

Ref. code: 25595803010452MNG

3) บทบาทภาคีเครือข่ายและภาคประชาชน การบริหารจัดการน้ำชลประทานโดยเกษตรกร มีส่วนร่วม จำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่าย เพื่อให้ง่ายต่อการประสานงานในเรื่องการบริหารจัดการน้ำ และในเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย กรมชลประทานมีเครือข่ายดังกล่าว โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการชลประทาน (JMC) ประกอบด้วยตัวแทนจากส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ชลประทาน อาทิเช่น องค์กรผู้ใช้น้ำ เจ้าหน้าที่ โครงการชลประทาน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ชลประทาน และหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการอย่างสมัครใจ ไม่มีการบีบคั้น โดยเครือข่าย (JMC) จะร่วมกันคิด ร่วมกันดำเนินการในส่วนต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการในแต่ละกิจกรรมร่วมกัน และได้รับประโยชน์ร่วมกันในการบริหารจัดการน้ำดังกล่าว

2. ตัวแปรตาม

ความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษาเขื่อนกระเสียว ทำให้เกิดผล คือ

1. การไม่ขัดแย้ง การไม่ทะเลาะกันเพื่อที่จะแย่งน้ำในหน้าแล้งของกลุ่มผู้ใช้น้ำในแต่ละกลุ่ม และมีความสามัคคีกัน

2. ยังมีการร่วมคิดร่วมทำกันอยู่ มีการประชุมรับฟังความคิดเห็นก่อนที่จะมีแผนการใช้น้ำ เพื่อการจัดทำแผนการใช้น้ำร่วมกัน และพึงพอใจในทุกฝ่าย

3. เมื่อมีการร่วมคิดร่วมทำด้านการบริหารจัดการน้ำ แล้วก็มีกิจกรรมต่าง ๆ ทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

4. การจัดสรรน้ำอย่างเป็นธรรม โดยมองว่ามีการจัดทำแผนการใช้น้ำของคณะกรรมจัดการชลประทานโครงการกระเสียว เป็นการประชุมที่เปิดเผยและโปร่งใส เพราะมีทุกกลุ่มผู้ใช้น้ำเข้าร่วมและยอมรับมติที่ประชุม มีการรายงานแผนการใช้น้ำให้ทราบเป็นระยะ และความเข้มแข็งด้านการจัดการน้ำชลประทาน ด้านการดูแลบำรุงรักษา ด้านการบริหารภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำ เช่น มีการแบ่งงานให้สมาชิกกลุ่ม ฯ ทำการบำรุง รักษาอาคารชลประทาน ระบบส่งน้ำ คูน้ำ อย่างชัดเจน เจ้าหน้าที่ชลประทาน ออกพบปะเกษตรกร และให้ความรู้เรื่องชลประทานแก่กลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างสม่ำเสมอ และมีการบันทึกผลการประชุมคณะกรรมการบริหารทุกครั้ง

Ref. code: 25595803010452MNG

บทที่ 3
ข้อมูลโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว
จังหวัดสุพรรณบุรี

3.1 ที่มาของโครงการ

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว ตั้งอยู่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดสุพรรณบุรีอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ เป็นระยะทาง 193 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 340

ลำห้วยกระเสียวมีต้นน้ำเกิดจากภูเขาในเขตอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ไหลไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ลงสู่จังหวัดสุพรรณบุรี ในเขตอำเภอด่านช้าง แล้วไหลไปทางทิศใต้จนเกือบถึงบ้านนาตาปิ่น อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี จึงเริ่มออกสู่ที่ราบแล้วไหลไปทางทิศตะวันออกลงสู่แม่น้ำสุพรรณบุรี ที่บ้านทึง อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี รวมความยาว 140 กิโลเมตร

ลำห้วยกระเสียว มีความลาดเทชันมากและมีพื้นที่รับน้ำฝนถึงประมาณ 1,220 ตารางกิโลเมตร ฉะนั้น ในระหว่างเดือนกันยายน ถึงเดือนตุลาคม ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีฝนตกหนักน้ำในลำห้วยกระเสียว จึงมีปริมาณมากและไหลหลากอย่างรวดเร็ว บ่าเข้าท่วมพื้นที่ราบตอนล่าง เขตท้องที่อำเภอเดิมบางนางบวช อำเภอสามชุก ก่อให้เกิดอุทกภัยทำความเสียหายแก่พื้นที่เพาะปลูกบริเวณดังกล่าว อยู่เป็นประจำเกือบทุกปี ในระยะที่ฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานานก็มีน้ำไม่เพียงพอสำหรับใช้ในการเพาะปลูก ทำให้เกิดความเดือดร้อน เนื่องจากขาดแคลนน้ำอยู่เสมอยิ่งเมื่อป่าไม้บริเวณต้นน้ำของลำห้วยกระเสียวถูกทำลาย ความรุนแรงของอุทกภัยและสภาวะขาดแคลนน้ำของพื้นที่ดังกล่าวก็เพิ่มทวีมากยิ่งขึ้น

เพื่อบรรเทาอุทกภัยในเขตพื้นที่ดังกล่าวและช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูกนอกเขตโครงการฯ ท่าโบสถ์ตอนล่างและโครงการฯสามชุก ซึ่งอาศัยน้ำฝนแต่เพียงอย่างเดียวให้มีน้ำสำหรับใช้ในการเพาะปลูกอย่างเพียงพอตลอดทั้งปี จึงจำเป็นต้องสร้างแหล่งเก็บน้ำ กรมชลประทานจึงได้ดำเนินการก่อสร้างเขื่อนกระเสียวเริ่มตั้งแต่ปี 2509 แล้วเสร็จปี 2524 รวมระยะเวลา 16 ปี

3.2 ข้อมูลระบบชลประทาน

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว มีระบบชลประทานต่าง ๆ ประกอบด้วยเขื่อนเก็บกักน้ำ เขื่อนทดน้ำ ระบบส่งน้ำ และระบบระบายน้ำ มีรายละเอียดโครงการโดยย่อดังต่อไปนี้

Ref. code: 25595803010452MNG

ก. อาคารหัวงาน ประกอบด้วย

1) เขื่อนเก็บกักน้ำ

สร้างกั้นน้ำลำห้วยกระเสียว ระหว่างลาดเขาวงเดือนห้าทางฝั่งขวากับเขาโล้นทางฝั่งซ้ายเหนือบ้านนาตาปิ่นขึ้นไปเล็กน้อย อยู่หมู่ที่ 3 ตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ประมาณละติจูด 14° – 49'-57" ลองติจูด 99° –39'-41" ตัวเขื่อนเป็นลูกรังปนดินชนิด Zone embankment สูง 32.500 เมตร สันเขื่อนอยู่ที่ระดับ +92.500 เมตร (ร.ท.ก.) กว้าง 8.00 เมตร ยาว 4,250 เมตร กักเก็บน้ำจำนวน 240 ล้านลูกบาศก์เมตร ที่ระดับ +87.000 (ร.ท.ก.) พื้นที่ผิวน้ำในอ่างกว้าง 7 กิโลเมตร ยาว 12 กิโลเมตร

2) ท่อระบายน้ำในตัวเขื่อน (OUTLET)

เป็นท่อคอนกรีตเสริมเหล็กมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางภายใน 2.50 เมตร ทางด้านเหนือน้ำและ 1.80 เมตร ทางด้านท้ายน้ำบังคับน้ำด้วยบานระบายเหล็กแรงดันสูง จำนวน 2 ชุด สามารถระบายน้ำได้ 18-25 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที

3) ทางระบายน้ำล้น (SPILLWAY)

อยู่ทางขอบอ่างฝั่งซ้ายระหว่างเขาโล้นกับเขาพุข่อย มีลักษณะเป็นฝายน้ำล้นคอนกรีตเสริมเหล็กแบบ Ogee weir สันฝายยาว 74 เมตร ระบายน้ำได้ประมาณ 760 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที มีทางรับน้ำจากฝายลงสู่ลำน้ำเดิมยาว 2,400 เมตร

4) อ่างเก็บน้ำกระเสียว

อ่างเก็บน้ำมีความจุสูงสุด 390 ล้าน ลบ.ม. ที่ระดับ + 90.64 ม. (ท.ร.ก.) มีพื้นที่ผิวน้ำ 46 ตารางกิโลเมตร ปริมาณน้ำเก็บกัก 240 ล้าน ลบ.ม. ที่ระดับ +87.00 ม. (ท.ร.ก.) มีพื้นที่ผิวน้ำ 35 ตารางกิโมเมตร ปริมาณน้ำต่ำสุด 40 ล้าน ลบ.ม. ที่ระดับ+78.00 ม. (ท.ร.ก.) มีพื้นที่ผิวน้ำ 10.42 ตารางกิโลเมตร เป็นปริมาณน้ำนอนก้นอ่าง 40 ล้าน ลบ.ม. ปริมาณน้ำที่ใช้การ 200 ล้าน ลบ.ม. มีพื้นที่รับน้ำฝนเหนือเขื่อน 1,220 กิโลเมตร

ข) ระบบส่งน้ำและระบายน้ำ

1) ประตูระบายทดน้ำ

สร้างกั้นลำห้วยกระเสียว ลงไปตามลำน้ำเป็นระยะทางประมาณ 26.300 กิโลเมตร เป็นประตูระบายคอนกรีตเสริมเหล็กมีช่องระบายน้ำกว้าง 6.00 เมตร จำนวน 3 ช่องบังคับน้ำด้วยบานระบายเหล็กโค้งสามารถระบายน้ำได้ 260 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที มีประตูปากคลองส่งน้ำสายใหญ่ทั้งสองฝั่งสร้างติดกับประตูระบายทดน้ำ

2) คลองส่งน้ำ ประกอบด้วย คลองส่งน้ำทั้งหมด 7 สาย ดังนี้

- คลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งขวายาว 20.880 กิโลเมตร

Ref. code: 25595803010452MNG

- คลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายยาว 7.000 กิโลเมตร
- คลองซอยและแยกซอย 5 สาย ได้แก่
- ฝั่งซ้าย 2 สาย รวมยาว 26,460 กิโลเมตร
- ฝั่งขวา 3 สาย รวมยาว 37.450 กิโลเมตร

3) คลองระบายน้ำ ประกอบด้วย คลองระบายน้ำ จำนวน 8 สาย ดังนี้

- ฝั่งซ้าย 4 สาย รวมยาว 44.304 กิโลเมตร
- ฝั่งขวา 4 สาย รวมยาว 37.450 กิโลเมตร

3.3 ผู้ที่รับประโยชน์จากโครงการ

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว มีขอบเขตการให้บริการ ประกอบด้วย

(1) พื้นที่ชลประทาน 130,000 ไร่ มีสมาชิกผู้ใช้น้ำ 6,740 ราย

(2) ผู้ใช้น้ำภาคอุตสาหกรรม 2 ราย ได้แก่ บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด และ บริษัท ไทย อะโกร เอ็นเนอร์ยี่ จำกัด

(3) ผู้ให้น้ำภาคอุปโภคบริโภค 2 ราย ได้แก่ การประปาด่านช้าง การประปาหนองหญ้าไซ

3.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว

(1) บรรเทาอุทกภัยในเขตโครงการฯท่าโบสถ์ตอนล่าง และโครงการฯสามชุก พื้นที่นอกเขตโครงการฯ ที่ติดต่อกัน รวม 350,000 ไร่

(2) ส่งน้ำและระบายน้ำให้กับพื้นที่เพาะปลูกในเขตโครงการฯกระเสียว จำนวน 130,000 ไร่

(3) บริเวณเขื่อนและอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อน ใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนได้เป็นอย่างดี

(4) อ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนเป็นแหล่งเพาะ และขยายพันธุ์ปลาและสัตว์น้ำ

(5) เพื่อการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ในเขต อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด และ บริษัท ไทยอะโกร เอ็นเนอร์ยี่ จำกัด

(6) เพื่อให้อุปโภค บริโภค และการประปาส่วนภูมิภาค ได้แก่ การประปาด่านช้าง การประปาหนองหญ้าไซ

Ref. code: 25595803010452MNG

3.5 การปรับปรุงการบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม

3.5.1 การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม

กรมชลประทานได้นำการบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมมาเป็นนโยบายในการบริหารจัดการน้ำ โดยมีแนวคิดที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยวางกลไกการดำเนินงาน ดังนี้

(1) ให้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (กลุ่มพื้นฐาน) ตามท่อส่งน้ำ แฉกส่งน้ำต่าง ๆ ให้ครอบคลุมพื้นที่

(2) ให้มีการรวมกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (กลุ่มพื้นฐาน) หลาย ๆ กลุ่มในคลองซอยหรือคลองแยกซอยเดียวกัน โดยยกระดับเป็นกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน

(3) ให้มีการจัดตั้งอาสาสมัครชลประทานโดยให้ผู้ใช้น้ำเลือกตั้งอาสาสมัครชลประทาน 1 คน ในขอบเขตพื้นที่ 2,500 – 3,000 ไร่ เพื่อทำหน้าที่ประสานงานระหว่างองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานกับโครงการชลประทานในการส่งน้ำและบำรุงรักษา

(4) ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการชลประทาน (Joint Management Committee for Irrigation ; JMC) เป็นศูนย์กลางของการตัดสินใจ กำกับ ดูแล และสนับสนุนในการบริหารจัดการชลประทานนของโครงการชลประทาน โดยประกอบด้วย 4 ภาคส่วน คือ ตัวแทนจากองค์กรผู้ใช้น้ำ ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนจากโครงการชลประทาน และตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.5.2 องค์กรและเครือข่าย

การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม เพื่อจุดประสงค์ให้เกิดความยั่งยืนในงานชลประทาน ในแต่ละโครงการชลประทาน จะต้องมีองค์กรและเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำชลประทาน ซึ่งประกอบด้วย

(1) คณะกรรมการจัดการชลประทาน

คณะกรรมการจัดการชลประทาน เป็นองค์กรสูงสุดในการบริหารจัดการโครงการชลประทาน มีหน้าที่ แบ่งปันน้ำ กำหนดมาตรการควบคุมการใช้น้ำและการบำรุงรักษาเป็นศูนย์กลางในการบูรณาการ การทำงานระหว่างส่วนราชการต่างๆ ในพื้นที่ชลประทาน และยังสามารถดำเนินการส่งเสริมการผลิตและการตลาดได้อีกด้วย

Ref. code: 25595803010452MNG

โครงสร้างของคณะกรรมการจัดการชลประทาน

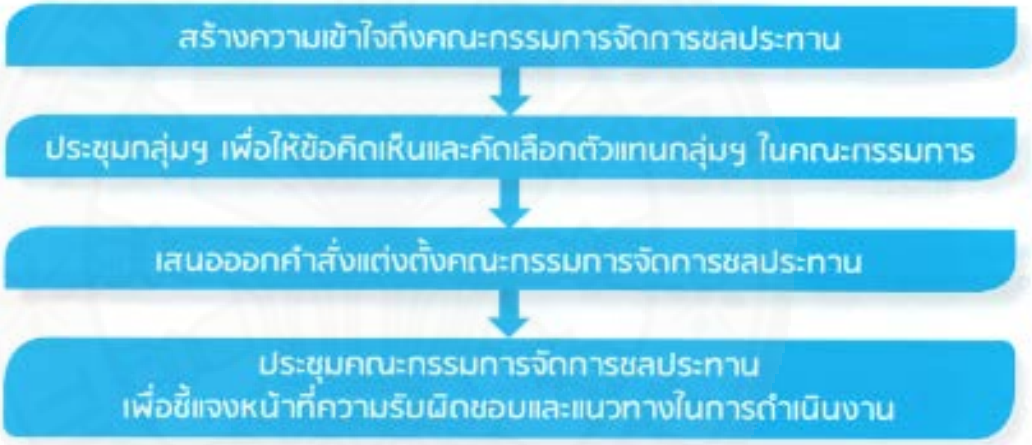

ภาพที่ 3.1 ขั้นตอนการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการชลประทาน, ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน.

(2) องค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน

องค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน เป็นองค์กรของเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานที่มีคณะกรรมการขององค์กรที่เลือกตั้งมาจากผู้ใช้น้ำ มีระเบียบข้อบังคับขององค์กร ขอบเขตพื้นที่ดูแลขององค์กรผู้ใช้น้ำใช้ขอบเขตของระบบส่งน้ำเป็นหลัก สมาชิกขององค์กรก็คือผู้ใช้น้ำจากระบบชลประทานสายเดียวกัน

Ref. code: 25595803010452MNG

องค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานมี 2 ประเภท คือ ประเภทไม่เป็นนิติบุคคล ได้แก่ กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (กลุ่มพื้นฐาน) และกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน และประเภทนิติบุคคล ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทาน สมาคมผู้ใช้น้ำชลประทาน และสหกรณ์ผู้ใช้น้ำชลประทาน โดยมีแนวทางในการจัดตั้งและยกระดับ ดังนี้

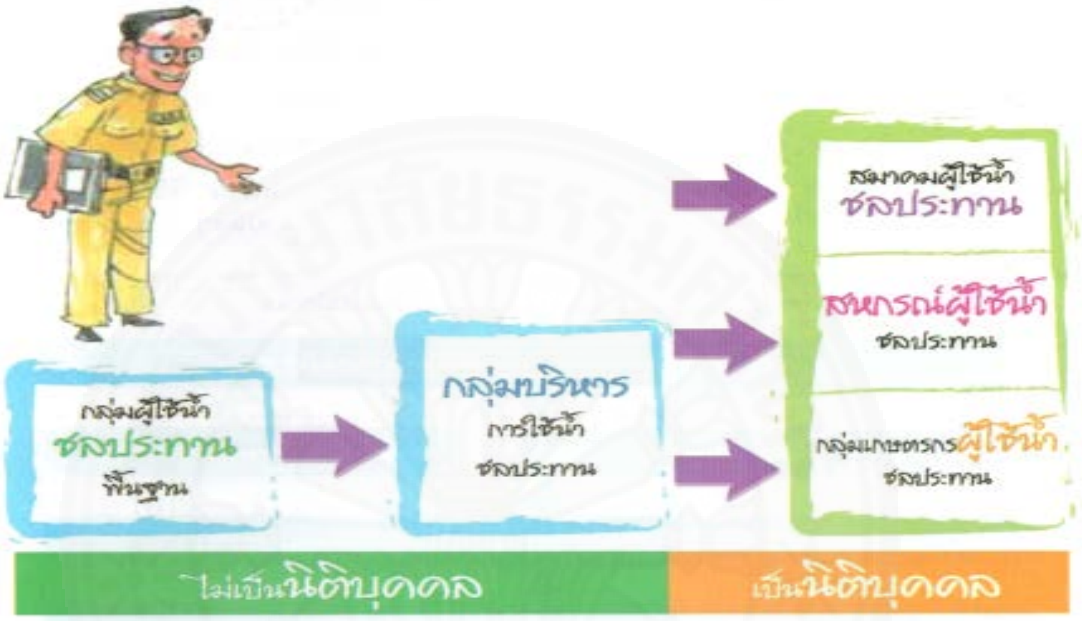

ภาพที่ 3.2 ลำดับองค์การพัฒนาองค์กรผู้ใช้น้ำ, ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน.

Ref. code: 25595803010452MNG

ภาพที่ 3.3 ขั้นตอนการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (กลุ่มพื้นฐาน), ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน

Ref. code: 25595803010452MNG

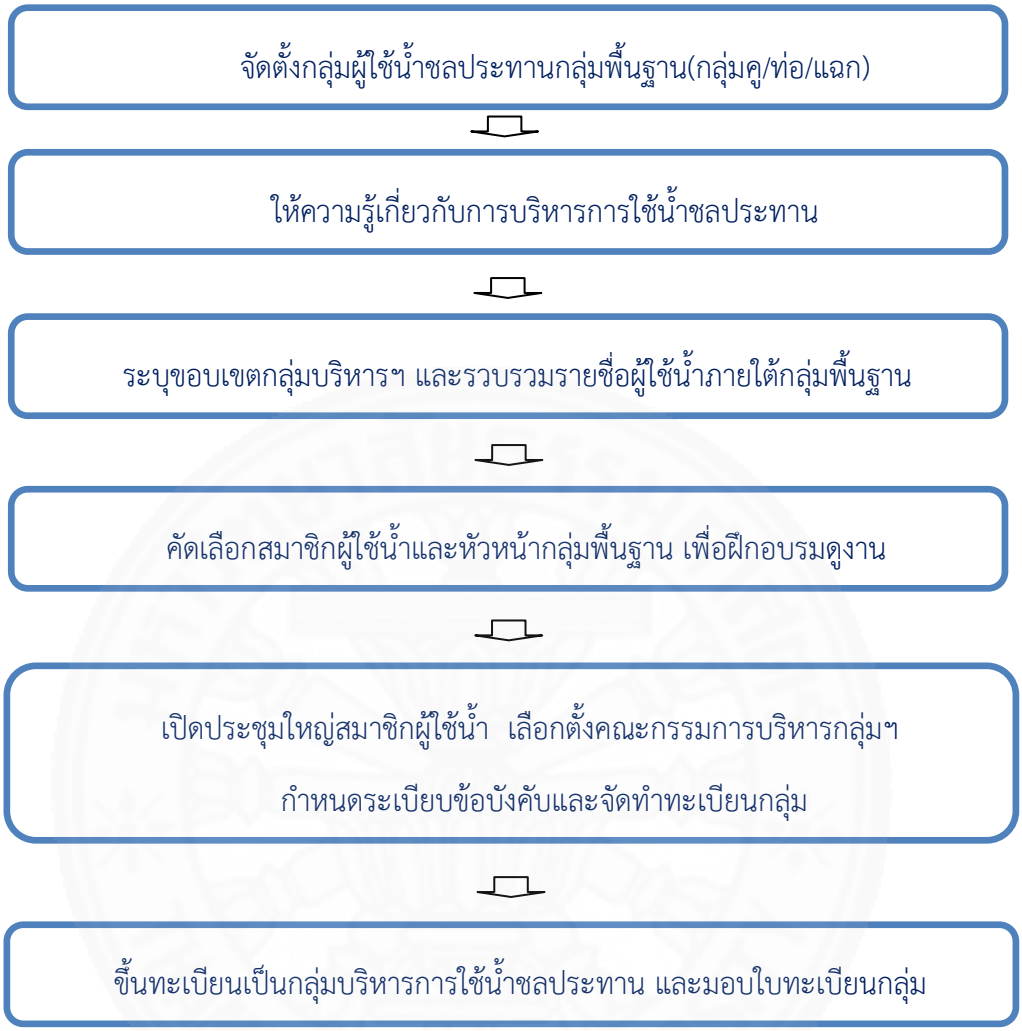

ภาพที่ 3.4 ขั้นตอนการยกระดับกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน, ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน.

(3) อาสาสมัครชลประทาน

อาสาสมัครชลประทาน หมายถึง เกษตรกรหรือบุคคลที่ได้รับคัดเลือกจากองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน โดยสมัครใจที่จะเป็นอาสาสมัครอยู่ในวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี และได้รับค่าตอบแทน 1,200 บาทต่อเดือน อาสาสมัครชลประทานจะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ของโครงการชลประทานและในการประสานงานระหว่างกรมชลประทานกับองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานในการวางแผน การควบคุม และการประเมินผลการส่งน้ำและบำรุงรักษาประจำฤดูกาลเพาะปลูกประมาณ 2,500-3,000 ไร่ โดยก่อนจะเข้าปฏิบัติงานในพื้นที่จะต้องผ่านการฝึกอบรมให้ความรู้

Ref. code: 25595803010452MNG

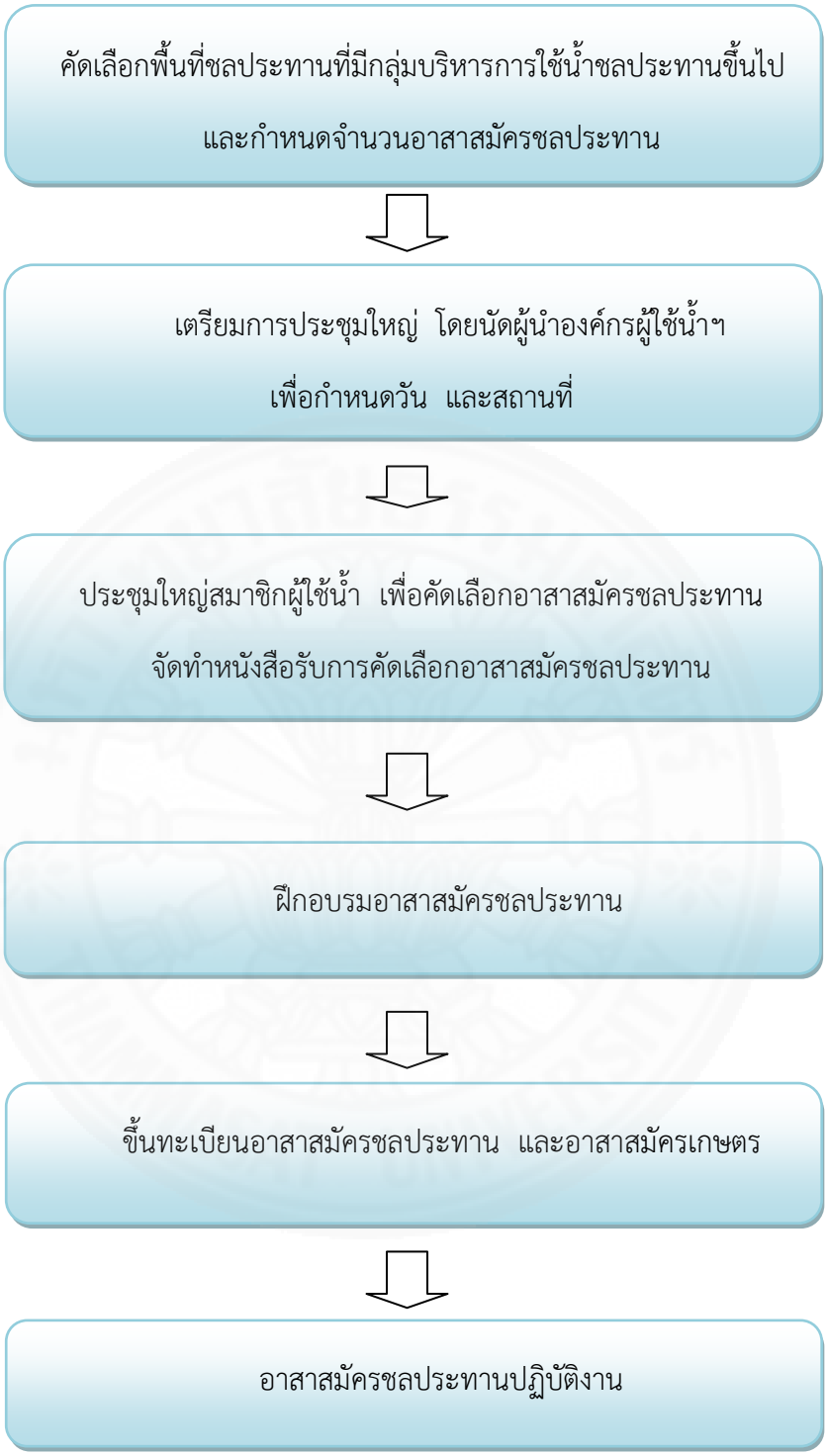

ภาพที่ 3.5 ขั้นตอนการดำเนินงานอาสาสมัครชลประทาน, ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน.

Ref. code: 25595803010452MNG

3.6 รูปแบบการบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม

Ref. code: 25595803010452MNG

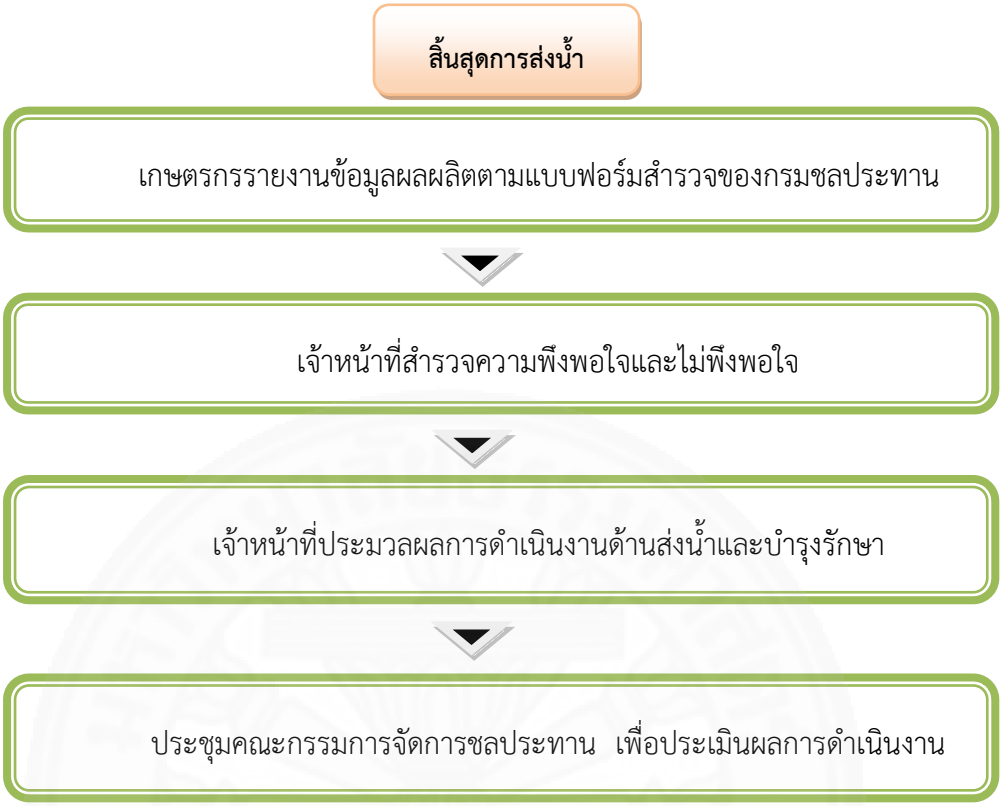

ภาพที่ 3.6 แนวคิดในการปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการน้ำโดยคณะกรรมการจัดการชลประทานและองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน, ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน

3.7 หน้าที่ของคณะกรรมการจัดการชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียวและคณะกรรมการแต่ละภาคส่วน

คณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว (JMC) ที่จัดตั้งขึ้น มีความมุ่งหมายให้ทำหน้าที่ตัดสินใจในการบริหารจัดการชลประทานโครงการ

(1) พิจารณากำหนดความเหมาะสมในการบริหารจัดการน้ำในอ่างเก็บน้ำกระเสียวจนถึงแปลงนาในแต่ละฤดูกาลเพื่อแพร่กระจายน้ำตรงต่อความต้องการของเกษตรกรเป็นไปอย่างทั่วถึง เป็นธรรมและประหยัด อันได้แก่ การกำหนดฤดูกาลส่งน้ำ แผนการปิด เปิดน้ำ วิธีการส่งน้ำ เป็นต้น

(2) การบำรุงรักษาระบบชลประทาน อันได้แก่ การกำหนดปฏิทินการบำรุงรักษา วิธีการบำรุงรักษา แผนการบำรุงรักษาและการประชาสัมพันธ์

Ref. code: 25595803010452MNG

(3) การดำเนินการกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดประโยชน์จากน้ำชลประทานมีผลสูงสุด

ภาพที่ 3.7 การประชุมคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว, ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน.

หน้าที่กรรมการในส่วนของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว

(1) วางแผนการจัดสรรน้ำในอ่างเก็บน้ำกระเสียว เบื้องต้นในแต่ละฤดูกาลเพื่อนำเสนอให้คณะกรรมการพิจารณาในที่ประชุม

(2) จัดทำแผนการส่งน้ำให้สอดคล้องพื้นที่เพาะปลูก โดยดำเนินการตามมติในที่ประชุม

(3) แจ้งสถานการณ์น้ำในอ่างเก็บน้ำกระเสียวให้เกษตรกรทราบอย่างต่อเนื่อง

(4) ดำเนินการบริหารจัดการน้ำตามมติในที่ประชุม

Ref. code: 25595803010452MNG

(5) บันทึกสรุปผลการประชุมคณะกรรมการ ในแต่ละครั้งให้คณะกรรมการฯ ผู้เกี่ยวข้องรับทราบ

(6) ประสานงานกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในการจัดเก็บข้อมูล เช่น ความต้องการใช้น้ำ และความต้องการปลูกพืช

(7) สำรวจผลผลิต ราคา ความพึงพอใจของเกษตรกรในการส่งน้ำ

(8) การเยี่ยมเยือน เพื่อสร้างความเข้มแข็งกลุ่มผู้ใช้น้ำ

(9) ประสานงานในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ อบต. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หน้าที่กรรมการในส่วนของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน

(1) เป็นตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อทำหน้าที่ในการจัดการชลประทาน ตามหน้าที่ของคณะกรรมการจัดการชลประทานข้างต้น

(2) นำมติในที่ประชุมกลุ่มบริหาร เช่น ความต้องการน้ำ ความต้องการปลูกพืช กำหนดการปิด-เปิดน้ำ ในแต่ละฤดู มาเสนอในที่ประชุม

(3) ร่วมพิจารณาในการบริหารจัดการน้ำชลประทานในที่ประชุม

(4) แจ้งผลการประชุมคณะกรรมการให้กลุ่มบริหารได้ทราบ

(5) กำกับดูแลการจัดสรรน้ำร่วมกับเจ้าหน้าที่และกลุ่มผู้ใช้น้ำให้เพียงพอทั่วถึงและประหยัดตลอดฤดูกาลส่งน้ำ

หน้าที่กรรมการในส่วนของผู้นำชุมชน

(1) เป็นตัวแทนของ อบต. เทศบาล ในคณะกรรมการฯ เพื่อทำหน้าที่ในการจัดหาชลประทานตามหน้าที่ของคณะกรรมการ

(2) การรับการถ่ายโอนงานจากชลประทาน เช่น คูส่งน้ำ ผิวถนนคันคลองส่งน้ำ

(3) ให้ความสนับสนุนการดำเนินงานในการจัดสรรน้ำและบำรุงรักษาและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งในรูปงบประมาณของ อบต. และ เทศบาล

หน้าที่ในส่วนของหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน

(1) เป็นตัวแทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากน้ำชลประทานในคณะกรรมการ เพื่อทำหน้าที่ในการจัดการชลประทานตามหน้าที่ของคณะกรรมการ ข้างต้น

(2) ให้ความสนับสนุน ประสานงานและร่วมมือในการดำเนินการกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากน้ำชลประทานสูงสุด

(3) ให้ความรู้ด้านวิชาการของแต่ละหน่วยงาน

Ref. code: 25595803010452MNG

3.8 ผลการดำเนินงานในที่ผ่านมาของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี

3.8.1 การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว

โครงการฯ กระเสียว มีการบริหารจัดการน้ำ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 การบริหารจัดการน้ำระดับโครงการฯ ดำเนินการโดยคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการฯ กระเสียว (JMC) จะทำหน้าที่ร่วมกันบริหารจัดการน้ำตั้งแต่อ่างเก็บน้ำจนถึงระบบส่งน้ำ

ระดับที่ 2 การบริหารจัดการน้ำในระดับคลองส่งน้ำ ดำเนินการบริหารจัดการน้ำโดยกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน ร่วมกันบริหารจัดการน้ำภายในคลองส่งน้ำของแต่ละกลุ่มบริหาร เพื่อนำไปสู่ระบบแปลงนา โดยมีคณะกรรมการของกลุ่มบริหารฯ หัวหน้าเขต และมีอาสาสมัครชลประทานเป็นผู้ประสานงานระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานกับเจ้าหน้าที่ชลประทาน

ระดับที่ 3 การบริหารจัดการน้ำในระดับแปลงนา เป็นการดำเนินการจัดการน้ำในแปลงนาของกลุ่มพื้นฐาน โดยสมาชิกของกลุ่มแต่ละคูต้องร่วมกันบริหารจัดการน้ำกันเอง โดยมีหัวหน้าคูส่งน้ำเป็นผู้นำ และมีอาสาสมัครชลประทานเป็นผู้ประสานงานระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานกับเจ้าหน้าที่ชลประทาน

ในปี 2543 – 2544 โครงการฯ กระเสียว ได้ดำเนินการฟื้นฟู กลุ่มพื้นฐาน 278 กลุ่ม เต็มพื้นที่ส่งน้ำส่งเสริมความรู้ให้กลุ่มมีความเข้มแข็งเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมกันบริหารจัดการน้ำชลประทาน มีการจัดฝึกอบรม/สัมมนา พร้อมขึ้นบัญชีกลุ่มกับโครงการ โดยที่กลุ่มพื้นฐาน จะร่วมกันบริหารจัดการน้ำชลประทาน กำจัดวัชพืช ขุดลอกและบำรุงรักษาอาคารชลประทานภายในคูส่งน้ำในแต่ละสาย โดยมีหัวหน้าคู ผู้ช่วยหัวหน้าคู เป็นผู้นำ

ในปี 2545 หลังจากได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มพื้นฐาน และกลุ่มมีความรู้ในการบริหารจัดการน้ำแล้ว ได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มบริหารจัดการน้ำชลประทาน ครอบคลุมทั้งพื้นที่ของโครงการ จำนวน ๙ กลุ่มบริหาร โดยที่กลุ่มบริหารจะร่วมกันบริหารจัดการน้ำชลประทาน ตั้งแต่ในคลองส่งน้ำ จนถึงแปลงนา โดยเจ้าหน้าที่ชลประทานจะเป็นที่ปรึกษา

ในปี 2553 ได้ดำเนินการคัดเลือกอาสาสมัครชลประทาน ตามนโยบายที่กรมฯ กำหนด จำนวน 29 คน เพื่อทำหน้าที่ประสานงานระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำกับเจ้าหน้าที่ชลประทานและได้แต่งตั้งเพิ่มเติมในปี 2545 อีก 7 คน รวมเป็น 36 คน

Ref. code: 25595803010452MNG

3.8.2 กิจกรรมขององค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน

(1) กลุ่มบริหารมีการประชุมใหญ่สมาชิกผู้ใช้น้ำชลประทานก่อนการส่งน้ำทุกฤดูกาล เพื่อรับทราบผลการประชุมของคณะกรรมการ JMC รับทราบสถานการณ์น้ำ และกำหนดแผนการบำรุงรักษาคูส่งน้ำก่อนถึงกำหนดการส่งน้ำ

(2) มีการบำรุงรักษาคูส่งน้ำ โดยการขุดลอก หรือกำจัดวัชพืช โดยใช้แรงงานคนหรือเครื่องจักร

(3) มีการบำรุงรักษาระบบชลประทานในคูส่งน้ำ

(4) คณะกรรมการกลุ่มบริหาร สมาชิก จะเข้าร่วมการฝึกอบรม/สัมมนา เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กร

(5) ร่วมในการบริหารจัดการน้ำตั้งแต่ในคลองส่งน้ำคูส่งน้ำและแปลงนา

หลังจากมีการจัดตั้งกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน ทั้ง 9 กลุ่มบริหาร และขึ้นทะเบียนกับสำนักชลประทานที่ 12 แล้ว ได้ดำเนินการให้กลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานร่วมกันบริหารจัดการน้ำในคลองส่งน้ำของแต่ละกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานโดยเจ้าหน้าที่ชลประทานจะควบคุมการส่งน้ำที่ปากคลอง

ภาพที่ 3.8 การประชุมของสมาชิกผู้ใช้น้ำชลประทาน, ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน.

Ref. code: 25595803010452MNG

3.8.3 การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว ได้ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว (คณะแรก) เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2546 แต่ยังไม่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี โดยดำรงตำแหน่งระหว่างวันวันที่ 6 มิถุนายน 2546 ถึง 5 มิถุนายน 2550 ต่อมาในปี 2550 คณะกรรมการชุดแรก หมดวาระดำรงตำแหน่ง 4 ปี จึงได้มีการคัดเลือกประธานกรรมการ รองประธานชุดใหม่ เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2551 โดยคณะกรรมการคณะปัจจุบันประกอบด้วย

นายสว่าง ภูผา ประธานกรรมการ
นายทองเหมาะ ภูฆัง รองประธานกรรมการ
นายพินิต ผลวัฒนะ รองประธานกรรมการ

โดยคณะกรรมการนี้ได้รับการแต่งตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรีตามคำสั่งจังหวัดสุพรรณบุรี ที่ 1504/2550 เรื่อง การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว ณ วันที่ 31 สิงหาคม 2550 โดยอาศัยอำนาจตามคำสั่งคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เรื่อง คำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการลุ่มน้ำท่าจีนซึ่งลำห้วยกระเสียวเป็นสาขาของแม่น้ำท่าจีน

ตัวแทนจากภาคส่วนต่างๆ ของคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว ตามโครงสร้าง ดังนี้

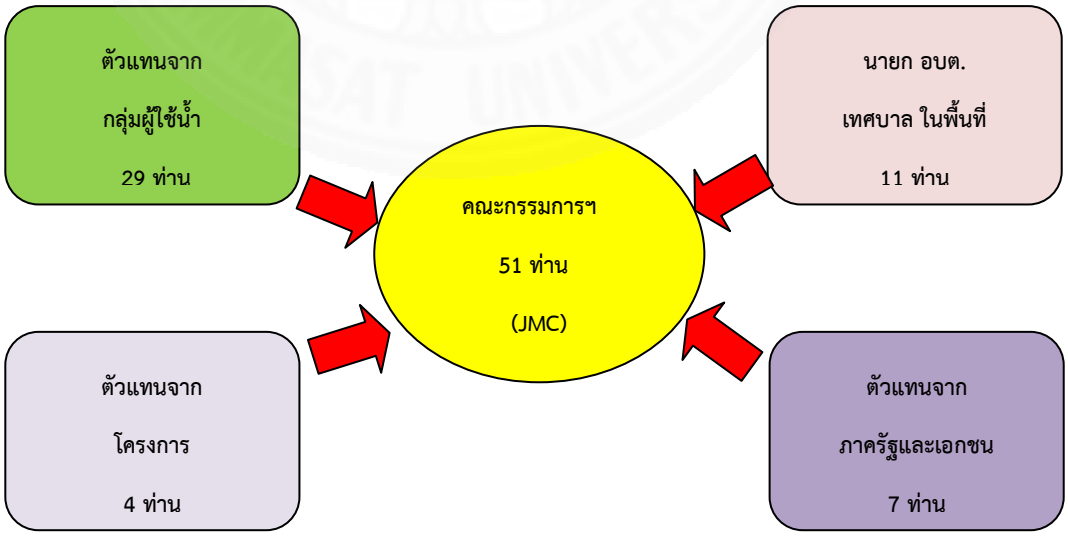

ภาพที่ 3.9 องค์ประกอบของคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว, ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน.

Ref. code: 25595803010452MNG

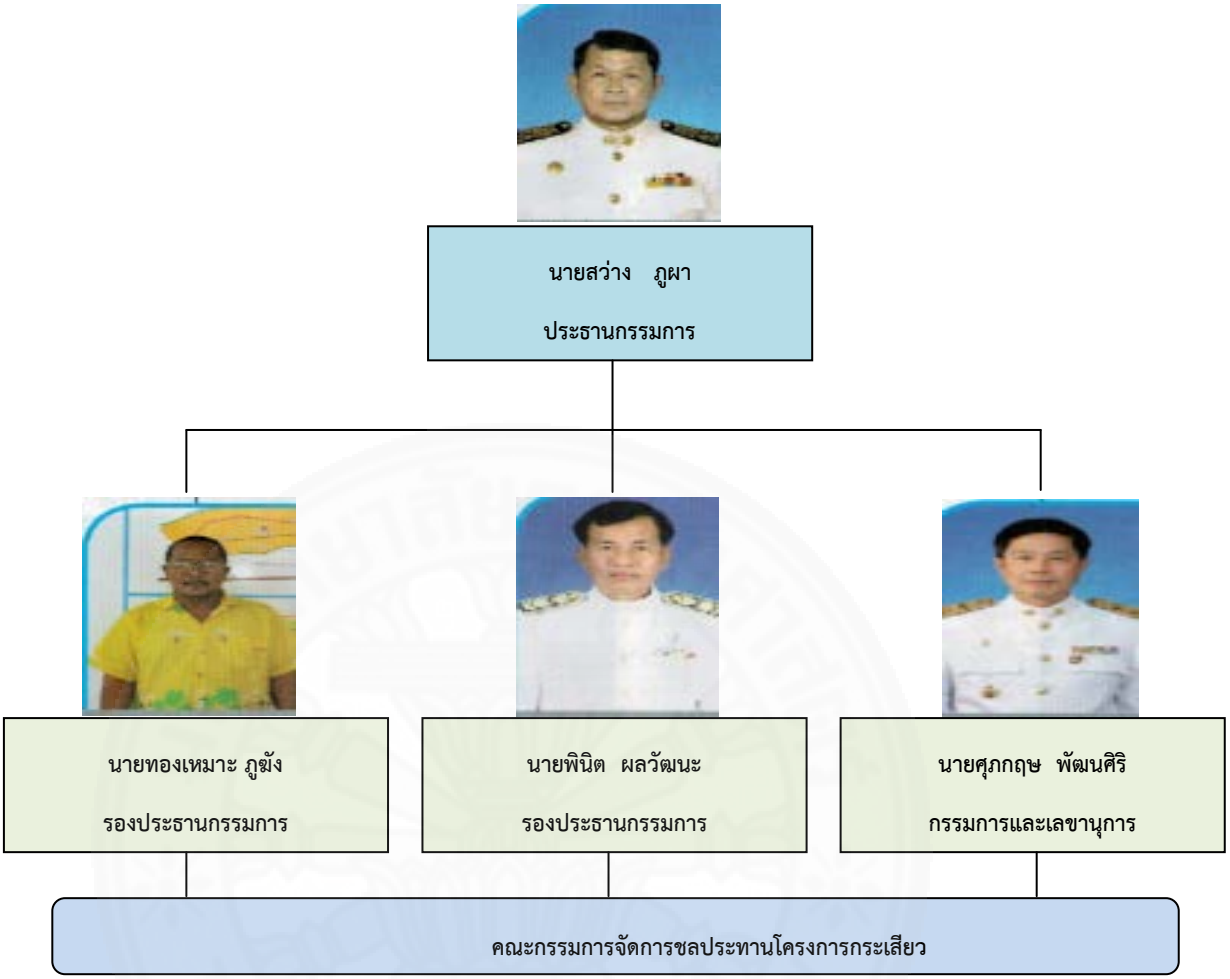

ภาพที่ 3.10 โครงสร้างคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว, ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน.

3.9 ผลการดำเนินงานของคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว ตั้งแต่ปี 2546 - 2553

การดำเนินกิจกรรมของคณะกรรมการ ตั้งแต่ปี 2546 ถึง 2553 สามารถสรุปผลงานได้ดังนี้

(1) การร่วมกันบริหารจัดการน้ำชลประทานตั้งแต่อ่างเก็บน้ำกระเสียว

ตั้งแต่มีการจัดตั้งคณะกรรมการ ในการบริหารจัดการน้ำในอ่างเก็บน้ำทุกฤดูกาล หรือมีการเปลี่ยนแปลงมิติในที่ประชุมจะต้องมีการประชุมคณะกรรมการทุกครั้ง เพื่อร่วมกันพิจารณาบริการจัดการน้ำอ่างเก็บตั้งแต่ปี 2546 ถึง 2553 มีการประชุมทั้งหมด 28 ครั้ง

Ref. code: 25595803010452MNG

(2) การร่วมกันแก้ไขปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วม

(2.1) การแก้ปัญหาภัยแล้ง

ในช่วงปลายฤดูฝนปี 2547 และปี 2548 เกิดภัยแล้งปริมาณน้ำในอ่างมีน้ำน้อย คณะกรรมการร่วมกันบริหารจัดการน้ำ ทำให้ผลผลิตข้าวในฤดูฝนปี 47 ไม่เสียหาย โดยมีการจัดรอบเวรการใช้น้ำร่วมกัน

จากการเกิดสภาพภัยแล้งในอ่างเก็บน้ำกระเสียว ในปี 2547 ต่อเนื่องถึงปี 2548 จึงทำให้เกิดรวมตัวของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตของโครงการฯ ประมาณ 2,800 คน มาชุมนุมที่สันเขื่อนกระเสียว เพื่อเรียกร้องการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำระยะยาว ในวันที่ 20 สิงหาคม 2547

ภาพที่ 3.11 การรวมตัวของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตโครงการฯ, ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน.

(2.2) การแก้ปัญหาน้ำท่วม

ในปี 2549 และ 2550 มีการประชุมคณะกรรมการ เพื่อร่วมกันแก้ไขปริมาณน้ำส่วนเกินที่ล้นจากทางระบายน้ำล้น ในปี 2549 ซึ่งได้เกิดน้ำท่วมในเขตลุ่มน้ำท่าจีน เจ้าพระยา และปริมาณน้ำในอ่างกระเสียว เกินระดับกักเก็บ จึงมีการประชุมคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการน้ำในอ่าง โดยมติในที่ประชุมให้ส่งน้ำส่วนเกินเข้าพื้นที่เพาะปลูกพืช เพื่อลดปัญหาน้ำท่วมในเขตลุ่มน้ำท่าจีน

Ref. code: 25595803010452MNG

ในปี 2551 ปริมาณน้ำเกินระดับเก็บกักในช่วงเดือน ตุลาคม-พฤศจิกายน 2551 ซึ่งโครงการฯ ได้ขยาย ทางระบายน้ำล้น เพิ่มขึ้น จากเดิมกว้าง 22 เมตร เป็น 74 เมตร จึงทำให้ปริมาณน้ำที่ล้นจากเขื่อนไหลล้นข้ามคันกั้นน้ำในลำห้วยกระเสียวเข้าพื้นที่เพาะปลูกจึงได้มีการประสานงานกันระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำ อบต. และชลประทาน เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้ทันทำให้นาข้าวไม่เสียหาย

ภาพที่ 3.12 การประสานงานระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำ อบต. และชลประทานเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วม,
ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน.

(2.3) การแก้ปัญหาน้ำเสีย

ในปี 2552 ในช่วงเดือนพฤษภาคม 2553 เกิดฝนตกหนัก ทำให้คันบ่อเก็บน้ำเสียของโรงงานน้ำฝนที่ตกมากน้ำได้กัดเซาะในคันบ่อพังไหลลงสู่ลำห้วยกระเสียว ทางคณะกรรมการ JMC ได้มีการสอบถามบริษัท ไทร อะโกร เอ็นเนอร์ยี่ จำกัด (มหาชน) ในที่ประชุมคณะกรรมการ JMC เนื่องจากทางบริษัทฯ เป็นคณะกรรมการ JMC ด้วย ทางบริษัทฯ ยอมรับข้อผิดพลาดนี้ และขออภัยในที่ประชุม และได้ระดมเครื่องมือเครื่องจักรเข้าไปซ่อมแซมแก้ไข และกล่าวว่าในอนาคตจะไม่ได้เกิดเหตุการณ์แบบนี้เกิดขึ้นอีก

Ref. code: 25595803010452MNG

ภาพที่ 3.13 การแก้ไขปัญหาน้ำเสียที่เกิดจากบริษัทไทย อะไกร เอ็นเนอร์ยี่ จำกัด(มหาชน),
ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน

(2.4) การแก้ไขการขัดแย้งกับพื้นที่นอกเขตของโครงการ

ในปี 2550 ได้มีการพิจารณาในที่ประชุมของคณะกรรมการ JMC ว่าควรหาทางแก้ไขเรื่องพื้นที่นอกเขตโครงการ โดยให้คณะกรรมการของกลุ่มที่อยู่นอกเขตชลประทานมาเป็นคณะกรรมการ JMC ด้วย 2 คน โดยตัดตั้งเป็นกลุ่มบริหารหนองราชวัตร เพื่อให้ได้รู้วิธีการบริหารจัดการน้ำด้วยกัน ซึ่งปัจจุบันปัญหาดังกล่าวได้ทำการแก้ไขแล้ว

(2.5) การแก้ปัญหาการขัดแย้งกับชมรมไร่อ้อย

ในปี 2550 เกิดการขัดแย้งระหว่างชมรมไร่อ้อยกับคณะกรรมการฯ และเกษตรกรที่ทำนา เนื่องจากตามมติในที่ประชุมคณะกรรมการฯ กำหนดให้มีการส่งน้ำเพื่อการปลูกพืชฤดูแล้งปี 2550 ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2550 ในฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิตอ้อยปี 2549/50 เกษตรที่ปลูกอ้อยเก็บเกี่ยวผลผลิตไม่ทันกำหนดการส่งน้ำเพื่อการปลูกพืชฤดูแล้งปี 2550 ตามมติในที่ประชุมคณะกรรมการ ชมรมชาวไร่อ้อย จึงได้ขอให้ทางคณะกรรมการ ช่วยพิจารณาเลื่อนการส่งน้ำออกไป ซึ่งทางคณะกรรมการ ได้มีการประชุมแล้วมีมติให้เลื่อนการส่งน้ำออกไปอีก 5 วัน คือ กำหนดส่งน้ำวันที่ 20 ก.พ. 50 แต่ชมรมชาวไร่อ้อยต้องการให้เลื่อนการส่งน้ำให้มากกว่านี้ จึงได้ทำหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี จึงทำให้เกิดปัญหาการขัดแย้งระหว่างเกษตรกรที่ทำนาและเกษตรกรที่ทำอ้อย จึงมีการประชุมร่วมกันระหว่างคณะกรรมการ JMC ชมรมชาวไร่อ้อย โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นประธาน ในที่ประชุมสามารถแก้ไขปัญหากันได้ โดยไม่ต้องเลื่อนกำหนดการส่งน้ำออกไป

Ref. code: 25595803010452MNG

ภาพที่ 3.14 การร่วมประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาของชมรมชาวไร่อ้อย, ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน

(3) มีการทำงานแบบบูรณาการ

ตั้งแต่มีการจัดการตั้งคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว (JMC) การดำเนินงานมีการทำงานแบบบูรณาการ หลายหน่วยงานในด้านการส่งน้ำ การบำรุงรักษาและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในการแพร่กระจายน้ำให้แก่เกษตรกรเป็นไปอย่างทั่วถึง เป็นธรรมและประหยัด ให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนจากการใช้น้ำชลประทานเป็นไปอย่างเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ และลดปัญหาการขัดแย้งเรื่องน้ำ ตัวอย่างเช่น

(3.1) ลดปัญหาการขัดแย้งเรื่องน้ำหรือขัดแย้งในเรื่องเกษตรกรที่ทำอ้อยกับเกษตรกรที่ทำนา

(3.2) การร่วมกันติดตั้งท่อกาลักน้ำเมื่อปี 2548 โดยกลุ่มผู้ใช้น้ำร่วมกันติดตั้ง อบต. ช่วยเรื่องอาหาร น้ำดื่ม ส่วนชลประทานจัดหาอุปกรณ์ และงบประมาณ

ภาพที่ 3.15 การร่วมกันติดตั้งท่อกาลักน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำ, ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน

Ref. code: 25595803010452MNG

(3.3) การจัดงานรวมพลคนรักษ์น้ำกระเสียว เป็นแนวความคิดที่เกิดจากการคณะกรรมการฯ สิ้นปีควรจะจัดงานที่เกี่ยวกับอ่างเก็บน้ำกระเสียวหลังจากที่เก็บเกี่ยวผลผลิตนาข้าวปีเสร็จแล้ว ก่อนปีใหม่ จึงได้มีการจัดงานรวมพลคนรักษ์น้ำกระเสียวขึ้นมา ตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นมา โดยที่มีเกษตรกรจากกลุ่มบริหารการใช้น้ำ 9 กลุ่มบริหาร องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลเอกชน ชลประทาน ทั้งอำเภอ 3 อำเภอ มาร่วมงาน จึงทำให้เกิดความสามัคคีภายในองค์กร ที่ร่วมกันใช้น้ำจากเขื่อนกระเสียวตั้งแต่ 2549 เป็นต้นมา

ภาพที่ 3.16 การจัดงานรวมพลคนรักษ์น้ำกระเสียว, ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน.

(4) การประชาสัมพันธ์ของคณะกรรมการจัดการชลประทาน

(4.1) การประชุมใหญ่สมาชิกผู้ใช้น้ำ

(4.2) ทางเอกสาร ประกาศโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว เดือนละ 1 ครั้ง

(4.3) ทางวิทยุชุมชน การจัดรายการ

- เจ้าหน้าที่ชลประทาน จัดรายการวิทยุ ชลประทานพบปะเกษตรกร
- จัดโดยคณะกรรมการ JMC โดยรองประธานคณะกรรมการ (นายทองเหมาะ ภูฆัง)

(4.4) ทางหอกระจายข่าวของหมู่บ้านทั่วพื้นที่ จำนวน 40 แห่ง

(4.5) ทางเว็บไซต์

(4.6) ทางโทรศัพท์สายด่วนติดต่อกับเจ้าหน้าที่ในเขตพื้นที่โดยตรง

(4.7) สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ ปฏิทิน

Ref. code: 25595803010452MNG

(4.8) อื่นๆ งานบวช งานแต่ง งานศพ ฯลฯ

ภาพที่ 3.17 การประชาสัมพันธ์ของคณะกรรมการชลประทาน, ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน.

(5) การร่วมกันพิจารณาพร่องน้ำในอ่างเก็บน้ำกระเสียว

ในปี 2550 ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำกระเสียว เกินความจุเก็บกักอ่างเก็บน้ำ 240 ล้าน ลบ.ม. ในเดือนพฤษภาคม 2550 โดยที่ยังไม่ถึงช่วงฤดูฝน ตามหลักการบริหารจัดการน้ำจำเป็นต้องมีการพร่องน้ำจากอ่างเก็บน้ำกระเสียว โดยที่คณะกรรมการ JMC เป็นผู้พิจารณา

ภาพที่ 3.18 การพร่องน้ำจากอ่างเก็บน้ำกระเสียว, ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน

Ref. code: 25595803010452MNG

(6) ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการบริหารจัดการชลประทาน

(1) ลดปัญหาการขัดแย้งและการร้องเรียน เนื่องจากทุกกลุ่มมีความพึงพอใจในการได้รับการจัดสรรน้ำที่เพียงพอต่อความต้องการ

(2) เกษตรกรมีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของน้ำและมีความรู้สึกได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำร่วมกับชลประทาน และช่วยกันบำรุงรักษาอาคารชลประทาน ทำให้สภาพระบบชลประทานดีขึ้น พร้อมกันนี้ อบต. เทศบาล ได้จัดสรรงบประมาณลงพื้นที่ตามที่กลุ่มผู้ใช้น้ำร้องขอ

(3) ทำให้เกิดความสามัคคีระหว่างเกษตรกรกับเกษตรกร เจ้าหน้าที่ชลประทานและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น การบำรุงรักษาคูส่งน้ำ การบำรุงรักษาคลองส่งน้ำ

ภาพที่ 3.19 ความสามัคคีระหว่างเกษตรกร เจ้าหน้าที่ชลประทาน และหน่วยงาน, ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน

(4) ทำให้รัฐบาลประหยัดงบประมาณในการบริหารจัดการ เพราะเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำชลประทาน

(5) มีการแบ่งปันน้ำกันอย่างเป็นธรรม ทั่วถึง รวดเร็ว

โดยมีการวางแผนการจัดสรรน้ำในแต่ละปี เริ่มตั้งแต่การรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน เช่น ข้อมูกลุ่มผู้ใช้น้ำ ข้อมูลระบบส่งน้ำ ข้อมูลการเพาะปลูกในแต่ละฤดู เพื่อประเมิน

Ref. code: 25595803010452MNG

และวิเคราะห์น้ำต้นทุนก่อนการส่งน้ำ และจากนั้นทำการประชุมร่วมกันของคณะกรรมการจัดการชลประทาน(JMC) เพื่อวิเคราะห์ความต้องการใช้น้ำในแต่ละกลุ่ม วางแผนการจัดสรรน้ำ ชี้แจงแผนการใช้น้ำ และบริหารจัดการน้ำตามมติประชุมที่ทุกกลุ่มมีความพึงพอใจและยอมรับในมตินั้น พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์แผนการบริหารจัดการน้ำให้เกษตรกรได้รับทราบผ่านช่องทางต่างๆ

(6) ทำให้เกษตรกรมีความเชื่อมั่นและยอมรับการบริหารจัดการน้ำชลประทาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ชลประทาน ในการบริหารจัดการน้ำชลประทานมีประสิทธิภาพ

(7) ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น รายได้สูงขึ้น หลังจากมีการบริหารจัดการน้ำที่ดี สามารถส่งน้ำให้เกษตรกรได้อย่างทั่วถึงทุกฤดูกาล[1]

[1] สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนก้าวสู่ความสำเร็จการบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม, *โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี* , พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพ: ไอเดียสแคร์ ,2556) , 4-30.

Ref. code: 25595803010452MNG

บทที่ 4
ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษา เขื่อนกระเสียว ตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยของการศึกษานี้ใช้วิธีวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative research) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก จากการลงพื้นเขื่อนกระเสียว เพื่อเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2560 และ 15 พฤษภาคม 2560 ที่ผ่านมา ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน และเกษตรกร ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิด เรื่องความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ ให้มากที่สุด เพื่อการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และอภิปรายผลด้วยวิธีการวิเคราะห์ Content Analysis และ วิเคราะห์อุปนัย

4.1 ผลของความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ

4.1.1 การไม่มีความขัดแย้ง

จากข้อมูลการร้องเรียน ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2553 ถึง 30 มิถุนายน พ.ศ. 2560 เป็นการร้องเรียนจากโทรศัพท์ สายด่วน 1460 กรมชลประทาน โดยที่โทรศัพท์ สายด่วน 1460 ติดตั้งอยู่ที่สำนักงานใหญ่ ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร และได้สืบค้นจากระบบฐานข้อมูลการร้องเรียนของส่วนจัดการข้อร้องเรียน กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน ที่มาจากข้อมูลการร้องเรียนจากโทรศัพท์ สายด่วน 1460 กรมชลประทาน ตามรายละเอียดภาพที่ 4.1 จะมีที่เกี่ยวข้องกับโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว โดยโครงการดังกล่าวอยู่ภายใต้สำนักชลประทาน ที่ 12 จังหวัดชัยนาท มีการร้องเรียน 2 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2556 และปี พ.ศ.2558 โดยเป็นผู้ร้องรายเดียวกันจำนวน 1 ราย เมื่อเทียบกับพื้นที่ชลประทาน130,000 ไร่ และมีสมาชิกผู้ใช้น้ำ 6,740 ราย ถือว่าเป็นปัญหาส่วนน้อยมากของผู้ใช้น้ำของเขื่อน สาเหตุการร้องเรียนเนื่องจากพื้นที่ผู้ร้องอยู่ปลายคลอง จึงทำให้ขาดแคลนน้ำ การแก้ปัญหาได้รับการแก้ไขทำให้ปัญหายุติลงแล้ว และคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว ได้ให้ผู้ร้องเป็นเข้าสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำของเขื่อนกระเสียว

จากการสืบค้นดังกล่าวพบว่า ปัญหาดังกล่าวได้รับการแก้ไข โดยการให้ผู้ร้องสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำเขื่อนกระเสียว และจ่ายน้ำให้ผู้ร้องก่อนแล้วจึงหยุดส่งน้ำ จากกรณีดังกล่าวไม่มีการขัดแย้งปะทะกันหรือประท้วงเป็นกลุ่มใหญ่ ถือว่าไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้น

Ref. code: 25595803010452MNG

รวมทั้งการพบปะพูดคุย สังสรรค์ ตามกิจกรรมต่าง ๆ กัน ระหว่างชาวนากับชาวอ้อย เพื่อการสร้างความสามัคคีระหว่างเกษตรกร ขจัดข้อขัดแย้ง เป็นการจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่องเพื่อการสร้างความสามัคคีปรองดองอย่างยั่งยืนตลอดไป ตามรายละเอียดภาพที่ 4.2 , 4.3 , 4.4 , 4.5 , 4.6

Ref. code: 25595803010452MNG

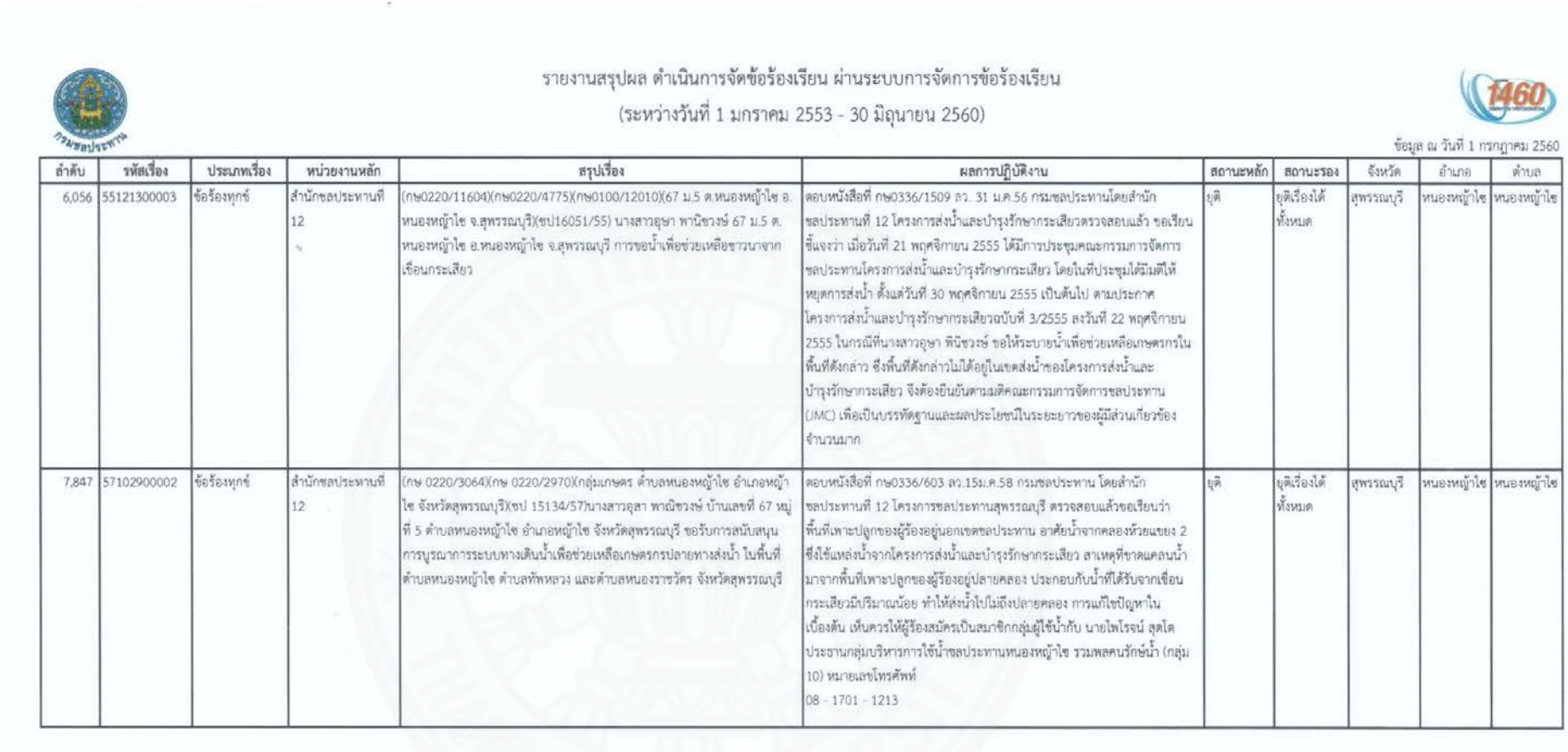

รายงานสรุปผล ดำเนินการจัดข้อร้องเรียน ผ่านระบบการจัดการข้อร้องเรียน

(ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2553 - 30 มิถุนายน 2560)

ข้อมูล ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2560

ลำดับ	รหัสเรื่อง	ประเภทเรื่อง	หน่วยงานหลัก	สรุปเรื่อง	ผลการปฏิบัติงาน	สถานะหลัก	สถานะรอง	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล
6,056	55121300003	ข้อร้องทุกข์	สำนักชลประทานที่ 12	(กษ0220/11604)(กษ0220/4775)(กษ0100/12010)(67 ม.5 ต.หนองหญ้าไซ อ.หนองหญ้าไซ จ.สุพรรณบุรี)(ชป16051/55) นางสาวอุษา พานิชวงษ์ 67 ม.5 ต.หนองหญ้าไซ อ.หนองหญ้าไซ จ.สุพรรณบุรี การขอน้ำเพื่อช่วยเหลือชาวนาจากเขื่อนกระเสียว	ตอบหนังสือที่ กษ0336/1509 ลว. 31 ม.ค.56 กรมชลประทานโดยสำนักชลประทานที่ 12 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียวตรวจสอบแล้ว ขอเรียนชี้แจงว่า เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2555 ได้มีการประชุมคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว โดยในที่ประชุมได้มีมติให้หยุดการส่งน้ำ ตั้งแต่วันที่ 30 พฤศจิกายน 2555 เป็นต้นไป ตามประกาศโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียวฉบับที่ 3/2555 ลงวันที่ 22 พฤศจิกายน 2555 ในกรณีที่นางสาวอุษา พานิชวงษ์ ขอให้ระบายน้ำเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวไม่ได้อยู่ในเขตส่งน้ำของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว จึงต้องยึนยันตามมติคณะกรรมการจัดการชลประทาน (JMC) เพื่อเป็นบรรทัดฐานและผลประโยชน์ในระยะยาวของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวนมาก	ยุติ	ยุติเรื่องได้ทั้งหมด	สุพรรณบุรี	หนองหญ้าไซ	หนองหญ้าไซ
7,847	57102900002	ข้อร้องทุกข์	สำนักชลประทานที่ 12	(กษ 0220/3064)(กษ 0220/2970)(กลุ่มเกษตร ตำบลหนองหญ้าไซ อำเภอหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี)(ชป 15134/57)นางสาวอุสา พานิชวงษ์ บ้านเลขที่ 67 หมู่ที่ 5 ตำบลหนองหญ้าไซ อำเภอหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี ขอรับการสนับสนุนการบูรณาการระบบทางเดินน้ำเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรปลายทางส่งน้ำ ในพื้นที่ตำบลหนองหญ้าไซ ตำบลทัพหลวง และตำบลหนองราชวัตร จังหวัดสุพรรณบุรี	ตอบหนังสือที่ กษ0336/603 ลว.15ม.ค.58 กรมชลประทาน โดยสำนักชลประทานที่ 12 โครงการชลประทานสุพรรณบุรี ตรวจสอบแล้วขอเรียนว่า พื้นที่เพาะปลูกของผู้ร้องอยู่นอกเขตชลประทาน อาศัยน้ำจากคลองห้วยแขยง 2 ซึ่งใช้แหล่งน้ำจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว สาเหตุที่ขาดแคลนน้ำมาจากพื้นที่เพาะปลูกของผู้ร้องอยู่ปลายคลอง ประกอบกับน้ำที่ได้รับจากเขื่อนกระเสียวมีปริมาณน้อย ทำให้ส่งน้ำไปไม่ถึงปลายคลอง การแก้ไขปัญหาในเบื้องต้น เห็นควรให้ผู้ร้องสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำกับ นายไพโรจน์ สุดโต ประธานกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานหนองหญ้าไซ รวมพลคนรักษ์น้ำ (กลุ่ม 10) หมายเลขโทรศัพท์ 08 - 1701 - 1213	ยุติ	ยุติเรื่องได้ทั้งหมด	สุพรรณบุรี	หนองหญ้าไซ	หนองหญ้าไซ

ภาพที่ 4.1 รายงานสรุปผลการดำเนินการขจัดข้อร้องเรียน ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2553 - 30 มิถุนายน 2560

ที่มา : กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาชน กรมชลประทาน.

Ref. code: 25595803010452MNG

ภาพที่ 4.2 การชี้แจงสถานการณ์น้ำให้แก่กลุ่มผู้ใช้น้ำ, ที่มา : โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว กรมชลประทาน.

ภาพที่ 4.3 กิจกรรมรวมพล คนรักษ์น้ำ จะจัดงานดังกล่าวทุก ๆ ปี, ที่มา : โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว กรมชลประทาน.

Ref. code: 25595803010452MNG

4.1.2 การร่วมคิดร่วมทำ(Collaboration)

การร่วมคิดร่วมทำระหว่างโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว กรมชลประทาน กับประชาชน การรับฟังเสียงประชาชนเพื่อการจัดสรรน้ำอย่างเป็นธรรมในทุกภาคส่วน

เมื่อมองถึงปัจจุบัน ยังคงมีการร่วมคิดร่วมทำ (Collaboration) ระหว่างกรมชลประทาน โดยโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียวกับเกษตรกร และบริษัทเอกชน การประปาส่วนภูมิภาค เป็นการประชุมคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2560 การประชุมแผน การใช้น้ำ และขอสนับสนุนการใช้น้ำ และรายงานสถานการณ์น้ำ ให้คณะกรรมการทราบ ตามรายละเอียดภาพที่ 4.4 , 4.5

ภาพที่ 4.4 การมีส่วนร่วมภาคประชาชนด้านการบริหารจัดการน้ำ (1/2), ที่มา : โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว กรมชลประทาน.

Ref. code: 25595803010452MNG

ภาพที่ 4.5 การมีส่วนร่วมภาคประชาชนด้านการบริหารจัดการน้ำ (2/2), ที่มา : โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว กรมชลประทาน.

การร่วมกันอาสากำจัดวัชพืช โดยโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียวใช้ชื่อกิจกรรมว่า กิจกรรมรวมพลคนรักพ่อหลวง เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560 เป็นการสร้างความสามัคคีในชุมชนและไม่มีภาพขัดแย้งเรื่องน้ำอีกต่อไป ตามรายละเอียดภาพที่ 4.6

ภาพที่ 4.6 การมีส่วนร่วมภาคประชาชนด้านการกำจัดวัชพืช, ที่มา : โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว กรมชลประทาน.

Ref. code: 25595803010452MNG

4.1.3 การมีกิจกรรมด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

- การมีโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการและศึกษาดูงานการเรียนรู้โครงการชลประทานและระบบชลประทานของผู้นำชุมชนและผู้นำเกษตรกร ณ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษามูลบน – ลำแชะ เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2559

ภาพที่ 4.7 การไปดูงานของคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว
ที่มา : เว็บไซต์ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา กระเสียว.

- การบรรยายให้แก่ผู้มาดูงานที่เขื่อนกระเสียว เช่น เยาวชน จากโรงงานน้ำตาลมิตรผล ด่านช้าง และโรงงานน้ำตาลมิตรผล สิงห์บุรี ในการศึกษาดูงาน เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2560 ตามรายละเอียดภาพที่ 4.8 , 4.9

Ref. code: 25595803010452MNG

ภาพที่ 4.8 กิจกรรมต่อยอด การมีส่วนร่วมภาคประชาชน (1/2), ที่มา : โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว กรมชลประทาน

ภาพที่ 4.9 กิจกรรมต่อยอด การมีส่วนร่วมภาคประชาชน (2/2), ที่มา : โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว กรมชลประทาน

Ref. code: 25595803010452MNG

- การตั้งกลุ่มไลน์เพื่อการสื่อสาร รายงานเรื่องน้ำระหว่างโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียวกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อการรายงานข้อมูลน้ำของเขื่อนกระเสียวให้กลุ่มผู้ใช้น้ำทราบอย่างทันต่อสถานการณ์

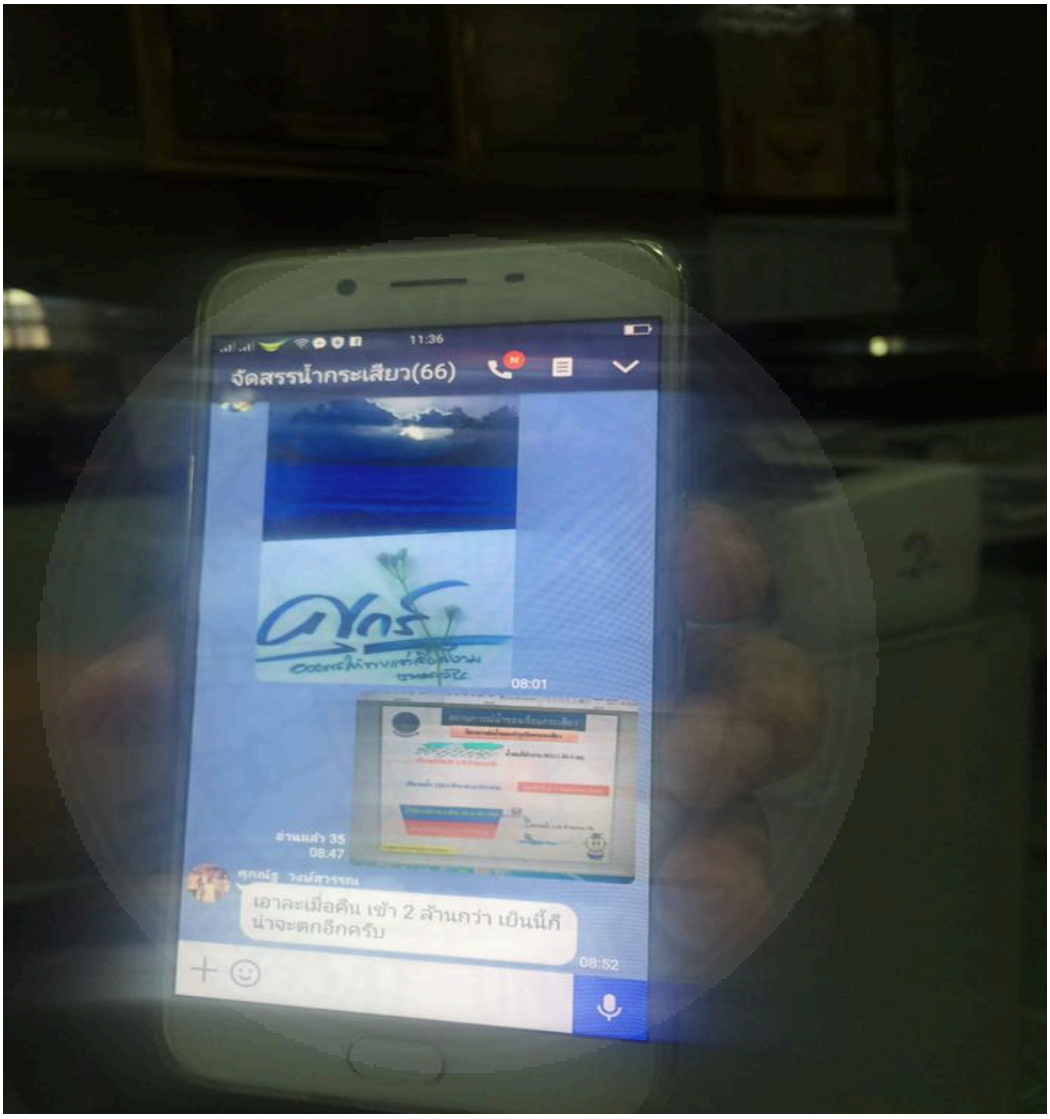

ภาพที่ 4.10 การตั้งกลุ่มไลน์เพื่อการสื่อสารด้านการบริหารจัดการน้ำ เขื่อนกระเสียว, ผู้ศึกษา, บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 5 พฤษภาคม,2560.

รวมทั้งการจัดรายการวิทยุในทุกจันทร์และวันศุกร์ เพื่อถามตอบเรื่องน้ำ การแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำ และรายงานสถานการณ์น้ำ ณ.ปัจจุบัน โดยมีคลื่น 103.5 MHz คลื่นฟ้าคราม 91.5 คลื่นวิทยุท้องถิ่นคนด่านช้าง สถานีวิทยุลูกทุ่งรวมใจ

Ref. code: 25595803010452MNG

การประชาสัมพันธ์เรื่องการบริหารจัดการน้ำเขื่อนกระเสียว ผ่านเสียงตามสายชุมชนที่เป็นหอกระจายเสียง 40 หอ ไปยังพื้นที่กลุ่มผู้ใช้น้ำของเขื่อนกระเสียว เพื่อการรายงานสถานการณ์น้ำที่เป็นปัจจุบัน การแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำ ตามรายละเอียดภาพที่ 4.11

ภาพที่ 4.11 การจัดรายการวิทยุชุมชน เพื่อประชาสัมพันธ์เรื่องการบริหารจัดการน้ำ เขื่อนกระเสียว
ที่มา : โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว กรมชลประทาน

4.1.4 การจัดสรรน้ำอย่างเป็นธรรม

มีการประชุมการจัดทำแผนการใช้น้ำในทุกปี มีกลุ่มผู้ใช้น้ำเข้าร่วมทุกกลุ่มทั้งการประปาภูมิภาค ภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรทั้ง ชาวนา ชาวไร่อ้อย ในแต่ละกลุ่มเสนอแผนการใช้น้ำของกลุ่ม ถ้ามีเหตุผลเพียงพอ ก็ยอมรับแผนการใช้น้ำของแต่ละกลุ่มผู้ใช้น้ำ และยอมรับเป็นมติที่ประชุม ถือได้ว่าเป็นการจัดสรรน้ำที่ทั่วถึงและเป็นธรรม ตามรายละเอียดภาพ ที่ 4.1 , 4.2 และมีการรายงานการรายงานเรื่องน้ำตามแผนการใช้น้ำเป็นระยะ ๆ ให้แก่กลุ่มผู้ใช้น้ำทราบ ตามรายละเอียด

Ref. code: 25595803010452MNG

ภาพที่ 4.2, 4.10 , 4.11 มีบันทึกการประชุม เป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน ตามรายละเอียดภาพ ที่ 4.16, 4.17 , 4.18 โดยการรายงานผลการประชุมผ่าน เว็บไซต์ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว ตามรายละเอียดภาพที่ 4.12 เพื่อเป็นการเปิดเผยข้อมูลทางราชการให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึงและโปร่งใสตรวจสอบได้

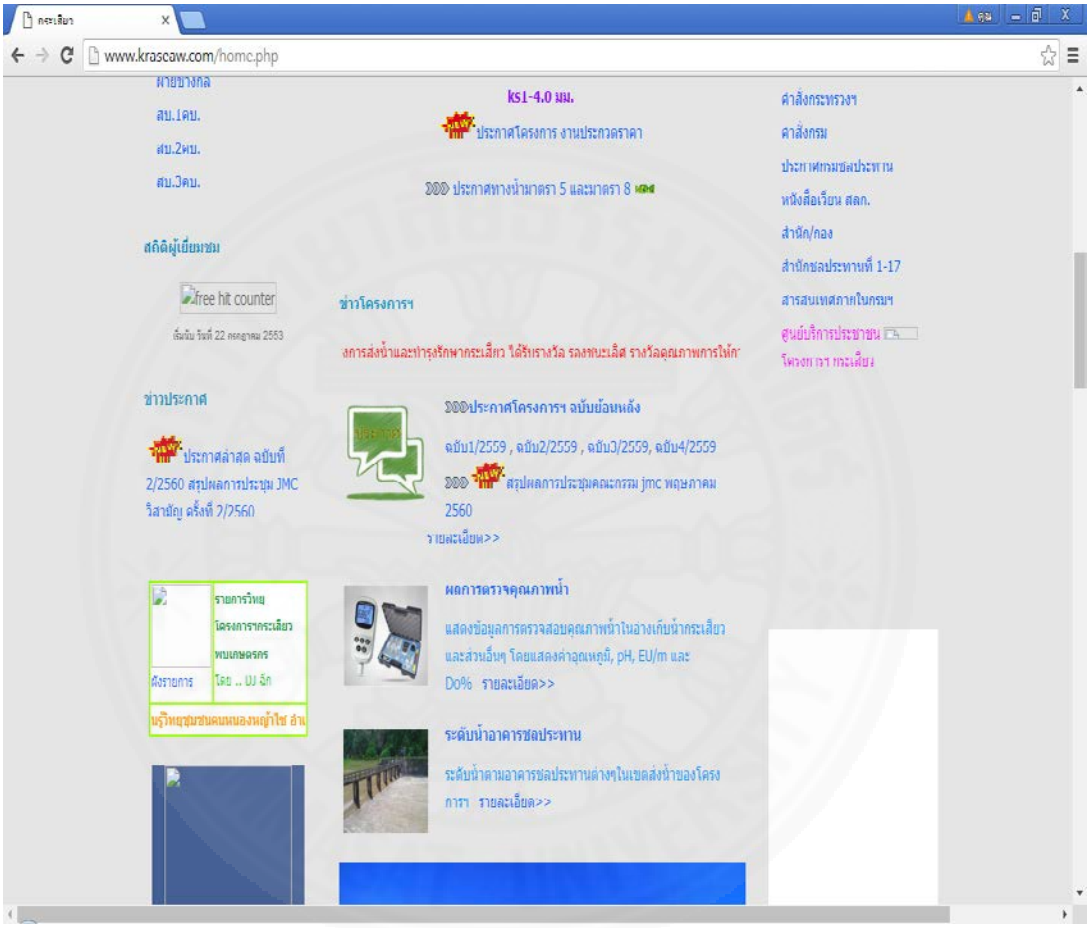

ภาพที่ 4.12 เว็บไซต์ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว, ที่มา : โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว กรมชลประทาน.

และเมื่อมองด้านความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการน้ำ และความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำ มาจากแบบสอบถาม ประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำ 9 กลุ่ม ของเขื่อนกระเสียว สอบถามด้านการจัดการน้ำชลประทาน ด้านการดูแลบำรุงรักษา ด้านการบริหารภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำ ด้านการดูแลของเจ้าหน้าที่กรมชลประทาน ผลการประเมินในภาพรวมมีความเข้มแข็ง ทั้งใน 4 ด้าน ตามรายละเอียดภาคผนวก ค โดยแบบฟอร์มแบบสอบถามจัดทำโดยโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว ตามรายละเอียดแบบฟอร์มตามภาคผนวก ค เพื่อเป็นการประเมินความเข้มแข็ง ประสิทธิภาพของการ

Ref. code: 25595803010452MNG

บริหารจัดการน้ำ และกลุ่มผู้ใช้น้ำตามวัตถุประสงค์ ตามภาระหน้าที่คือ การพัฒนา เสริมสร้าง ให้กลุ่มผู้ใช้น้ำมีความเข้มแข็ง ของกองส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาชน การประเมินความเข้มแข็งนี้ทำให้เกษตรกร ภาคอุตสาหกรรม การประปาภูมิภาค โดยเป็นการสร้างความมั่นใจของผู้รับบริการต่อการบริหารงานของคณะกรรมการจัดการชลประทาน (JMC) โครงการกระเสียว

4.2 ปัจจัยความสำเร็จของความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ

โดยการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิด มีรายละเอียด 3 ประการ ดังนี้ เรื่อง บทบาทผู้บริหารกรมชลประทาน บทบาทชลประทานในพื้นที่ บทบาทภาคีเครือข่ายและประชาชน ที่เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ ว่าคืออะไร อย่างไร ดังนี้

4.2.1 บาทบาทผู้บริหารกรมชลประทาน

กรมชลประทานมีนโยบายการมีส่วนร่วมภาคประชาชน เป็นยุทธศาตร์ของกรมชลประทานมาอย่างต่อเนื่องตลอด 10 ปีที่ผ่านมา โดยแผนยุทธศาสตร์กรมชลประทาน พ.ศ. 2560 - 2564 เป็นแผนที่ใช้ในปัจจุบัน กำหนดให้การมีส่วนร่วมเป็นพันธกิจหลักของกรม 1 ใน 4 ข้อ รายละเอียดพันธกิจ ดังนี้

1. พัฒนา แหล่งน้ำและเพิ่มพื้นที่ชลประทานตามศักยภาพของลุ่มน้ำให้เกิดความสมดุล
2. บริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการให้เพียงพอ ทั่งถึง และเป็นธรรม
3. ดำเนินการป้องกันและบรรเทาภัยอันเกิดจากน้ำตามภารกิจอย่างเหมาะสม
4. เสริมสร้างการมีส่วนร่วมในขบวนการพัฒนาแหล่งน้ำ และบริหารจัดการน้ำ

และ กำหนดเป็นเป้าประสงค์ ตัวชี้วัด กลยุทธ์ ตามประเด็นยุทธศาสตร์ที่

ตารางที่ 3.1 แผนยุทธศาสตร์กรมชลประทาน พ.ศ. 2560-2564

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	กลยุทธ์
SG7 ยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและ ชุมชนในพื้นที่ ไปสู่ระดับการเสริมอำนาจ การบริการจัดการชลประทาน	K19 ร้อยละของจำนวนโครงการที่เกี่ยวข้องการพัฒนาแหล่งน้ำที่มีการดำเนินการแบบมีส่วนร่วมในระดับการร่วมมือในงานชลประทาน (หน่วย:ร้อยละ)	กลยุทธ์ 4.1 เพิ่มอำนาจและสร้างการมีส่วนร่วม

Ref. code: 25595803010452MNG

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	กลยุทธ์
	K20 ร้อยละของจำนวนโครงการที่เกี่ยวข้องการบริหารจัดการน้ำที่มีการดำเนินการแบบมีส่วนร่วมในระดับการร่วมมือในงานชลประทาน และ/หรือ ระดับเสริมอำนาจประชาชนในพื้นที่ (หน่วย : ร้อยละ)	กลยุทธ์ 4.2 การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือในการทำงานกับภาคประชาชนและ NGOs
SG8 เพิ่มเครือข่ายให้ครอบคลุมทุกกลุ่มผู้ใช้น้ำ	K21 ร้อยละของจำนวนเครือข่ายผู้ใช้น้ำทุกภาคส่วนเพิ่มขึ้น(หน่วย : ร้อยละ)	4.3 จัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำให้ครอบคลุมพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาแล้ว

ที่มา: กรมชลประทาน

การมีแผนยุทธศาสตร์กรมชลประทาน พ.ศ. 2560 - 2564 เพื่อการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วม ให้สัมฤทธ์ผลมากที่สุด

รวมทั้งกรมชลประทานได้จัดตั้งกองส่องเสริมการมีส่วนร่วมประชาชน มาเกือบ 10 ปี เพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยกองส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาชน มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. ศึกษา วิเคราะห์ เสนอแนะนโยบาย จัดทำยุทธศาสตร์ กำหนดมาตรฐาน หลักเกณฑ์ ทางวิชาการ ให้คำปรึกษา กำกับดูแล และพัฒนาขีดความสามารถบุคลากรเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ การสร้างภาพลักษณ์องค์กรและการจัดการข้อร้องเรียน

2. จัดทำแผนปฏิบัติการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในระยะกำหนดโครงการระยะก่อนการก่อสร้าง ระยะระหว่างการก่อสร้าง และระยะหลังการก่อสร้าง ตลอดทั้งประสาน ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน

Ref. code: 25595803010452MNG

3. ศึกษา วิเคราะห์ และเสนอแนะแนวทางในการรวมกลุ่มการมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่าย การดำเนินงานอาสาสมัครชลประทาน การพัฒนาและเสริมสร้างองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานให้มีความเข้มแข็ง

4. ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการข้อเสนอแนะและข้อร้องเรียนจากผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงกระบวนการทำงาน

5. ดำเนินการเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่กิจกรรม ความรู้ความก้าวหน้า และผลงานของกรมชลประทาน

6. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรืองานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

นอกจากนั้น มีการติดตามและมีการขยายผล การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารจัดการน้ำของโครงการเขื่อนกระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี จากผู้บริหารกรมชลประทานอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การติดตามนโยบายประชารัฐ เกษตรแปลงใหญ่ที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี จากผู้อำนวยการกองแผนงาน ตำแหน่ง ณ. ขณะนั้น ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมชลประทาน สายบริหาร เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2559 เพื่อการจัดหาแหล่งน้ำให้แก่โครงการประชารัฐ ตามรายละเอียดภาพที่ 4.13 ซึ่งในอนาคตเกษตรกรโครงการประชารัฐ ต้องมาเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำของคณะกรรมการจัดการชลประทาน โครงการกระเสียว และเพื่อที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืนต่อไป และผู้อำนวยการสำนักบริหารทรัพยากรบุคคล เป็นประธานหารือแนวทางการขยายผลรางวัลคุณภาพการให้บริการประชาชนขององค์การสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2560 ตามรายละเอียดภาพที่ 4.14

Ref. code: 25595803010452MNG

ภาพที่ 4.13 ผู้อำนวยการกองแผนงาน ติดตามโครงการประชารัฐ เกษตรแปลงใหญ่ โครงการกระเสียว เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2559, ที่มา : เว็บไซต์กองแผนงาน กรมชลประทาน

Ref. code: 25595803010452MNG

ภาพที่ 4.14 แนวทางการขยายผลโครงการกระเสียว เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2560

ที่มา : สำนักบริหารทรัพยากรบุคคล กรมชลประทาน.

Ref. code: 25595803010452MNG

4.2.2 บทบาทของโครงการชลประทานในพื้นที่

เจ้าหน้าที่ของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว ถือได้ว่าเป็นผู้ประสานงานเครือข่ายของกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ใช้น้ำจากเขื่อนกระเสียว เพื่อการเกษตร ประปา อุตสาหกรรม เจ้าหน้าที่ดังกล่าวได้มีการอบรมหลักสูตรเรื่องเครือข่ายการมีส่วนร่วมจากกองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน และหลักสูตรอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง และเอาหลักสูตรที่เรียนกลับมาใช้ ประสานงานเครือข่ายให้มีความเข้มแข็ง และยั่งยืน หน้าที่ของผู้ประสานงานเครือข่ายมีหน้าที่หลักอยู่ 3 ประการ คือ เป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนา (facilitator) เป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (catalyst) และเป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดเครือข่าย (networker) ตัวอย่าง ผู้ประสานงานเครือข่าย โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว คือ นายบุญเลิศ หอมจันทร์ ตำแหน่งพนักงานการเกษตร ส 2 ได้เข้าอบรมหลักสูตรการพัฒนาเครือข่ายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน ตามรายละเอียดภาพที่ 4.15 ทำหน้าที่หลักในการเป็นผู้ประสานงานเครือข่าย และยังเป็นผู้ช่วยเลขาคณะกรรมการ JMC อีกด้วย พร้อมทั้งการนำเสนอในที่ประชุมจัดทำรายงานการประชุมและนำเสนอการบรรยาย เมื่อมีหน่วยงานอื่นมาดูงานที่เขื่อนกระเสียว

นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ชลประทาน ยังออกพบปะเกษตรกร และให้ความรู้เรื่องชลประทานแก่กลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างสม่ำเสมอ รายละเอียดตามภาพที่ 4.2,4.3 ชาวบ้านมีงานหรือมีกิจกรรมต่าง ๆ ก็เชิญเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานเครือข่าย เจ้าหน้าที่ก็เข้าร่วมงานกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างเจ้าหน้าที่ชลประทานในพื้นที่กับชาวบ้าน และสามารถสร้างความร่วมมือที่ดีระหว่างกันในอนาคตได้ และเจ้าหน้าที่ชลประทานร่วมประชุมกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อวางแผนการส่งน้ำ การขอสนับสนุนการใช้น้ำ การบำรุงรักษาอาคารชลประทานเป็นประจำ รายละเอียดตามภาพที่ 4.4, 4.5, 4.6 เมื่อเกิดปัญหาในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ชลประทานสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว เป็นที่พอใจของเกษตรกร รวมทั้งการจัดรายการวิทยุ การประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าว ตามรายละเอียดภาพ ที่ 4.11

โดยที่รายละเอียดอัตรากำลังฝ่ายจัดสรรน้ำและปรับปรุงระบบชลประทาน โครงการส่งน้ำบำรุงรักษากระเสียว ตามรายละเอียดภาคผนวก ข

Ref. code: 25595803010452MNG

ภาพที่ 4.15 การอบรมหลักสูตร การพัฒนาเครือข่ายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน,
ที่มา : นายบุญเลิศ หอมจันทร์ พนักงานการเกษตร ส2 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว.

4.2.3 บทบาทของภาคีเครือข่ายและภาคประชาชน

การร่วมคิดร่วมทำ(Collaborative) กับชลประทาน เรื่องการบริหารจัดการน้ำของเขื่อนกระเสียว นั้นโดยมีกิจกรรมการประชุมคณะกรรมการ JMC ประชุมแผนการใช้น้ำ และการขอสนับสนุนการใช้น้ำ รายงานสถานการณ์น้ำในปัจจุบัน และการจัดกิจกรรมด้านชลประทาน เช่น การกำจัดวัชพืชในคลองชลประทาน ด้านการประชุม เมื่อกรรมการเสนอขอสนับสนุนการใช้น้ำเพื่อจัดสรรน้ำในพื้นที่ของตนในที่ประชุม ที่ประชุมจะถามเหตุผลความจำเป็น ถ้าเหตุผลเหมาะสมเป็นประโยชน์ ก็จะให้ตามที่กรรมการเสนอ และถือเป็นมติที่ประชุม และคณะกรรมการทุกคนยอมรับในมตินั้น เช่น การประชุมคณะกรรมการจัดการชลประทาน (JMC) โครงการกระเสียว สมัยวิสามัญ เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 ครั้งที่ 2/2560 ณ. ห้องประชุมฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 3 ผู้แทนจากโรงงานน้ำตาลมิตรผลด่านช้าง ได้ขอก่อสร้างโรงสูบน้ำพลังงานไฟฟ้า และการขอใช้

Ref. code: 25595803010452MNG

น้ำ โดยผู้ช่วยเลขานุการชี้แจงว่า โครงการนี้เป็นโครงการประชารัฐ ที่ประกอบ ด้วยภาครัฐ และเอกชนร่วมมือกัน โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองมะค่าโมง เป็นเจ้าของงานร่วมกับโรงงานน้ำตาลมิตรผลด่านช้าง โดยที่ประชุมลงมติเห็นชอบ ให้ก่อสร้างโรงสูบน้ำพลังงานไฟฟ้าได้ ตามรายละเอียดภาพที่ 4.4, 4.5 และตัวอย่างรายงานการประชุม ตามภาพที่ 4.16, 4.17, 4.18

จากการประชุมร่วมกับคณะกรรมการจัดการชลประทาน (JMC) โครงการกระเสียว มีการยอมรับข้อเสนอในแต่ละฝ่าย และเป็นมติที่ประชุม ทำให้ภาคประชาชนและเครือข่ายมีความพอใจในการเข้ามาร่วมในการมีส่วนร่วมภาคประชาชนด้านบริหารจัดการน้ำ

รายงานการประชุมคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว สมัยวิสามัญ
ครั้งที่ ๒ / ๒๕๖๐ วันพฤหัสบดีที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐
ณ ห้องประชุมฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ ๓

ผู้เข้าร่วมประชุม

๑.	นายสว่าง ภูผา	ประธานกลุ่มบริหารคลองด้วน	ประธานกรรมการ
๒.	นายพินิต ผลวัฒนะ	ประธานกลุ่มบริหาร ๑ขวา–๑ซ้าย	รองประธานกรรมการ
๓.	นายจเร ขำสุวรรณ	คณะกรรมการฯกลุ่มโพธิ์สะเดา	รองประธานกรรมการ
๔.	นายทองเหมาะ ภูมัง	ประธานกลุ่มบริหาร ๒ซ้าย-๑ขวา	กรรมการ
๕.	นายประทุม จันทร์หอม	ประธานกลุ่มบริหาร ๑ซ้าย-๑ขวา-๑ซ้าย	กรรมการ
๖.	นายเตียม จันทร์เสวก	ประธานกลุ่มบริหารโพธิ์ไทรสามัคคี	กรรมการ
๗.	นายสมยศ โพธิ์งาม	กำนันตำบลวังศรีราช	กรรมการ
๘.	นายสถวน ชุมทอง	คณะกรรมการกลุ่มฯ ๑ซ้าย	กรรมการ
๙.	นายวิรัช ซ่ออัญขัญ	คณะกรรมการกลุ่มฯหนองราชวัตร	กรรมการ
๑๐.	นายนา กาฬภักดี	คณะกรรมาการกลุ่มฯ ๑ซ้าย	กรรมการ
๑๑.	นายพิษณุ พุทธโกศา	แทนนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหนองหญ้าไซ	กรรมการ
๑๒.	นายสนอง แก้วเรือง	แทนนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหญ้าไซ	กรรมการ
๑๓.	นายจำนงค์ พานิช	แทนนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแจงงาม	กรรมการ
๑๔.	นายสุพัตร ธัญญเจริญ	คณะกรรมการกลุ่ม ๑ขวาสามัคคี	กรรมการ
๑๕.	นายอินทร์ จันทร	คณะกรรมการกลุ่ม ๑ขวา-๑ซ้าย	กรรมการ
๑๖.	นายไพเราะ มาลัยทอง	คณะกรรมการกลุ่ม ๑ขวา-๑ซ้าย	กรรมการ
๑๗.	นายมนัส บัวชื่น	คณะกรรมการกลุ่ม ๑ซ้าย-๑ขวา-๑ซ้าย	กรรมการ
๑๘.	นายสมพงษ์ โพธิงาม	คณะกรรมการฯกลุ่มโพธิ์สะเดา	กรรมการ
๑๙.	นายจำปา ศิลาการกุล	คณะกรรมการกลุ่ม ๑ ซ้าย	กรรมการ
๒๐.	นายบุญมี ทวีเดช	แทนประธานกลุ่ม ๑ขวาสามัคคี	กรรมการ
๒๑.	นายไชยา ทองโสภา	คณะกรรมการกลุ่ม ๒ซ้าย-๑ขวา	กรรมการ
๒๒.	นายพยงค์ โพธิ์สุวรรณ	แทนนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกระเสียว	กรรมการ
๒๓.	นายกิตติศักดิ์ สิงห์บุตร	คณะกรรมการกลุ่ม๑ขวาสามัคคี	กรรมการ
๒๔.	นายมานพ สะราคำ	แทน หัวหน้าฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ ๒	กรรมการ
๒๕.	นายเล็ก วารีนิล	คณะกรรมการกลุ่ม ๑ขวา-๑ขวาสามัคคี	กรรมการ

ภาพที่ 4.16 รายงานการประชุมคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว สมัยวิสามัญ (1/3), ที่มา : โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว กรมชลประทาน

Ref. code: 25595803010452MNG

ภาพที่ 4.17 รายงานการประชุมคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว สมัยวิสามัญ (2/3), ที่มา : โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว กรมชลประทาน

Ref. code: 25595803010452MNG

นายบุญเลิศ หอมจันทร์	ผู้ช่วยเลขานุการ คณะกรรมการฯ ขอชี้แจงเพิ่มเติมว่า โครงการนี้เป็นโครงการประชารัฐ ที่ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน ร่วมมือกัน โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองมะค่าโมง เป็นเจ้าของงาน ร่วมกับโรงงานน้ำตาลมิตรผล เพื่อจะขอรับงบประมาณกับ โครงการก่อสร้างที่ ๒ ของกรมชลประทาน แต่ต้องผ่านการพิจารณาและเห็นชอบจาก คณะกรรมการ JMC กระเสียว เสียก่อน เพราะเป็นเจ้าของน้ำ วันนี้จึงต้องมีการประชุม
นายพินิจ ผลวัฒนะ	ประธานกลุ่มบริหาร ๓ขวา–๓ซ้าย กล่าวว่า ที่บอกว่าจะสูบน้ำในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ มีนาคม เมษายน เป็นช่วงที่เปิดน้ำทำนาพอดี ซึ่งช่วงนี้ไม่กระทบ แต่ต้องมีการบริหารจัดการน้ำให้ดี ถ้าให้หยุดสูบน้ำก็ต้องหยุด และห้ามแอบไปสูบน้ำ ฉะนั้นจึงควรมีข้อกำหนดในการสูบน้ำ เพราะโรงสูบน้ำอยู่บริเวณปากอ่างจึงสามารถสูบน้ำไปได้เรื่อยๆถึงแม้ว่าจะมีการหยุดปล่อยน้ำแล้วก็ตาม
นายสมรส กาฬภักดี	ผู้ใหญ่ หมู่๑๕ ต.หนองมะค่าโมง กล่าวว่า ขอให้ชี้แจงให้ทราบว่า ถ้าน้ำน้อยก็จะแจ้งให้ลูกบ้านทราบและหยุดการสูบน้ำ คนด่านซ้างไม่ได้รับประโยชน์จากการใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำกระเสียว จึงขอให้ทาง คณะกรรมการ JMC กระเสียว โปรดพิจารณา
นายวิชัย ภูมัง	อาสาสมัครชลประทาน กล่าวว่า อยากให้ใช้น้ำอยู่ในระบบเดียวกัน ถ้าต่างคนต่างใช้น้ำจะเกิดการแตกแยก และอย่ามองแต่การใช้น้ำอย่างเดียว ให้มองในเรื่องของการหาน้ำมาเติมด้วย เนื่องจากน้ำต้นทุนเท่าเดิมแต่การใช้น้ำนั้นเพิ่มขึ้น
นายบุญเลิศ หอมจันทร์	ผู้ช่วยเลขานุการ คณะกรรมการฯ กล่าวว่า ถ้าอนุญาตให้มีการก่อสร้างโรงสูบน้ำก็ต้องทำตามระเบียบ JMC และต้องเขียนแผนการสูบน้ำมาให้ทางคณะกรรมการฯตลอดทุกฤดูกาลด้วย
นายสมรส กาฬภักดี	ผู้ใหญ่ หมู่๑๕ ต.หนองมะค่าโมง จะดำเนินการตามมติของ คณะกรรมการ JMC กระเสียว
ที่ประชุม	**ลงมติเห็นชอบอนุญาตให้มีการก่อสร้างโรงสูบน้ำพลังงานไฟฟ้า**
นายพินิจ ผลวัฒนะ	ประธานกลุ่มบริหาร ๓ขวา–๓ซ้าย เมื่อคณะกรรมการ JMC มีมติให้ดำเนินการก่อสร้างโรงสูบน้ำ และขอใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำกระเสียว จึงขอให้ส่งตัวแทน หรือประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำ เข้ามาเป็นคณะกรรมการ JMC ด้วยเพื่อจะร่วมกันบริหารจัดการน้ำ
นายสมรส กาฬภักดี	ผู้ใหญ่ หมู่๑๕ ต.หนองมะค่าโมง กล่าวว่า ยินดีอย่างยิ่ง และขอขอบคุณคณะกรรมการ JMC ทุกท่านที่อนุญาตให้มีการก่อสร้างโรงสูบน้ำ และใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำกระเสียว และให้เกียรติเชิญเข้าร่วมเป็นกรรมการ JMC อีกด้วย
นายบุญเลิศ หอมจันทร์	ผู้ช่วยเลขานุการ คณะกรรมการฯ ปัจจุบันมีเครื่องสูบน้ำที่สูบน้ำอยู่ในสำห้วยกระเสียวที่ขออนุญาต อีก ๒ แห่ง คือ ท่าสูบน้ำภาสวงค์ และท่าสูบน้ำบ้านก้อนแก้ว จึงขอมติในที่ประชุมเพื่อให้เข้ามาเป็นคณะกรรมการ JMC เพิ่มอีก ๓ ราย
ที่ประชุม	**ลงมติเห็นชอบให้เพิ่มคณะกรรมการฯ จากสถานีโรงสูบน้ำด้วยไฟฟ้า**

ภาพที่ 4.18 รายงานการประชุมคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว สมัยวิสามัญ (3/3), ที่มา : โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว กรมชลประทาน

Ref. code: 25595803010452MNG

4.3 ปัญหาและอุปสรรค

จากการลงพื้นที่เขื่อนกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี และได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้น้ำของเขื่อนกระเสียว ทำให้พบปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารจัดการน้ำ คือ

1. การร้องขอให้มีการจัดสรรน้ำเพิ่มของบางกลุ่มผู้ใช้น้ำ ส่งผลให้การใช้น้ำไม่เป็นไปตามแผนการใช้น้ำตามมติที่ประชุมที่ทุกกลุ่มยอมรับกัน ซึ่งอาจทำให้เกิดความเสี่ยงกับน้ำต้นทุนของเขื่อนกระเสียว ที่ผ่านมาการประปาส่วนภูมิภาค ด่านช้าง จะร้องขอให้โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว จ่ายน้ำเพิ่มนอกแผนการใช้น้ำ เพราะในช่วงฤดูฝน ฝนตกทำให้น้ำประปาขุ่น จึงต้องขอรับการจัดสรรน้ำจากเขื่อนกระเสียวมาเจือจางให้น้ำหายขุ่นน้อยลง ซึ่งอาจใช้เวลาถึง 2 วัน จึงจะทำให้น้ำประปาดีขึ้น

2. คณะกรรมการจัดการชลประทาน (JMC) บางท่านอายุมาก ทำให้บางครั้งอาจจะไม่สามารถมาเข้าร่วมประชุมได้ เมื่อคณะกรรมการท่านนั้นไม่สามารถมาร่วมประชุมได้ อาจทำให้ไม่ได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมรับฟัง ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ครบถ้วนในแต่ละกลุ่มผู้ใช้น้ำ ทำให้การจัดสรรน้ำอาจจะไม่ทั่วถึง และไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

3. ข้าราชการชลประทานในพื้นที่บรรจุใหม่ 1 ท่าน ในอนาคตต้องดูแลเรื่องการมีส่วนร่วม เพิ่งได้รับการบรรจุเข้าปฏิบัติงาน ยังขาดประสบการณ์ ส่งผลให้ต้องเรียนรู้เรื่องการมีส่วนร่วมทั้งทางด้านทฤษฎีและทางด้านปฏิบัติ ต้องมีพี่เลี้ยงในการช่วยสอนงาน ซึ่งอาจใช้ระยะเวลา 2 – 3 ปี ในการเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าว รวมถึงการเป็นแกนหลักในการจัดการการมีส่วนร่วมได้ ซึ่งในช่วงต้นอาจทำการจดรายงานการประชุม และทำความรู้จักคณะกรรมการจัดการชลประทานและผู้แทนเพื่อการติดต่อนัดหมาย ประชุม รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมด้านอื่น ๆ เช่น การไปดูงาน เพื่อนำความรู้มาใช้ในคณะกรรมการจัดการชลประทาน และอีกอย่างคือเจ้าหน้าที่กรมชลประทาน ต้องมีความชอบในการทำงานด้านนี้ ถ้าหากไม่ชอบงานที่ปฏิบัติ อาจทำให้ย้ายหรือเปลี่ยนงานใหม่ ทำให้งานไม่ต่อเนื่อง ต้องมีการอบรมเจ้าหน้าที่ใหม่มาทดแทน ทำให้มีความเป็นไปได้ที่ในหลาย ๆ ปี ยังไม่ได้ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ที่เก่งมาดูแลเรื่องการมีส่วนร่วมภาคประชาชนอย่างแท้จริง

4. การมีโครงการประชารัฐ เกษตรกรแปลงใหญ่ของรัฐบาลปัจจุบัน เมื่อมีเกษตรแปลงใหญ่ตามนโยบาย คือ ต้องไม่น้อยกว่า 1,000 ไร่ โดยโรงงานน้ำตาลมิตรผลเป็นผู้เสนอให้มีเกษตรแปลงใหญ่เป็นไร่อ้อย การมาของไร่อ้อย 1,000 ไร่ ทำให้น้ำต้นทุนของเขื่อนกระเสียวที่มีอยู่ในอนาคตอาจจะไม่เพียงพอ อาจส่งผลกระทบถึงชาวนา ที่ต้องทำนาได้เพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น เพราะต้องแบ่งน้ำให้โครงการนโยบายประชารัฐ ชาวนาคงไม่พอใจในอนาคตถ้าปีนั้นราคาข้าวดี และ

Ref. code: 25595803010452MNG

ถ้าสามารถสร้างแหล่งน้ำใหม่ เช่น การสร้างฝายหรือ แนวทางอื่น ๆ ให้โครงการประชารัฐ ถือได้ว่าเป็นที่ยอมรับในทุกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

5. การมีพื้นที่การเกษตร ได้แก่ นาข้าว อ้อย ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ ของเขื่อนกระเสียว มาแอบใช้น้ำในเขตชลประทานของเขื่อนกระเสียว ส่งผลให้น้ำต้นทุนของเขื่อนบริหารจัดการยากขึ้น เพราะไม่ทราบพื้นที่เกษตรที่ชัดเจน ถูกต้อง อาจทำให้เกษตรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำเขื่อนกระเสียวเอาเป็นตัวอย่าง ถ้ามีการแอบใช้น้ำของเขื่อนกระเสียวมากขึ้น การบริหารจัดการน้ำก็ยากขึ้นด้วย

Ref. code: 25595803010452MNG

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษาเขื่อนกระเสียว ตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการบริหารจัดการน้ำของ เขื่อนกระเสียว

2. เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำของเขื่อนกระเสียว

3. เพื่อศึกษา ปัญหาอุปสรรค ของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการบริหารจัดการน้ำ

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านบริหารจัดการน้ำเพื่อใช้ในภาคการเกษตรให้แก่หน่วยงานอื่น ๆ ของกรมชลประทานที่มีลักษณะงานคล้ายกับกรณีศึกษานำไปปฏิบัติ

โดยเป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ วิธีวิจัยสังเกตแบบมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์เชิงลึก มีคำถามแบบปลายเปิด ดังนี้

1. ความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ
2. ปัจจัยความสำเร็จของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ
3. ปัญหา อุปสรรคของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ
4. ข้อเสนอแนะของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ

5.1 สรุปผลวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูล เรื่องความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษา เขื่อนกระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี มีทั้ง หน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานเอกชน ได้แก่ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว กรมชลประทาน ประธานคณะกรรมการจัดการชลประทานกระเสียว การประปาภูมิภาค ด่านช้าง บริษัทน้ำตาลมิตรผล ด่านช้าง และบริษัท ไทย อะโกร เอ็นเนอร์ยี่ จำกัด กลุ่มตัวแทนเกษตรกร แล้วเอาข้อมูลมา

Ref. code: 25595803010452MNG

วิเคราะห์ แบบ content analysis และ แบบอุปนัย ด้วยการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระ โดยข้อมูลที่ได้มีดังนี้

ผลความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ

เขื่อนกระเสียว ตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัด สุพรรณบุรี ปี พ.ศ. 2543 มีการแย่งน้ำเพื่อทำการเกษตร เนื่องจากปีนั้นมีน้ำน้อยมาก และไม่ได้รับความคิดเห็นจากเกษตรกรผู้ใช้น้ำ น้ำมีน้ำใช้จึงไม่ครอบคลุมในทุกภาคส่วน เมื่อเกิดการมีส่วนร่วมภาคประชาชน ร่วมคิดร่วมทำ เริ่มดำเนินการ เมื่อ พ.ศ. 2545 และมีคำสั่งจังหวัดสุพรรณบุรี จากผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี แต่งตั้งคณะกรรมการ จัดการชลประทานโครงการกระเสียว เมื่อ ปี 2550 โดยมีผู้อำนวยการโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเขื่อนกระเสียว เป็นเลขานุการ ซึ่งเป็นคำสั่งที่เป็นทางการและลายลักษณ์อักษร และกรมชลประทาน ได้ส่งการมีส่วนร่วมภาคประชาชนของเขื่อนกระเสียว เข้าประกวดทั้งต่างประเทศและในประเทศ ได้แก่ สหประชาชาติ และคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ผลจากการประกวดทั้ง 2 หน่วยงาน ได้แก่ รางวัลอันดับ 2 รางวัลคุณภาพการให้การบริการประชาชนขององค์การสหประชาชาติ ประจำปี 2554 หมวดที่ 3 การสร้างนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจเชิงนโยบาย และรางวัลคุณภาพการให้บริการประชาชนดีเด่น ประเภทนวัตกรรมการให้บริการ ปี 2553

จากความสำเร็จของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ ของเขื่อนกระเสียว ที่ผ่านมา ปัจจุบันยังคงยั่งยืนหรือไม่อย่างไร จากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล ในวันที่ 5 พฤษภาคม 2560 และ 15 พฤษภาคม 2560 แล้วเอาข้อมูลมาวิเคราะห์ พบว่ายังมีความยั่งยืนอยู่ตามเหตุ 3 ประการ คือ บทบาทผู้บริหารให้นโยบายและผลักดันการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน บทบาทเจ้าหน้าที่กรมชลประทานในพื้นที่ บทบาทประชาชนและภาคีเครือข่าย สอดคล้องกันเกื้อกูลกันในเหตุ 3 ประการ ส่งผลให้มีความยั่งยืน ดังต่อไปนี้

ปัจจุบันไม่มีความขัดแย้งกันด้านการแย่งน้ำในภาคการเกษตรกรรม และมีการจัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของชลประทานในพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนรับทราบข่าวสารเรื่องน้ำ เช่น การจัดรายการวิทยุ เพื่อถามตอบปัญหาเรื่องน้ำ การประกาศหอกระจายข่าว 40 หอ เกี่ยวกับปริมาณน้ำและกิจกรรมต่าง ๆ การไปดูงานยังกลุ่มคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการอื่น ๆ และมีหน่วยงานอื่นมาดูงานที่เขื่อนกระเสียว การตั้งกลุ่มไลน์เพื่อประสิทธิภาพของการสื่อสารในการรายงานเรื่องน้ำในแต่ละกลุ่มผู้ใช้น้ำได้ทันท่วงที รวมทั้งมีการร่วมคิดร่วมทำ (collaboration) ในหลาย ๆ ด้าน เช่น การร่วมประชุมแผนการใช้น้ำ การประชุมในกรณีเร่งด่วน การบำรุงรักษาคลองชลประทาน เพื่อกำจัดวัชพืชที่กีดขวางทางน้ำ โดยมีตัวแทนเกษตรกรของกลุ่มผู้ใช้น้ำมาร่วมด้วย

Ref. code: 25595803010452MNG

และมีการต่อยอดกิจกรรมไปในหลาย ๆ ด้าน เช่น การพบปะพูดคุยของคณะกรรมการในงานต่าง ๆ การที่เจ้าหน้าที่กรมชลประทานร่วมงานต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การแตะฟุตบอลระหว่างชาวบ้านกับชลประทาน งานบุญงานบูรณปฏิสังขรณ์วัด เป็นต้น

การจัดสรรน้ำอย่างเป็นธรรม มีการจัดสรรน้ำตามที่กลุ่มผู้ใช้น้ำในแต่ละกลุ่มร้องขอและมีการยอมรับเป็นมติที่ประชุม

เมื่อมีการมีส่วนร่วมรับฟังเสียงของแต่ละกลุ่มผู้ใช้น้ำ ทำให้ไม่มีความขัดแย้งในการแย่งน้ำเหมือนในอดีต ถือได้ว่าเป็นการสร้างความพึงพอใจกับผู้รับบริการ

ผู้บริหารกรมชลประทานให้นโยบายและผลักดันการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง บทบาทเจ้าที่กรมชลประทานในพื้นที่ และบทบาทของประชาชนและภาคีเครือข่าย

ปัจจัยความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการน้ำ

บทบาทผู้บริหารกรมชลประทาน

ผู้บริหารให้นโยบายและผลักดันการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน จากนโยบายและการผลักดันการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ของกรมชลประทาน อย่างต่อเนื่อง โดยอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ของกรมชลประทานมาตลอดในหลายปีที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าว กรณีเขื่อนกระเสียวนี้ ยังมีการพูดถึงและใส่ใจจากผู้บริหารกรมชลประทานอยู่ และปัจจุบันมีการนำโครงการ นโยบายของรัฐบาลที่ส่งผ่านมายังกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้กรมชลประทานปฏิบัติ คือเรื่องประชารัฐ เกษตรแปลงใหญ่ มายังพื้นที่ของโครงการเขื่อนกระเสียว ซึ่งนโยบายดังกล่าวก็ต้องใช้การมีส่วนร่วมเช่นกัน และมีการประชุมที่ชลประทานในพื้นที่ในเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการจัดอบรมให้ชลประทานในพื้นที่ หลักสูตรการพัฒนาเครือข่ายส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาชน โดยกองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน ให้แก่เจ้าหน้าที่ที่ทำงานเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องทุกปี

บทบาทเจ้าหน้าที่กรมชลประทานในพื้นที่

เจ้าหน้าที่กรมชลประทานในพื้นที่ มีบทบาทในด้านเป็นผู้ประสานงานเครือข่าย โดยผู้ประสาน งานเครือข่ายมีการอบรมในด้านประสานงานเครือข่ายและการมีส่วนร่วมมาโดยเฉพาะรวมทั้งเข้าถึงประชาชนและภาคีเครือข่าย เมื่อมีการประชุมหรือจัดกิจกรรม ทางเจ้าหน้าที่กรมชลประทานในพื้นที่ เป็นผู้ประสาน และทางเจ้าหน้าที่ดังกล่าว ได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดอย่างต่อเนื่อง

Ref. code: 25595803010452MNG

บทบาทประชาชนและภาคีเครือข่าย

มีการร่วมคิดร่วมทำ(collaboration) กับภาครัฐ คือ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียวกรมชลประทาน ร่วมประชุมการจัดทำแผนการใช้น้ำของเขื่อนกระเสียวร่วมกัน คณะกรรมการที่ร่วมประชุมตามคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว ร่วมบริหารจัดการน้ำ ของ เขื่อนกระเสียว กับ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว และมีการเสนอการใช้น้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำในแต่ละกลุ่ม ซึ่งที่ประชุมเห็นว่าข้อเสนอเหมาะสม สมเหตุสมผล มีประโยชน์ ที่ประชุมยอมรับในข้อเสนอดังกล่าวและเป็นมติที่ประชุม มีประชุมวิสามัญปีละ 2 ครั้ง บางปี อาจประชุมเพิ่มขึ้นถ้ามีวาระที่สำคัญเร่งด่วน การรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ทำให้แต่ละกลุ่มมีความพึงพอใจ และยินดีสมัครใจ ที่จะเข้าร่วมประชุม และร่วมทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชลประทาน กับ คณะกรรมการจัดการชลประทาน (JMC)

สรุปได้ว่า ปัจจุบันมีความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนด้านบริหารจัดการน้ำของเขื่อนกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

5.2 ข้อเสนอแนะ

เพื่อสร้างความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารน้ำให้คงอยู่คู่เขื่อนกระเสียว และชาวบ้าน ส่วนราชการ ภาคเอกชนในพื้นที่ต่อไป และแนวทางของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนด้านการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษา เขื่อนกระเสียว สามารถที่จะไปปรับใช้กับการมีส่วนร่วมด้านบริหารจัดการน้ำโครงการอื่น ๆ ของกรมชลประทานได้

1. ควรมีการประชุมตามไตรมาส คือ 4 เดือน ประชุม 1 ครั้ง

การใช้น้ำในพื้นที่มีมากขึ้นและซับซ้อนขึ้น เช่น การมีนโยบายประชารัฐ เกษตรแปลงใหญ่ เข้ามาในพื้นที่ การใช้น้ำที่มากขึ้น เมื่อมีคนมาใช้น้ำมากขึ้น ปัญหาก็ตามมาและเกิดขึ้นมากกว่าเดิม การประชุมคณะกรรมการจัดการชลประทานโครงการกระเสียว ปีละ 2 ครั้ง ถือว่าไม่เพียงพอที่จะแก้ปัญหาได้ทัน ซึ่งปัจจุบันมีการประชุมที่มากกว่า 2 ครั้งอยู่แล้ว แต่บางครั้งเร่งด่วน กลุ่มผู้ใช้น้ำบางกลุ่มไม่ได้เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง หรือบางครั้งมีการจัดสรรน้ำให้กลุ่มผู้ใช้น้ำบางกลุ่มที่เกินแผนการใช้น้ำ เพราะถ้ารอสมัยประชุม จะไม่ทันการณ์

โดยถ้ามีประชุมตามไตรมาส คือ 4 เดือน ประชุม 1 ครั้ง จะได้ประกาศเป็นทางการให้กลุ่มผู้ใช้น้ำทราบอย่างเป็นทางการ และจะได้เข้าประชุมโดยพร้อมเพรียงกันทุกกลุ่ม และหากไม่

Ref. code: 25595803010452MNG

สามารถเข้าร่วมประชุมได้จะต้องจัดหาผู้เข้าร่วมประชุมแทนและสามารถตัดสินใจแทนได้ และเมื่อมีการเข้าประชุม จะได้แก้ปัญหา หรือวาระที่เพิ่มขึ้นได้ทันท่วงที

2. บุคลากรและงบประมาณ

ด้านบุคลากร

คณะกรรมการจัดการชลประทานมีอายุมาก บางครั้งไม่ได้เข้าประชุม และผู้เข้าประชุมแทนไม่ทราบข้อมูล เท่ากับคณะกรรมการและผู้ประชุมแทนไม่กล้าที่จะตัดสินในในที่ประชุม

ควรมีการเสนอตั้งบุคลากรใหม่ที่เหมาะสมแทนกรรมการท่านเดิม ที่สามารถตัดสินใจและเข้าร่วมประชุมได้ โดยทางโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว สามารถเป็นผู้เสนอเปลี่ยนคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ และนโยบายประชารัฐที่เกิดขึ้นที่มีกลุ่มผู้ใช้น้ำที่เพิ่มขึ้น สามารถตั้งกรรมการที่เพิ่มจากกลุ่มผู้ใช้น้ำใหม่ได้อีกด้วย

เจ้าหน้าที่ชลประทานในพื้นที่ที่เป็นข้าราชการบรรจุใหม่ ไม่มีประสบการณ์การทำงานด้านการมีส่วนร่วม โดยในอดีตมีคนไม่เพียงพอในการทำงานเรื่องการมีส่วนร่วม และได้คนเพิ่มมาในปัจจุบันในการทำงานเรื่องนี้ ควรมีพี่เลี้ยงสอนงาน ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ และทำความคุ้นเคยกับชาวบ้าน กับคณะ กรรมการจัดการชลประทาน และการสร้างจิตสำนึกให้รักงานการมีส่วนร่วม

ด้านงบประมาณ

ควรมีงบประมาณในการดูงาน การประชุม การดูงานหน่วยงานที่สำเร็จและไม่สำเร็จ เพื่อให้การดูงานมาต่อยอดองค์ความรู้ของคณะกรรมการจัดการชลประทาน และจะได้มาปรับใช้ในการบริหารการใช้น้ำกับเขื่อนกระเสียวและคลองชลประทาน ต่อไป

3. นโยบายประชารัฐ เกษตรแปลงใหญ่

เกษตรแปลงใหญ่ คือการใช้พื้นที่ในการเพาะปลูก จำนวนมากกว่า 1,000 ไร่ โดยในพื้นที่นี้เป็นการปลูกอ้อย ของ บริษัทน้ำตาล มิตรผล เป็นพื้นที่เกษตรเกิดขึ้นเพิ่มเติม ของโครงการเขื่อนกระเสียว ในอนาคตจะมีการใช้น้ำในปริมาณมาก ปัจจุบันไม่มีแหล่งน้ำไปถึงโครงการประชารัฐ ควรจัดหาแหล่งน้ำเพื่อรองรับโครงการดังกล่าว เช่น การสร้างฝาย หรือ การสูบน้ำด้วยไฟฟ้า หรือแนวทางอื่น เพื่อให้น้ำไปถึงโครงการดังกล่าว

4. การมีพื้นที่การเกษตร ได้แก่ นาข้าว อ้อย ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำของเขื่อนกระเสียว มาแอบใช้น้ำในเขตชลประทานของเขื่อนกระเสียว ส่งผลให้น้ำต้นทุนของเขื่อนบริหารจัดการยากขึ้น เพราะไม่ทราบพื้นที่เกษตรที่ชัดเจน ถูกต้อง อาจทำให้เกษตรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำเขื่อนกระเสียวเอาเป็นตัวอย่าง ถ้ามีการแอบใช้น้ำของเขื่อนกระเสียวมากขึ้น การบริหาร

Ref. code: 25595803010452MNG

จัดการน้ำก็ยากขึ้นด้วย เสนอให้เกษตรกรเหล่านั้น เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำเขื่อนกระเสียว เพื่อการบริหารจัดการน้ำได้ถูกต้องแม่นยำ และจัดสรรน้ำให้ภาคเกษตรได้คลอบคลุมในทุกพื้นที่

Ref. code: 25595803010452MNG

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

กรมชลประทาน. *สถิตในฤทัยราษฎร์ ปราชญ์แห่งน้ำ 155 ปี*. กรุงเทพฯ : ไอเดีย สแควร์, 2559.

กลุ่มงานพัฒนาการบริหารจัดการน้ำ กรมชลประทาน. *การบริหารจัดการน้ำและการบริหาร องค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานสำหรับแนะนำเกษตรกร.* กรุงเทพฯ : บริษัท แอร์บอร์น พรินต์ จำกัด, 2548.

คะนึงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. *แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 : ปัญหา อุปสรรค และทางออก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สถาบันพระปกเกล้า, 2545.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. *การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณี ตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ 598Print , 2546.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.

พัชรี สิโรรส และคนอื่นๆ. *คู่มือหรือแนวทางการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในระดับกระทรวงที่เป็นระดับนโยบาย*. สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : ปิ่นเกล้าการพิมพ์, 2551.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร(อบอุ่น).*เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา,2547.

พลาดิสัย สิทธิธัญกิจ. *ตามรอย...เสด็จประภาสต้น.* กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, 2556.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. *การพัฒนาชนบทไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2531.

เสรี พงศ์พิศ. *เครือข่าย*.กรุงเทพ : เจริญวิทย์การพิมพ์,2548.

สุทธิธรรม เลขวิวัฒน์ .*เครือข่าย ชุมชนพอเพียง* .กรุงเทพมหานคร:บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2549.

Ref. code: 25595803010452MNG

สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน. *ก้าวสู่ความสำเร็จการบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรมีส่วนร่วม โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี*. กรุงเทพฯ : ไอเดีย สแควร์, 2556.

สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน. *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน*. กรุงเทพฯ : บริษัท บูม คัลเลอร์ ไลน์ จำกัด, 2552.

สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน. *คู่มือการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมตามกระบวนการ 14 ขั้นตอน.* กรุงเทพฯ : บริษัท บูม คัลเลอร์ ไลน์ จำกัด, 2552.

บทความวารสาร

ขนิฏฐา กาญจนรังสีนนท์. “การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา.” *เอกสารกลุ่มงานวิจัยและพัฒนา*, กรมพัฒนาชุมชน, ฉ.7 (2542): 33-46.

สุวัฒน์ อินทรประไพ. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำป่าสัก” *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (ACADEMIC JOURNAL PHRANAKHON RAJABHAT UNIVERSITY)* (พย. ,2558): 68-81

วิทยานิพนธ์

ขนิษฐา ปาลโมกข์ และคณะวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันมหาอุทกภัย : กรณีศึกษาเทศบาลนครนนทบุรีและเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2554.

จำเนียร โกมลวานิช .“ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตจัดรูปที่ดิน ด้านการบริหารจัดการการใช้น้ำ : ศึกษากรณีโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพนมทวน อำเภอท่าม่วง จังหวดกาญจนบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์, กาญจนบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 2553.

Ref. code: 25595803010452MNG

สาริณี กุลสุนทรรัตน์และธวัชชัย ศุภดิษฐ์.“การมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านในการจัดการทรัพยากรน้ำบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยสายบาตร”, รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ , 2556.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

“แผนยุทธศาสตร์ พ.ศ.2560-2564 กรมชลประทาน”, kromchol.rid.go.th /person/train/web_train%2059/p.nit/thailand%204.0/ppt.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2560).

สำนักงานคณะ กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(สศช.), “วิสัยทัศน์ประเทศไทยปี พ.ศ. 2558 – 2563”, www.stabundamrong.go.th (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2560).

“ดัดแปลงมาจากระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation Spectrum), ที่พัฒนาโดย International Association for Participation”, https://www.iap2.org/ (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2560).

สัมภาษณ์

นิรุตต์ สำเนียงล้ำ. สัมภาษณ์โดยเกรียงไกร ภูมิสิงหราช, ประปาภูมิภาค สาขาด่านช้าง, อำเภอด่านช้าง, จังหวัดสุพรรณบุรี, 15 พฤษภาคม 2560.

บุญเลิศ หอมจันทร์. สัมภาษณ์โดยเกรียงไกร ภูมิสิงหราช, โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว, 5 พฤษภาคม 2560.

รักศักดิ์ อู่สุวรรณ. สัมภาษณ์โดยเกรียงไกร ภูมิสิงหราช, โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว, 5 พฤษภาคม 2560.

ลาวัน ใจเย็น. สัมภาษณ์โดย เกรียงไกร ภูมิสิงหราช, โรงงานน้ำตาลมิตรผล, อำเภอด่านช้าง, จังหวัดสุพรรณบุรี, 15 พฤษภาคม 2560.

สมชาย ทองดี. สัมภาษณ์โดย เกรียงไกร ภูมิสิงหราช, บริษัท ไทย อะโกร เอ็นจิเนียร์ยิ่ จำกัด, อำเภอด่านช้าง, จังหวัดสุพรรณบุรี,15 พฤษภาคม 2560.

สว่าง ภูผา. สัมภาษณ์โดยเกรียงไกร ภูมิสิงหราช, โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว, 5 พฤษภาคม 2560.

Ref. code: 25595803010452MNG

Books

Baker Wayne,*Network smart,How to build relationships for personal and professional success*,Mcgraw-Hills,1994.

Barabasi, Allbert.Linked : *The New Sciene of Network*.Cambridge, Massachusetts: Perseus Publishing,2002.

Castells,Manuel. *The Rise of the network Society*.Oxford , UK : Blackwell Publishers,1998.

Fukuyama F.,*Trust*,New York:Free Press,1995.

Nohria Nitin and Eccles Robert,editors,*Networks and Organizations: structure ,form, and action* , Harvard business school press,Boston,Massachusetts,1992.

Putti. *Work values and organizational commitment: A study in the Asian context. Human Relations*. 4(2),1987 : 275-288.

Ramos, L.A.A and L.B. Fletcher. *Planning for Rural Development with Popular Participation.* Iowa : Department of Economic Iowa State University, 1982.

Richter Frank-Juergen,*Business Network in Aisia,Promises,Doubts, and Perspectives*,Quorum Books,London,1999.

Starkey Paul,*Networking for Development,international forum for rural transport and Development*,London,1997.

Ref. code: 25595803010452MNG

ภาคผนวก

Ref. code: 25595803010452MNG

ภาคผนวก ก

ข้อมูลรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ตัวแทนส่วนราชการ

1. นายรักศักดิ์ อู่สุวรรณ, พนักงานทั่วไป1 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว อำเภอ ด่านช้า จังหวัด สุพรรณบุรี , สัมภาษณ์เมื่อ 5 พฤษภาคม 2560
2. นายบุญเลิศ หอมจันทร์, พนักงานเกษตร ส2 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว อำเภอ ด่านช้าง จังหวัด สุพรรณบุรี , สัมภาษณ์เมื่อ 5 พฤษภาคม 2560
3. นายนิรุตต์ สำเนียงล้ำ, นายช่างไฟฟ้า 5 การประปาภูมิภาค สาขาด่านช้าง อำเภอ ด่านช้าง จังหวัด สุพรรณบุรี , สัมภาษณ์เมื่อ 15 พฤษภาคม 2560

ตัวแทนบริษัทเอกชน

4. นางลาวัน ใจเย็น, หัวหน้าแผนกสิ่งแวดล้อม โรงงานน้ำตาลมิตรผล อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี, สัมภาษณ์เมื่อ 15 พฤษภาคม 2560
5. นายสมชาย ทองดี, เจ้าหน้าที่ฝ่ายผลิต บริษัท ไทย อะโกร เอ็นจิเนียร์ยี่ จำกัด อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี, สัมภาษณ์เมื่อ 15 พฤษภาคม 2560

ตัวแทนภาคประชาชน

6. นายสว่าง ภูผา, ประธานคณะกรรมการจัดการชลประทาน (JMC)โครงการกระเสียว คณะกรรมการจัดการชลประทาน (JMC)โครงการกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี, สัมภาษณ์เมื่อ 15 พฤษภาคม 2560

Ref. code: 25595803010452MNG

ภาคผนวก ข

อัตรากำลังฝ่ายจัดสรรน้ำและปรับปรุงระบบชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี

นายพีระ ธนามี
หัวหน้าฝ่ายจัดสรรน้ำฯ

นางสาวลลิตา ยืนยง
วิศวกรชลประทาน

นายบุญเลิศ หอมจันทร์
พนักงานการเกษตรส2

นายธีรเดช ขาวสบาย
พนักงานประตู

นายใหม่ วิศาลสิทธิ
นายช่างชลประทาน

นายเรวัฒน์ โพธิ์รัง
นายช่างชลประทาน

นายโสภณ ดิษสุธรรม
วิศวกรชลประทาน

นายฉัตรชัย คล้าเจริญสมบัติ
นักวิชาการคอมพิวเตอร์

นายรักศักดิ์ อู่สุวรรณ
งานสถิติและสารสนเทศ

นางสาวจีรานุช สรไกร
งานธุรการ

ภาพ อัตรากำลังฝ่ายจัดสรรน้ำและปรับปรุงระบบชลประทาน โครงการส่งน้ำบำรุงรักษากระเสียว, ที่มา : โครงการส่งน้ำบำรุงรักษากระเสียว กรมชลประทาน

Ref. code: 25595803010452MNG

ภาคผนวก ค

แบบสอบถามเรื่องความเข้มแข็งด้านต่างๆ เช่น กลุ่มผู้ใช้น้ำ การจัดการน้ำ ของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว จังหวัดสุพรรณบุรี

ชื่อองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน .....

สถานภาพองค์กรผู้ใช้น้ำฯ ❍ กลุ่มบริหารการใช้น้ำฯ ❍ กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทาน ❍ สมาคมผู้ใช้น้ำฯ ❍ สหกรณ์ผู้ใช้น้ำฯ

จัดตั้งองค์กรฯ เมื่อ .....

องค์กรขึ้นทะเบียน/ขึ้นบัญชีไว้กับ ..... หมายเลขทะเบียน ..... เมื่อวันที่ .....

จำนวนสมาชิก ❍ ต่ำกว่า 100 คน ❍ 101 – 500 คน ❍ 501 – 1,000 คน ❍ มากกว่า 1,000 คนขึ้นไป

ใช้น้ำจากแหล่งน้ำประเภท ❍ อ่างเก็บน้ำ..... ❍ ฝายทดน้ำ..... ❍ อื่น ๆ (ระบุ) .....

พื้นที่รับน้ำชลประทาน ❍ ต่ำกว่า 3,500 ไร่ ❍ 3,501 – 5,000 ไร่ ❍ 5,001 – 10,000 ไร่ ❍ มากกว่า 10,000 ไร่

หน่วยงานของกรมชลประทานที่ให้บริการ

.....

Ref. code: 25595803010452MNG

1. ท่านมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานนี้ มากน้อยเพียงใด ?

ประเด็นที่ท่านพิจารณาต่อไปนี้	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.1 ด้านการจัดการน้ำชลประทาน					
(1) ระบบแพร่กระจายน้ำ (คูน้ำ) มีเพียงพอที่จะส่งน้ำได้ทั่วถึงทุกแปลงเพาะปลูก					
(2) หัวหน้ากลุ่มฯ ทำการสำรวจพื้นที่เพาะปลูกและความต้องการใช้น้ำของสมาชิกทุกคนภายในกลุ่ม ก่อนฤดูการส่งน้ำ					
(3) เจ้าหน้าที่ชลประทานร่วมกับคณะกรรมการกลุ่มฯ มีการกำหนดแผนการ ส่งน้ำชลประทานให้อย่างเหมาะสม					
(4) หัวหน้ากลุ่มฯ ร่วมกับสมาชิกกลุ่มฯ กำหนดรอบเวรการส่งน้ำในคูน้ำ					
(5) มีการแจ้งแผนรอบเวรรับน้ำ ให้สมาชิกทุกคนทราบล่วงหน้า					
(6) หัวหน้ากลุ่มฯ ควบคุมดูแลการใช้น้ำของสมาชิกกลุ่มฯ ให้เป็นไปตามแผนการใช้น้ำ					
(7) เมื่อมีปัญหาในเรื่องการใช้น้ำ หัวหน้ากลุ่มฯ จะเป็นผู้รายงานสภาพน้ำให้แก่ประธานกลุ่มฯ หรือเจ้าหน้าที่ชลประทาน					
(8) สมาชิกกลุ่มฯ ให้ความร่วมมือในการใช้น้ำไม่ให้เกินปริมาณน้ำตามที่ตกลงกันไว้					
(9) สมาชิกไม่มีการทะเลาะวิวาท เกี่ยวกับการใช้น้ำ					
(10) เมื่อมีเรื่องขัดแย้งอันเกี่ยวข้องกับการใช้น้ำ กลุ่มฯ จะแก้ปัญหาได้ทุกครั้ง					
(11) สมาชิกกลุ่มฯ ทั้งหมดปฏิบัติตามกฎระเบียบเกี่ยวกับการใช้น้ำ					

Ref. code: 25595803010452MNG

(12) ได้มีการลงโทษผู้ไม่ปฏิบัติตามกติกาการใช้น้ำตามรอบเวร จากหัวหน้ากลุ่มฯ หรือคณะกรรมการ					
(13) สมาชิกทุกคนได้รับน้ำเพียงพอแก่ความต้องการตามรอบเวรของการใช้น้ำ					

Ref. code: 25595803010452MNG

ท่านมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ
ของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานแห่งนี้อย่างไร ?

1. ท่านมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานนี้ มากน้อยเพียงใด ?
(ต่อ)

ประเด็นที่ท่านพิจารณาต่อไปนี้	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.2 ด้านการดูแลและบำรุงรักษา					
(1) มีการแบ่งงานให้สมาชิกกลุ่มฯ ทำการบำรุงรักษาอาคารชลประทาน ระบบส่งน้ำ คูน้ำ อย่างชัดเจน					
(2) มีการดูแลตรวจสอบสภาพคูส่งน้ำ และบำรุงรักษาให้สามารถใช้งานได้อย่างไม่เป็นอุปสรรคตลอดระยะเวลาส่งน้ำ					
(3) สมาชิกกลุ่มฯ ร่วมมือกันซ่อมบำรุงรักษา โดยมีการนัดหมายจากหัวหน้ากลุ่มฯ และดำเนินงานบำรุงรักษาโดยพร้อมเพรียงกัน					
(4) มีการจัดทำและดูแลทางข้ามคูส่งน้ำ หรือบริเวณระบบท่อส่งน้ำ เพียงพอต่อความจำเป็น เพื่อป้องกัน วัว ควาย หรือยานพาหนะมาทำให้เกิดความเสียหาย					
(5) สมาชิกกลุ่มฯ มีการตรวจสอบและขันน็อต สกรูของส่วนประกอบบานท่อ ส่งน้ำให้แน่น และอัดจารบีน้ำมันหล่อลื่นในส่วนที่เป็นเฟือง อย่างน้อยปีละครั้ง					
(6) สมาชิกกลุ่มฯ ร่วมกันดูแลบำรุงรักษาหญ้าบนคันคลอง หรือคูส่งน้ำ เพื่อป้องกันน้ำชะดิน ในกรณี					

Ref. code: 25595803010452MNG

เป็นการชลประทานแบบระบบท่อ ให้รักษาบริเวณที่เป็นประตูน้ำให้สะอาดอยู่เสมอ ไม่มีหญ้าขึ้นรกปกคลุม					
(7) สมาชิกกลุ่มฯ ปฏิบัติตามกฎระเบียบเกี่ยวกับการบำรุงรักษาที่กลุ่มฯ ตั้งขึ้น					
(8) เมื่อสมาชิกกลุ่มฯ มีการฝ่าฝืนกฎระเบียบเกี่ยวกับการบำรุงรักษา จะถูก ลงโทษตามกฎระเบียบที่ตั้งขึ้น					
1.3 ด้านการบริหารงานภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำ					
(1) สมาชิกกลุ่มฯ ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมด้วยความเต็มใจ					
(2) สมาชิกกลุ่มฯ เข้าร่วมประชุมโดยพร้อมเพรียงกันทุกครั้งที่มีการประชุม					
(3) สมาชิกกลุ่มฯ รับฟังความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกด้วยกัน					
(4) การพิจารณาในที่ประชุม หากมีการเลือกให้ตัดสินจะใช้วิธีการลงมติ					
(5) คณะกรรมการสามารถดำเนินการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารชุดใหม่ขององค์กรเมื่อหมดวาระ ได้ด้วยตนเอง					
(6) คณะกรรมการกลุ่มฯ มีการควบคุมปริมาณกิจกรรมการใช้น้ำ ไม่ให้เกิน น้ำต้นทุน					
(7) มีการประชุมคณะกรรมการกลุ่มฯ ประจำฤดูกาลส่งน้ำ (มากกว่า 2 ครั้งต่อหนึ่งฤดูกาลส่งน้ำ)					
(8) มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนโดยชัดเจน					

(ต่อหน้า 3)

Ref. code: 25595803010452MNG

ท่านมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ
ของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานแห่งนี้อย่างไร ?

1. ท่านมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานนี้ มากน้อยเพียงใด ? (ต่อ)

ประเด็นที่ท่านพิจารณาต่อไปนี้	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.3 ด้านการบริหารงานภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำ (ต่อ)					
(9) มีการบันทึกผลการประชุมคณะกรรมการบริหารทุกครั้ง					
(10) มีการเก็บรักษาเอกสาร ง่ายต่อการค้นหา					
(11) ผู้นำกลุ่มฯ มีความสามารถในการจัดทำบันทึก และติดต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง					
(12) มีกฎระเบียบของกลุ่มฯ เป็นลายลักษณ์อักษร					
(13) มีการลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบ					
(14) สมาชิกกลุ่มฯ มีการจัดตั้งกองทุนสำหรับใช้ในกิจกรรมของกลุ่ม					
(15) สมาชิกกลุ่มฯ ให้ความร่วมมือในการจ่ายเงินเข้ากองทุนของกลุ่มฯ เป็นอย่างดี					
1.4 ด้านการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ชลประทาน					
(1) เจ้าหน้าที่ชลประทาน ออกพบปะเกษตรกร และให้ความรู้เรื่องชลประทานแก่กลุ่มผู้ใช้น้ำ อย่างสม่ำเสมอ					
(2) เจ้าหน้าที่ชลประทาน ร่วมประชุมกับกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อวางแผนการส่งน้ำ การบำรุงรักษาอาคารชลประทาน เป็นประจำ					

Ref. code: 25595803010452MNG

(3) เมื่อเกิดปัญหาในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ชลประทานสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว เป็นที่พอใจของเกษตรกร					
1.5 <u>ภาพรวม</u> ต่อการบริหารจัดการของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน แห่งนี้					

2. ถ้าคะแนนเต็ม 10 คะแนน ท่านจะให้คะแนนการบริหารจัดการของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน แห่งนี้ ..... **คะแนน**

3. ข้อเสนอแนะ สำหรับ “การบริหารจัดการของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานแห่งนี้”

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่กรุณากรอกแบบสอบถาม

Ref. code: 25595803010452MNG

ปมอ.๓

ประเมินความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน

ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๗

.....

(ชื่อองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน)

ชื่อโครงการ.....โครงการขนาด.....

จังหวัด.....สำนักงานชลประทานที่.....

ข้อมูลองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน

สถานภาพองค์กรผู้ใช้น้ำฯ.....

จัดตั้งองค์กรฯ เมื่อ .....

องค์กรขึ้นทะเบียน/ขึ้นบัญชีไว้กับ .....

หมายเลขทะเบียน.....เมื่อวันที่.....

จำนวนสมาชิก.....คน

ใช้น้ำจากแหล่งน้ำประเภท.....พื้นที่รับน้ำชลประทาน.....ไร่

ผลการประเมิน

ด้านการจัดการน้ำชลประทาน.....คะแนน ระดับผลการประเมิน.....

ด้านการดูแลและบำรุงรักษา.....คะแนน ระดับผลการประเมิน.....

ด้านการบริหารงานภายในฯ.....คะแนน ระดับผลการประเมิน.....

ด้านการสนับสนุนของ จนท.ชลประทาน.....คะแนน ระดับผลการประเมิน.....

รวม.....คะแนน ระดับผลการประเมินรวมกิจกรรมทั้ง ๔ ด้าน.....

ผู้ประเมินผล

ชื่อ.....ตำแหน่ง.....

ประเมินผลวันที่.....เดือน.....พ.ศ. .....

Ref. code: 25595803010452MNG

ปมอ.1

สรุปการประเมินความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน

สำหรับโครงการชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลาง

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว สำนักชลประทานที่ 12

ประจำปีงบประมาณ 2559

หมายเลขทะเบียนองค์กร	ชื่อองค์กร ฯ	ที่ตั้งองค์กร			วันที่จัดตั้งองค์กร	สมาชิก (ราย)	จำนวนกลุ่มผู้ใช้น้ำ (กลุ่ม)	พื้นที่องค์กร (ไร่)	พื้นที่พัฒนา (แบบ)	ใช้น้ำจากโครงการฯ แหล่งน้ำ	ผลการประเมินแต่ละกิจกรรม					
		ตำบล	อำเภอ	จังหวัด							จัดสรรน้ำ	บำรุงรักษา	บริหาร	เจ้าหน้าที่	เฉลี่ย	
										(คลองส่งน้ำ)						
62072000503-2542-20-0001	กลุ่มบริหารคลองด้วน	หนองโพธิ์	หนองหญ้าไซ	สุพรรณบุรี	4 ส.ค. 42	693	37	13,327	02	1ซ้าย -1ขวา	58	31	60	13	162	เข้มแข็ง
62072000503-2544-20-0002	กลุ่มบริหาร 2ซ้าย - 1ขวา	หนองโพธิ์	หนองหญ้าไซ	สุพรรณบุรี	30 ตค.44	828	31	13,411	02	2ซ้าย - 1ขวา	64	38	66	14	182	เข้มแข็ง
62072000503-2544-20-0003	กลุ่มบริหาร 1 ขวา สามัคคี	หนองโพธิ์	หนองหญ้าไซ	สุพรรณบุรี	22 พย.44	546	25	10,575	02	1ขวา	65	31	58	15	169	เข้มแข็ง
62072000503-2544-20-0004	กลุ่มบริหารโพธิ์สะเดา	หนองสะเดา	สามชุก	สุพรรณบุรี	11 กย.44	1,008	31	14,530	02	1ขวา	52	29	65	15	161	เข้มแข็ง
62072000503-2544-20-0005	กลุ่มบริหารโพธิ์ไทรสามัคคี	หนองหญ้าไซ	หนองหญ้าไซ	สุพรรณบุรี	19 กย.44	904	38	12,939	02	1ขวา -1ขวา	55	28	60	14	157	เข้มแข็ง
62072000503-2544-20-0006	กลุ่มบริหารร่วมใจพัฒนา															
	1ขวา - 1ขวา สามัคคี	หนองสะเดา	สามชุก	สุพรรณบุรี	3 ธค.44	566	31	10,400	02	1ขวา -1ขวา	53	32	67	15	167	เข้มแข็ง
62072000502-2544-20-0007	กลุ่มบริหาร 1ซ้าย	หนองกระทุ่ม	เดิมบางนางบวช	สุพรรณบุรี	23 พย.44	397	19	7,698	02	1ซ้าย	52	32	59	12	155	เข้มแข็ง
62072000502-2544-20-0008	กลุ่มบริหาร 1ขวา - 1ซ้าย	ป่าสะแก	เดิมบางนางบวช	สุพรรณบุรี	20 พย.44	906	36	14,137	02	1ขวา -1ซ้าย	52	32	60	12	156	เข้มแข็ง
62072000502-2544-20-0009	กลุ่มบริหาร 1ซ้าย-1ขวา-1ซ้าย	หัวนา	เดิมบางนางบวช	สุพรรณบุรี	31 พย.44	892	31	11,409	02	1ซ้าย-1ขวา-1ซ้าย	49	32	57	12	150	เข้มแข็ง
เฉลี่ย											55.6	31.7	61.3	13.6	162.1	เข้มแข็ง

ตาราง ผลของความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำและการจัดการน้ำ ,ที่มา : โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว กรมชลประทาน

Ref. code: 25595803010452MNG

หลักเกณฑ์การประเมินผลองค์กรกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน

กิจกรรมหลัก	ช่วงคะแนน	ผลการประเมิน
ด้านการจัดการน้ำชลประทาน	0 – 28	อ่อนแอ
	29 -48	ปานกลาง
	49 ขึ้นไป	เข้มแข็ง
ด้านการดูแลและบำรุงรักษา	0 – 17	อ่อนแอ
	18 – 30	ปานกลาง
	31 ขึ้นไป	เข้มแข็ง
ด้านการบริหารงานภายในองค์กรผู้ใช้น้ำฯ	0 – 32	อ่อนแอ
	33 – 56	ปานกลาง
	57 ขึ้นไป	เข้มแข็ง
ด้านการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ชลประทาน	0 – 5	อ่อนแอ
	6 – 11	ปานกลาง
	12 ขึ้นไป	เข้มแข็ง
ผลรวมกิจกรรมหลักทั้ง 4 ด้าน	0 – 85	อ่อนแอ
	86 – 145	ปานกลาง
	146 ขึ้นไป	เข้มแข็ง

Ref. code: 25595803010452MNG

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายเกรียงไกร ภูมิสิงหราช
วันเดือนปีเกิด	14 มกราคม 2515
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2540: วิศวกรรมศาสตร์บัณฑิต คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม
ตำแหน่ง	ผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมไฟฟ้าสื่อสาร

ผลงานทางวิชาการ

ระบบโทรมาตรเพื่อการชลประทาน

http://thaitelecomkm.org/TTE/topic/attach/Telemetering_System_for_Irrigation/index.php

ประสบการณ์ทำงาน	2558 - ปัจจุบัน ผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมไฟฟ้าสื่อสาร กรมชลประทาน

Ref. code: 25595803010452MNG